



**OKUL ÖNCESİ DÖNEM ÇOCUKLARININ PSİKOLOJİK
SAĞLAMLIK DÜZEYLERİ İLE AKRAN ZORBALIĞI İLİŞKİSİNİN
ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİNE GÖRE İNCELENMESİ**

Rabia Şeyma Gün

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEMEL EĞİTİM ANABİLİM DALI

GAZİ ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

TEMMUZ, 2021

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU

Bu tezin tüm hakları saklıdır. Kaynak göstermek koşuluyla tezin teslim tarihinden itibaren tezden fotokopi çekilebilir.

YAZARIN

Adı: Rabia Şeyma

Soyadı: GÜN

Bölümü: Okul Öncesi Eğitimi

İmza:

Teslim Tarihi :

TEZİN

Türkçe Adı: Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Psikolojik Sağlamlık Düzeyleri ile Akran Zorbalığı İlişkisinin Öğretmen Görüşlerine Göre İncelenmesi

İngilizce Adı: Investigation of the Relationship Between Preschool Children Psychological Resilience Levels and Peer Bullying According to Teachers Views

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Tez yazma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyduğumu, yararlandığım tüm kaynakları kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada belirttiğimi ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğunu beyan ederim.

Yazar Adı Soyadı: Rabia Şeyma GÜN

İmza :

JÜRİ ONAY SAYFASI

Rabia Şeyma GÜN tarafından hazırlanan “Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Psikolojik Sağlamlık Düzeyleri ile Akran Zorbalığı İlişkisinin Öğretmen Görüşlerine Göre İncelenmesi” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği / oy çokluğu ile Gazi Üniversitesi Temel Eğitim Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Prof. Dr. Gülümser GÜLTEKİN AKDUMAN

(Temel Eğitim Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi)

.....

Başkan: Prof. Dr. Arzu ÖZYÜREK

(Sağlık Bilimleri Fakültesi, Karabük Üniversitesi)

.....

Üye: Prof. Dr. Yasemin AYDOĞAN

(Temel Eğitim Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi)

.....

Tez Savunma Tarihi: 30/06/2021

Bu tezin Temel Eğitim Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olması için şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Prof. Dr. Yücel GELİŞLİ

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

.....

TEŞEKKÜR

Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsünde Yüksek Lisans Tezi olarak hazırlanan bu araştırmada ilgisini ve şefkatini eksik etmeden, akademik bilgi ve deneyimlerini benimle paylaşan kıymetli tez danışmanım Sayın Prof. Dr. Gülümser GÜLTEKİN AKDUMAN’a sonsuz saygı, sevgi ve teşekkürlerimi sunarım.

Yüksek lisans eğitimim boyunca “TÜBİTAK 2210-A Genel Yurt İçi Yüksek Lisans Burs Programı” kapsamında beni maddi olarak destekleyen Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırmalar Kurumu (TÜBİTAK) Bilim İnsanı Destekleme Daire Başkanlığı’na (BİDEB) teşekkürlerimi sunarım.

Yüksek lisans başta olmak üzere, tüm eğitim hayatım boyunca çalışmalarına benden daha fazla istekli olup başarı duygusundan keyif alan, hiçbir zaman yardımını ve maddi-manevi desteğini esirgemeyen canım babam Yusuf GÜN’e, meslek seçimimde büyük rolü olan, beni bu alana yönlendiren, umutsuzluğa düştüğümde daima beni cesaretlendiren ve desteğini hiçbir zaman benden esirgemeyen canım annem Huriye GÜN’e, ve her an yanımda, yardıma hazır olan kardeşlerime en içten duygularıyla teşekkür ederim. İyi ki varsınız...

Yüksek lisans tezim süresince beni motive eden, psikolojik sağlamlığımda koruyucu faktör olanlara sonsuz teşekkürlerimi sunarım...

Rabia Şeyma GÜN

Ankara, 2021

OKUL ÖNCESİ DÖNEM ÇOCUKLARININ PSİKOLOJİK SAĞLAMLIK DÜZEYLERİ İLE AKRAN ZORBALIĞI İLİŞKİSİNİN ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİNE GÖRE İNCELENMESİ

(Yüksek Lisans Tezi)

Rabia Şeyma Gün
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TEMMUZ, 2021

ÖZ

Bu araştırma okul öncesi eğitime devam eden 60 ay ve üzeri çocukların psikolojik sağlamlık düzeyleri ile akran zorbalığı davranışları arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yapılmıştır. Bu kapsamda araştırma 2020-2021 eğitim-öğretim yılı içerisinde Ankara'nın Yenimahalle ilçesinde bulunan resmi ilköğretim anasınıfları, bağımsız anaokulları ve uygulama anaokullarına devam eden 60 ay ve üzeri 366 çocuk ile yürütülmüştür. Araştırmada veri toplama amacıyla “Genel Bilgi Formu”, “Okul Öncesi Çocuklar İçin Sosyal Duygusal İyi Oluş ve Psikolojik Sağlamlık Ölçeği (PERİK)” ve “Zorba ve Kurban Çocuk Davranışlarını Değerlendirme Formu (ZKÇDDF)” kullanılmıştır. Elde edilen veriler SPSS paket programında, bağımsız değişkenlerin kategori sayısına göre t-Testi ve Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) ile analiz edilmiştir. Anlamlı çıkan farklılıklarda, grup farklılıklarını inceleyebilmek için Bonferroni testi kullanılmıştır. Değişkenler arasındaki ilişkiler Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı ile incelenmiştir. Araştırmanın sonucunda,

çocukların yaş, cinsiyet, kardeş sayısı, anne mesleği, okul öncesi eğitime devam süresi ve okul türü değişkenleri ile sosyal duygusal iyi oluş ve psikolojik sağlamlık ölçeği bazı alt boyutlarının istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık gösterdiği görülmüştür ($p<0,05$). Çocukların yaş, cinsiyet, kardeş sayısı, anne-baba öğrenim durumu, okul öncesi eğitime devam süresi ve okul türü değişkenleri ile zorba ve kurban çocuk davranışlarını değerlendirme formu bazı alt boyutlarının istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık gösterdiği görülmüştür ($p<0,05$). Araştırmada ayrıca, çocukların sosyal duygusal iyi oluş ve psikolojik sağlamlıkları ile akran zorbalığı davranışları arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir.



Anahtar Kelimeler: Okul Öncesi Dönem, Psikolojik Sağlamlık, Akran Zorbalığı

Sayfa Adedi: xv+102

Danışman: Prof. Dr. Gülümser GÜLTEKİN AKDUMAN

**INVESTIGATION OF THE RELATIONSHIP BETWEEN
PRESCHOOL CHILDREN PSYCHOLOGICAL RESILIENCE
LEVELS AND PEER BULLYING ACCORDING TO TEACHERS
VIEWS**

(M.S. Thesis)

Rabia Şeyma Gün

GAZI UNIVERSITY

GRADUATE SCHOOL OF EDUCATIONAL SCIENCES

JULY, 2021

ABSTRACT

This research was carried out to examine the relationship between the psychological resilience levels of children 60 months and older who attend pre-school education and their peer bullying behaviors. In this context, the research was conducted with 366 children aged 60 months and over who attended official primary schools, independent kindergartens and practical kindergartens in Ankara's Yenimahalle district in the 2020-2021 academic year. "General Information Form", "Social Emotional Well-Being and Psychological Resilience Scale for Preschool Children (PERİK)" and "Bully and Victim Child Behaviors Evaluation Form (ZKÇDDF)" were used for data collection in the research. The data obtained were analyzed in the SPSS package program, according to the number of categories of the independent variables, by t-Test and One-Way Analysis of Variance (ANOVA). The Bonferroni test was used to examine group differences in significant differences. The relationships between the variables were examined with the Pearson Product Moments

Correlation Coefficient. As a result of the study, it was seen that the variables of children's age, gender, number of siblings, mother's occupation, duration of pre-school education and school type and some sub-dimensions of the social emotional well-being and psychological resilience scale showed statistically significant differences ($p<0.05$). It was observed that the variables of age, gender, number of siblings, education level of parents, duration of pre-school education and school type of children and some sub-dimensions of the bully and victim child behavior evaluation form showed a statistically significant difference ($p<0.05$). In the study, it was also determined that there was a negative significant relationship between children's social emotional well-being and psychological resilience and their peer bullying behaviors.

Key Words : Preschool Period, Resilience, Peer Bullying

Page Number : xv+102

Supervisor : Prof. Dr. Gülümser GÜLTEKİN AKDUMAN

İÇİNDEKİLER

TELİF HAKKI ve TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU	i
ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI	ii
JÜRİ ONAY SAYFASI.....	iii
TEŞEKKÜR.....	iv
İÇİNDEKİLER.....	ix
TABLolar LİSTESİ.....	xii
SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ.....	xiv
BÖLÜM I	1
GİRİŞ.....	1
Problem Durumu	1
Araştırmanın Amacı	3
Araştırmanın Önemi.....	3
Araştırmanın Sınırlılıkları	4
Araştırmanın Varsayımları.....	4
Tanımlar	4
BÖLÜM II.....	6
KAVRAMSAL ÇERÇEVE	6
Sosyal Duygusal İyi Oluş ve Psikolojik Sağlamlık	6
Psikolojik Sağlamlık	7

<i>Psikolojik Olarak Sağlam Bireylerin Özellikleri.....</i>	<i>8</i>
<i>Okul Öncesi Dönemde Psikolojik Sağlamlık</i>	<i>9</i>
<i>Sosyal Duygusal İyi Oluş ve Psikolojik Sağlamlık Bileşenleri.....</i>	<i>13</i>
Psikolojik Sağlamlıkta Risk Faktörleri ve Koruyucu Faktörler	15
<i>Risk Faktörleri.....</i>	<i>15</i>
<i>Koruyucu Faktörler.....</i>	<i>17</i>
Akran Zorbalığı	19
Akran Zorbalığı Tanımı	19
Akran Zorbalığı Türleri	21
Okul Öncesi Dönemde Zorbalık Rollerini	22
Akran Zorbalığının Yol Açtığı Sorunlar	23
Psikolojik Sağlamlık ile Akran Zorbalığı	24
İlgili Araştırmalar	25
Psikolojik Sağlamlık ile İlgili Araştırmalar	25
Akran Zorbalığı ile İlgili Araştırmalar	29
Psikolojik Sağlamlık ve Akran Zorbalığı İlişkisinin İncelendiği Araştırmalar	34
BÖLÜM III	36
YÖNTEM	36
Araştırmanın Modeli	36
Evren ve Örneklem	36
Örneklemin Demografik Özellikleri.....	37
Verilerin Toplanması.....	39
Veri Toplama Araçları	40
Genel Bilgi Formu	40

Okul Öncesi Çocuklar İçin Sosyal Duygusal İyi Oluş ve Psikolojik Sağlamlık Ölçeği (PERİK).....	40
Zorba ve Kurban Çocuk Davranışlarını Değerlendirme Formu (ZKÇDDF) ..	41
Verilerin Analizi.....	42
BÖLÜM IV	45
BULGULAR VE YORUM	45
PERİK’e İlişkin Bulgular ve Yorum.....	45
ZKÇDDF’ye İlişkin Bulgular ve Yorum.....	57
PERİK ile ZKÇDDF Korelasyon Analizi Bulguları ve Yorum	69
BÖLÜM V	74
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	74
Sonuçlar	74
Öneriler	76
KAYNAKLAR.....	78
EKLER	94
EK 1. Etik Kurul Onayı	95
EK 2. İl Milli Eğitim Müdürlüğü İzni.....	96
EK 3. Genel Bilgi Formu	97
EK 4. PERİK Örnek Maddeler	98
EK 5. ZKÇDDF Örnek Maddeler	99
EK 6. PERİK İzni	100
EK 7. ZKÇDDF İzni	101

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. Çocuklara İlişkin Demografik Veriler	38
Tablo 2. Ebeveynlere İlişkin Demografik Veriler	39
Tablo 3. Normallik Testi	43
Tablo 4. Çarpıklık ve Basıklık Değerleri	44
Tablo 5. Çocukların Yaşlarına Göre PERİK Puanları ANOVA Sonuçları	46
Tablo 6. Çocukların Cinsiyetlerine Göre PERİK Puanları t-Testi Sonuçları	47
Tablo 7. Çocukların Aile Yapısına Göre PERİK Puanları ANOVA Sonuçları.....	48
Tablo 8. Çocukların Kardeş Sayısına Göre PERİK Puanları ANOVA Sonuçları.....	49
Tablo 9. Çocukların Anne Öğrenim Durumuna Göre PERİK Puanları ANOVA Sonuçları	50
Tablo 10. Çocukların Baba Öğrenim Durumuna Göre PERİK Puanları ANOVA Sonuçları	51
Tablo 11. Çocukların Anne Mesleğine Göre PERİK Puanları ANOVA Sonuçları	52
Tablo 12. Çocukların Baba Mesleğine Göre PERİK Puanları ANOVA Sonuçları	53
Tablo 13. Çocukların Okul Öncesi Eğitime Devam Etme Süresine Göre PERİK Puanları ANOVA Sonuçları	54
Tablo 14. Çocukların Devam Ettiği Okul Türüne Göre PERİK Puanları ANOVA Sonuçları	56
Tablo 15. Çocukların Yaşlarına Göre ZKÇDDF Puanları ANOVA Sonuçları	58
Tablo 16. Çocukların Cinsiyetlerine Göre ZKÇDDF Puanları t-Testi Sonuçları.....	59
Tablo 17. Çocukların Aile Yapısına Göre ZKÇDDF Puanları ANOVA Sonuçları	60

Tablo 18. Çocukların Kardeş Sayısına Göre ZKÇDDF Puanları ANOVA Sonuçları	61
Tablo 19. Çocukların Anne Öğrenim Durumuna Göre ZKÇDDF Puanları ANOVA Sonuçları	63
Tablo 20. Çocukların Baba Öğrenim Durumuna Göre ZKÇDDF Puanları ANOVA Sonuçları	64
Tablo 21. Çocukların Anne Mesleğine Göre ZKÇDDF Puanları ANOVA Sonuçları	65
Tablo 22. Çocukların Baba Mesleğine Göre ZKÇDDF Puanları ANOVA Sonuçları	66
Tablo 23. Çocukların Okul Öncesi Eğitime Devam Etme Süresine Göre ZKÇDDF Puanları ANOVA Sonuçları	66
Tablo 24. Çocukların Devam Ettiği Okul Türüne Göre ZKÇDDF Puanları ANOVA Sonuçları	67
Tablo 25. Çocukların PERİK ile ZKÇDDF Puanları Korelasyon Analizi Sonuçları	69

SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ

n	Örneklem Sayısı
%	Yüzdelik Değeri
r	Korelasyon Katsayı
p	Önemlilik Seviyesi
$\bar{x}$	Ortalama
S	Standart Sapma
İK	İletişim Kurma / Sosyal Performans
ÖK	Öz Kontrol / Düşünsellik
A	Atılganlık
Dİ	Duygusal İstikrar / Stresle Başa Çıkma
GY	Görev Yönelimi
KH	Keşfetmekten Hoşlanma
ZÇ	Zorba Çocuk
KÇ	Kurban Çocuk
PZÇ	Pasif Zorba Çocuk
SPSS	Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi Paket Programı

PERİK Okul Öncesi Çocuklar İçin Sosyal Duygusal İyi

Oluş ve Psikolojik Sağlamlık Ölçeği

ZKÇDDF Zorba ve Kurban Çocuk Davranışlarını

Değerlendirme Formu



BÖLÜM I

GİRİŞ

Bu kısımda araştırmaya dair problem durumu, amaç, önem, sınırlılıklar, varsayımlar ve tanımlara yer verilmiştir.

Problem Durumu

Yaşam boyunca bireyler kendilerini zorlayacak, gelişimlerini olumsuz etkileyebilecek birçok zor durumla karşılaşabilmektedir (Mutlu Çaykuş, 2020, s.223). Bu zor durumlarla baş etme şekli kişiden kişiye değişmektedir. Kimi bireyler yaşamlarında karşılaştıkları zor durumların kolaylıkla üstesinden gelebilirken kimi bireyler ise bu zor durumların üstesinden gelemeyip sıkıntı yaşayabilir (Kararımak, 2006, s, 132; Özbey, 2019, s.759). İşte tam bu noktada psikolojik sağlık kavramı ön plana çıkmaktadır. Psikolojik sağlık, bireylerin gelişimini olumsuz etkileyebilecek çeşitli stres, sıkıntı, zorluk ve olumsuz durumlara rağmen uyum göstermesi, olumlu gelişmeye devam etmesi olarak tanımlanır (Masten, 2001, s. 228). Psikolojik sağlık bireylerin davranışları ve ilişkileri açısından önemli olan iletişim kurma, empati, özgüven, özsaygı, öz kontrol, problem çözme ve uyum sağlama gibi sosyal-duygusal gelişim alanındaki becerileri içermektedir (Barankin & Khanlou, 2007, s.15; Dwivedi & Bringley Harper, 2004).

İnsan yaşamını olumsuz etkileyen gelişimsel sıkıntılara, risk faktörlerine rağmen bazı bireylerin hayatta kalmaları, uyum sağlamaları ve olumlu gelişim göstermelerini açıklayan psikolojik sağlamlık kavramı, okul öncesi dönemde başarılı ve sağlıklı nesiller yetiştirebilmek için oldukça önemlidir. Tüm gelişim alanlarında olduğu gibi psikolojik sağlamlığın da temeli okul öncesi dönemde atılmaktadır. Bu dönemde çocuklara karşılaştıkları stresli olumsuz durumlarla başa çıkmayı öğretmek, gelecek yaşam dönemlerinde zorlu durumlara karşı dayanaklı olmalarını sağlayacaktır (Barankin & Khanlou, 2007, s.15; Önder & Gülay Ogelman, 2020, s.8).

Okul öncesi dönemde çocukların karşılaştıkları stresli olumsuz durumlardan biri de akran zorbalığıdır. Akran zorbalığı, çocukların, bir veya birden fazla çocuk tarafından devamlı olumsuz davranışlara maruz kalmasıdır (Olweus, 1999, s.12). Okul öncesi dönemde çocukların akran zorbalığı davranışlarıyla karşı karşıya kalmaları, okul çağında ve sonraki dönemlerde yaşanan zorbalık davranışlarının sebebi olabilecektir (Perren, 2000, s.21). Bu dönemde yaşanan akran zorbalığı davranışları; sadece bu davranışlara maruz kalan çocuklar üzerinde değil, bu davranışları uygulayan çocuklar üzerinde de uzun vadede gelişimsel sıkıntılara neden olabilmektedir (Uysal & Dinçer, 2012, s.470).

Problem çözme ve başa çıkma stratejileri başta olmak üzere psikolojik sağlamlık özellikleri ilkokul ve ergenlik dönemlerinde akran zorbalığını önleyebilmektedir. Aynı zamanda akran zorbalığının olumsuz etkilerinin hafiflemesini sağlayan güçlü bir koruyucu faktör olabileceği belirtilmektedir (Baldry & Farrington, 2000; Hinduja & Patchin, 2017; Sapouna & Wolke, 2013).

Bu doğrultuda araştırmada okul öncesi dönemde çocukların psikolojik sağlamlıklarının akran zorbalığı davranışları ile ilişkili olabileceği görüşünden yola çıkılmıştır.

Araştırmanın Amacı

Bu çalışmada, okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 60 ay ve üzeri çocukların psikolojik sağlamlık düzeyleri ile akran zorbalığı davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmaktadır.

Alt amaçlar:

1. Çocukların psikolojik sağlamlıkları ile yaş, cinsiyet, aile yapısı, kardeş sayısı, anne-baba öğrenim durumu, anne-baba mesleği, okul öncesi eğitime devam etme süresi ve okul türü değişkenleri arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?
2. Çocukların akran zorbalığı davranışları ile yaş, cinsiyet, aile yapısı, kardeş sayısı, anne-baba öğrenim durumu, anne-baba mesleği, okul öncesi eğitime devam etme süresi ve okul türü değişkenleri arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?
3. Çocukların psikolojik sağlamlıkları ile akran zorbalığı davranışları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

Araştırmanın Önemi

Yaşamın en kritik ve en değerli yılları olarak görülen okul öncesi dönemde yapılan çalışmalar çocukların gelecekte sağlıklı birer birey olmaları açısından büyük önem taşımaktadır (Şahan Aktan & Önder, 2018, s.20). Bireylerin yaşam kalitesinin belirleyicilerinden olan olumsuz yaşantılarla karşılaşıldığında uyum sağlayabilme, güçlü kalabilme olarak tanımlanan psikolojik sağlamlık okul öncesi dönemde üstünde durulması gereken önemli konulardan biridir (Yaman & Yüksel, 2020, s.128). Son yıllarda ülkemizde psikolojik sağlamlık konusunda yapılan araştırmalar ivme kazanmış olmasına rağmen araştırmaların okul öncesi dönemde oldukça sınırlı ve az sayıda olduğu dikkat çekmektedir. Bu sınırlı çalışmalar arasında ise psikolojik sağlamlığın akran zorbalığıyla ilişkisinin incelendiği bir çalışmaya rastlanmamıştır. Okul öncesi dönemde zorluklar karşısında

gösterilen olumlu uyumu kapsayan psikolojik sağlamlığın, akran zorbalığı ile yakından ilişkili olabileceği düşünülmektedir. Bu açıdan araştırma bu iki değişken arasındaki ilişkiyi inceleyen özgün bir araştırmadır. Psikolojik sağlamlığın, akran zorbalığıyla karşı karşıya kalmayı önlediği ve akran zorbalığının olumsuz etkilerinin hafiflemesini sağlayan güçlü bir koruyucu faktör olabileceği belirtilmektedir (Hinduja & Patchin, 2017). Bu doğrultuda araştırma; okul öncesi dönemde çocukların psikolojik sağlamlık düzeyleri ile akran zorbalığı davranışları arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yapılmıştır. Bu dönemde yaşanan akran zorbalığının olumsuz sonuçlarına müdahale edebilme ve önleyebilme açısından bu iki değişken arasındaki ilişkinin incelenmesi önemli görülmektedir.

Araştırmanın Sınırlılıkları

- Araştırma, Ankara ili Yenimahalle ilçesinde okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 60 ay ve üzeri çocuklarla sınırlıdır.
- Araştırma kullanılan ölçme araçlarından elde edilen bilgilerle sınırlıdır.

Araştırmanın Varsayımları

- Araştırmada kullanılan PERİK'in çocukların psikolojik sağlamlık düzeylerini; ZKÇDDF'nin çocukların zorba, kurban ve pasif zorba davranışlarını ölçtüğü varsayılmıştır.
- Öğretmenlerin veri toplama araçlarıyla çocukları yansız ve tarafsız değerlendirdikleri varsayılmıştır.

Tanımlar

Okul Öncesi Eğitim: Çocukların gelecek yaşamlarında önemli bir yeri olan, doğdukları andan ilkokula başladıkları ana kadar geçen yaşlarında verilen eğitimle kişiliklerin oluşup

şekillendiği, motor, bilişsel, dil ve sosyal-duygusal gelişim alanlarındaki gelişimlerin neredeyse tamamlanmış olduğu eğitim sürecini ifade etmektedir (Aral, Kandır & Can Yaşar, 2000).

Psikolojik Sağlamlık: Stresle nasıl başa çıkıldığı, travmadan nasıl kurtulunduğu, iyileşildiği ile ilgilenen uyum sağlama, pozitif gelişim, geleceğe yönelik umut ile ilgili olan bir özelliktir (Murphy, 1987).

Akran Zorbalığı: Fiziksel olarak daha büyük, daha güçlü, daha baskın, daha popüler olan birinin veya bir grubun sistemli bir şekilde bu yönlerini daha küçük, daha güçsüz birine amaçlı ve sürekli olarak zarar vermesi, onu hırpalaması ve rahatsız etmesi ile ifade edilen bir saldırganlık türüdür (Olweus, 1999).

BÖLÜM II

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Bu kısımda psikolojik sağlamlık ile akran zorbalığı alan yazın incelemesine yer verilmiştir.

Sosyal Duygusal İyi Oluş ve Psikolojik Sağlamlık

Ruh sağlığı alanında geleneksel anlayışa bağlı olarak yapılan çalışmaların, bireylerin zor yaşantı koşullarına bağlı oluşan travma etkilerini hafifletmede yetersiz kaldığı anlaşılmıştır. Bununla birlikte psikolojide olumluya odaklanmayı temel alan pozitif psikoloji olarak adlandırılan yeni bir anlayış yaygınlaşmaya başlamıştır. Doğuştan bireylerin getirmiş oldukları güçlü yönlerinin olduğunu vurgulayan pozitif psikoloji ile bu güçlü yönlere odaklanmanın ve bu yönleri geliştirmenin ruh sağlığının korunmasında, uyum bozukluklarının ortadan kaldırılmasında etkili olduğu belirtilmektedir. Pozitif psikoloji hem normal insanların daha iyi ve mutlu yaşamalarını hem de zor yaşantı ve koşulların travma yaratan etkilerinin azaltılmasını hedef alması gerektiğine vurgu yaparak bireylerin güçlü yönlerine odaklanmıştır (Ergüner Tekinalp & Işık Terzi, 2015, s.1). Pozitif psikoloji yaklaşımı temel alınan sosyal duygusal iyi oluş ve psikolojik sağlamlık, “ruh sağlığı”, “psikolojik sağlamlık” ve “okula hazırbulunuşluk” kavramları temeline dayanmaktadır (Mayr & Ulich, 2009, s. 46). Ruh sağlığı, duygusal sağlık, davranışsal uyum, yapıcı ilişkiler

kurma ve yaşamın olağan talepleri ve stresleri ile başa çıkma becerilerine ilişkin durumu ifade eder. Psikolojik sağlamlık, risk altındaki bireylerin, olumsuz hayat koşullara rağmen sağlıklı ve olumlu yaşam biçimlerine sahip olabilmeleridir. Okula hazırbulunuşluk, dikkat ve dürtü kontrolü, bağımsız çalışabilme, başlanan işi bitirebilme, plan yapabilme gibi bilişsel yeterlilikleri, duygu ve davranış kontrolü, iletişim ve etkileşim kurma gibi sosyal yeterlilikleri kapsayan okula hazır olabilmeyi içermektedir (Mayr & Ulich, 2009; Özbey, 2019, s.768).

Sosyal ve duygusal gelişim, çocukların duygularını düzenleyebilme, kendilerini ifade edebilme, çevreleriyle uyum içerisinde olabilme becerileridir. Okul öncesi dönemde, çocukların sağlıklı kişilik geliştirebilmeleri ve çevreleriyle olumlu etkileşimler kurabilmelerinde önemli bir rol almaktadır (Saarni, 2001, s.126). Sosyal duygusal iyi oluş duyguları, davranışları, ilişkileri, hedefleri ve kişisel güçleri kapsayan sosyal ve duygusal gelişim alanındaki becerileri içeren bir terimdir (Hamilton & Redmond, 2010'dan aktaran Özbey, 2019, s.758).

Psikolojik Sağlamlık

Psikolojik sağlamlık, Latince "resiliere" (geri sıçramak, geri çekilmek, toparlanmak), İngilizcesi "resilience" (esneklik) olan kelimeden gelmektedir (Masten & Gewirtz, 2006, s.1). Kelimenin İngilizce'de sözlük anlamı "zor koşullardan sonra hızlı bir şekilde iyileşme veya koşullara dayanabilme" dir (Oxford İngilizce Sözlüğü). Bu kelimeyi karşılayan tek bir Türkçe karşılık bulunmadığından, kelimenin Türkçe karşılığı konusunda henüz bir görüş birliğine ulaşılamamıştır. Türkçe karşılığı olarak "sağlamlık", "ego sağlamlığı", "psikolojik sağlamlık" "dayanıklılık", "psikolojik dayanıklılık", "yılmazlık", "toparlama", "direncilik" gibi karşılıklar kullanılmaktadır. Milli Eğitim Bakanlığı tarafından okul öncesi dönem çocukları için hazırlanmış olan psikoeğitim programının genel amaçlarında "öğrencilerin

psikolojik sağamlıklarını güçlendirmek” ifadesi yer aldığından bu araştırmada kelimenin Türkçe karşılığı olarak “psikolojik sağamlık” kullanılmıştır.

Psikolojik sağamlık, “zorlu koşullara rağmen başarılı uyum süreci, kapasitesi, ya da sonucudur” (Masten, Best, & Garmezy, 1990, s.426). “Bireyin kapasitesini etkileyen, ağır stres ve sıkıntıya rağmen, olumlu adaptasyon gösterilen bir süreçtir” (Luthar, Cicchetti & Becker, 2000, s.543). “Psikolojik sağamlık, bireylerin risk durumlarının sebep olduğu olumsuzluklara uyum sağlayıp, olumlu sonuca ulaşabilmeleridir” (Kararımak & Siviş Çetinkaya, 2011, s. 32) . Yapılan tanımlardan hareketle psikolojik sağamlık kavramı, bireyin yaşamış olduğu stres, sıkıntı veren zorluklar, travmalar, tehditler, ailesel sıkıntılar, diğer bireylerle ilişkisel sıkıntılar, sağlıkla ilgili problemler ve yoksulluk gibi olumsuzluklara rağmen sağlıklı bir şekilde hayatına devam etmesini, geleceğe umutla bakabilmesidir. Tüm tanımların ortak noktası ise bireyin olumsuz deneyimler sonrası güçlenip gelişim göstermesidir (Thomas & Revell, 2016, s. 459).

Psikolojik Olarak Sağlam Bireylerin Özellikleri

Olumsuz yaşam koşullarında doğan, büyüyen fakat öngörüldüğü gibi olumsuz davranışlar sergilemeyip sağlıklı gelişim gösteren bireyler “psikolojik olarak sağlam” şeklinde nitelendirilmişlerdir. Bu bireylere, İngilizcede çabucak iyileşip toparlanan, zorlukları, güçlükleri yenme konusunda dirençli ve esnek olan kişi anlamına gelmekte olan “resilient” ifadesi kullanılmıştır (Gürkan, 2006, s.2; Rutter, 1987, s.183). Psikolojik olarak sağlam bireylerden dayanıklı bir zihniyet geliştirebilmeleri, stres, baskı, hayal kırıklıkları, sıkıntılar veya travmalardan kurtulup bu zorluklarla daha etkili bir şekilde başa çıkabilmeleri sorunları çözebilmeleri, başkalarıyla rahatça iletişim kurabilmeleri, kendine ve başkalarına saygılı davranmaları beklenir (Goldstein & Brooks, 2006, s.4)

Psikolojik olarak sağlam bireylerde yüksek akademik başarı seviyesi, mutlu olma hali, gönüllü sosyal yardım faaliyetlerinde bulunma, özbilinç, kendini sevme, özgüven, özkontrol,

çevresindeki olaylarla, durumlarla ve kişilerle uyum içerisinde olma, girişken olma, olumlu sosyal ilişki kurma ve sürdürebilme becerisi, herkesce kabul görme, gelişim rollerini devam ettirebilme, yaşam doyumu, iyilik hali, psikopatolojik yönelimlerde bulunmama, suça karşı olumsuz tutum ve bu tür düşüncelerden uzak olma, duygu karmaşasının ve duygusal problemlerin çok nadir olması gibi davranış özellikleri bulunmaktadır (Ülker Tümlü & Receptoğlu, 2013, s.206)

Psikolojik olarak sağlam bireylerin dört önemli özelliği bulunmaktadır:

- Sosyal yetkinlik: Etrafındaki bireylerde olumlu izlenimler yaratma, bu sayede yalnızca akranlarıyla değil aynı zamanda yetişkinlerle de olumlu iletişim ve ilişki kurma becerisi.
- Sorun çözme: Başka bireylerden destek alabilme yardım isteyebilme ve sorun yaratan durumlarda kontrollü biçimde plan yapabilme becerilerini kapsamaktadır.
- Özerk olma: Bireylerin tek başına bir birey olduğu hissi ve bağımsız davranabilme becerisi.
- Amaç ve gelecek algısı: Amaç ve hedeflere, gelecekte parlak hayata sahip olabilme umudu, algısı (Krovetz, 1999'dan aktaran Öğülmüş, 2001).

Okul Öncesi Dönemde Psikolojik Sağlamlık

Okul öncesi dönem, insan yaşamının temelini atıldığı en değerli gelişim dönemidir. Bu dönem, bilişsel, dil, fiziksel ve sosyal-duygusal gelişim alanlarında temel bilgi ve becerilerin kazanıldığı, kişiliğin oluşup şekillendiği, dikkat, duygular ve öz denetim gibi öz düzenleme davranışlarının geliştiği dönem olması sebebiyle yaşamın en kritik dönemidir. Bu dönemde fiziksel ve sosyal çevredeki olumsuzluklar, çocukların ilerleyen dönemlerde zihinsel, fiziksel sağlıklarını olumsuz etkileyebilme gücüne sahiptir (Şahan Aktan & Önder, 2018, s.20; Yule, 2017, s. 1).

Okul öncesi dönemde çocukların aile ve okul yaşamlarında bilişsel, sosyal, duygusal ve davranışsal bazı gelişimsel görevleri yerine getirmeleri beklenir. Bu dönemdeki gelişimsel

görevler; duygu düzenleme, sosyal yeterlik ve okula hazırlıktır. Gelişimsel görevlerde başarılı olamayan çocuklar, okul öncesi ve sonraki eğitim kademelerinde akranları dahil olmak üzere çevrelerindeki diğer kişilerle ilişkiler geliştirmekte, dikkat dürtü kontrolü sağlamak ve akademik talepleri karşılamakta daha fazla zorluk yaşama eğilimindedirler. Bu sebeple çocukların psikolojik sağlamlıklarının nasıl geliştirilebileceğinin anlaşılıp desteklenmeleri gerekmektedir (Yule, 2017, s.2).

Duygu düzenlemesi, hedeflere ulaşabilmek için duygusal tepkilerin izlenip değerlendirmesi ve değiştirilmesinden sorumlu süreçlerden oluşur. Duyguların ifadesinin yoğunluğu, süresi kişilerin hedeflerine ve beklentilerini karşılamak için çok fazla ve çok az olduğunda duyguların düzenlenmesi gerekir. Duygularını düzenleme konusunda yetkin çocuklar akranlarıyla iletişim ve etkileşim kurmada daha başarılıdır (Denham vd., 2003, s.240).

Sosyal yeterlilik, dinleme, iletişim kurmak, arkadaşlık kurmak akranlarla başarılı bir şekilde geçinme ve arkadaşlıkları sürdürme becerileridir. Okul öncesi dönemde akranlarla olumlu etkileşimler ilkökul ve daha sonraki yıllarda sosyal duygusal gelişime, ruh sağlığı ve akademik yeterliliğe katkıda bulunur (Denham vd., 2003, s.239; Yule, 2017, s.3).

Okula hazırlık, okula hazır bulunma için ihtiyaç duyulan bilişsel, duygusal ve sosyal becerileri ifade eder. Yönergeleri takip etme, dikkat etme gibi akademik becerileri etkili bir şekilde öğrenmek ve görevleri yerine getirmektir. İlkokula hazırlık becerileri, çocukların erken okuryazarlık ve akademik becerilerini geliştirmelerine de olanak sağlar (Yule, 2017, s.3).

İnsan yaşamını olumsuz etkileyen gelişimsel sıkıntılara, risk faktörlerine, yaşadığı zorluklara rağmen bazı bireylerin hayatta kalmaları, uyum sağlamaları ve olumlu gelişim göstermelerini açıklayan psikolojik sağlamlık kavramı, okul öncesi dönemde başarılı ve sağlıklı nesiller yetiştirebilmek için oldukça önemlidir. Bu dönemde psikolojik sağlamlığı güçlendirmek önem taşımaktadır. Tüm çocukların karşılaşabilecekleri zorluklardan ve sorunlardan korunmalarına yardımcı olan psikolojik sağlamlık, stres ve zorlu yaşam

durumlarıyla etkili bir şekilde başa çıkabilmeye ve bunlara uyum sağlayabilmeye yardım eder. Okul öncesi dönemde psikolojik olarak sağlam çocuklar, gelişimlerini destekleyen olumlu aile ve çevre koşullarıyla etkileşimli bir şekilde çalıştığında büyür ve gelişirler. Bu tür çocukların zorluklara dayanma ve üstesinden gelme, çevresindekilerden öğrenme ve sağlıklı yollarla gelişip başarılı olma olasılıkları daha yüksektir (Barankin & Khanlou, 2007, s.15).

Psikolojik sağlamlık, bir çocuğun;

- Stres ve baskıya karşı dayanıklı olma,
- Yaşamdaki zorlukların, hayal kırıklıkların ve travmaların üstesinden gelebilme,
- Gerçekçi ve açık hedefler belirleyebilme,
- Problem çözebilme,
- Çevrelerindeki bireylerle rahat iletişim kurabilme
- Kendine ve başkalarına karşı saygılı duyabilme gibi yeteneklerini kapsamaktadır (Ünsal, 2016, s.38).

Bu bağlamda, okul öncesi dönem yaşamın daha sonraki dönemlerine kaynaklık eden gelişimsel temelini oluşturduğundan, psikolojik sağlamlığın okul öncesi dönemden itibaren desteklenmesi gerekir (Özbey, 2019, s.765). Bu dönemde çocukların psikolojik sağlamlıklarını destekleyebilmek için dış destek ve iç destek sistemlerinin birlikte ele alınması gerekir. Dış destek sistemleri;

Bakım sağlayan yetişkinlerle ilişkiler: Çocukların, bakımlarını sağlayan yetişkinlerle yakın ilişki kurmaları, kendilerini güvende hissetmelerini sağlar. Kendilerini güvende hissettikleri bir ortamda ihtiyaçları karşılanan çocuklar hayatı keşfetme fırsatı yakalar. Bakımlarını sağlayan yetişkinlerle duygusal bir bağ kurduğu, sevildiği, anlaşıldığı, kabul gördüğü ve güvende hissettiği ilişkileri sayesinde zor zamanları daha kolay atlatır.

Olumlu rol modeller: Çocuklar, yaşam becerilerini yetişkinleri izleyip, model alarak öğrenirler. Hayatın zorluklarına karşı ebeveynlerin ve çevresindeki diğer yetişkinlerin nasıl sakin kalıp sebat ettiğini, nasıl başa çıktığını görmek çocukların, zor koşullarda olumlu rol modeller sayesinde daha sakin ve psikolojik olarak sağlam kalmalarına yardımcı olur.

Topluluk kaynakları: Zor zamanları atlamanın bir yolu, aileden, arkadaşlardan ve çevredeki sistemlerden yardım istemektir. Çocukların zorlu koşullarla baş etmekte yardıma ihtiyaç duyduğu anlarda ailelerinden, arkadaşlarından ve çevrelerindeki diğer sistemlerden yardım talep edebilmeleri onların psikolojik sağlamlıklarını destekleyecektir.

İç destek sistemleri ise;

Özdenetim: Çocukların dikkat, duygu, düşünce ve davranışlarını durumlara uygun biçimde düzenlemeleri, kendi kendilerini kontrol etme becerilerini kapsar. Çocukların, düşünme becerilerini kullanarak, hedef ve amaçlara odaklanmaları, başladıkları işi bitirebilmeleri için sabır göstermelerine yardımcı olur.

Düşünme becerileri: Olaylara tepki verme biçimi ve bir durum hakkında düşünme becerileri ile ilişkilidir. Düşünme becerileri, duygu ve davranışları düzenleme yeteneği sayesinde zorlukların üstesinden gelebilmek ve sorunları çözebilmek için başa çıkma stratejileri uygulanmasını kapsamaktadır.

Güven: Çocukların engelleri aşabilmelerinde, yeni şeyler denemelerinde cesaret göstermelerini, motive olmalarını ve kendilerine inanıp güvenmelerini kapsar.

Olumlu bakış: Zorlukların iyimserlik ve umutla yönetilmesidir. Olumlu bir bakış açısı zorlu bir durumu üstesinden gelinebilir duruma dönüştürebilir. Çocukların kendilerini daha iyi hissetmelerini ve umutlu olmalarını sağlar.

Sorumluluk / Katılım: Çocuklara bazı konularda sorumluluklar vererek toplulukla yapılan etkinliklerine katılmalarını desteklemek, onların özdenetimlerini ve özgüvenlerini geliştirir.

Aynı zamanda bu etkinlikler yoluyla kurduğu etkileşimler sayesinde güçlü yönlerini, yeteneklerini farkedip geliştirme fırsatı bulur. Çocukların sorumluluk alarak bir amaca

yönelimleri onları motive edecek ve zorluklarla başa çıkmalarına yardımcı olacaktır (Best Start Resource Centre, 2018, s.19).

Sosyal Duygusal İyi Oluş ve Psikolojik Sağlamlık Bileşenleri

İletişim Kurma/Sosyal Performans: Çocukların, akranlarıyla ve yetişkinlerle, ilişkilerinin nasıl olduğu, nasıl iletişim kurdukları ile ilgilidir (Phillips, Jiang, Lakkadghatwala & Wang, 2019, s.118). Okul öncesi dönemden başlayarak çocukların iletişim becerileri kazanıp geliştirmeleri, çevreleriyle uyum içerisinde ilişkiler kurmaları ve bu uyumlu ilişkilerini devam ettirebilmeleri beklenmektedir. Çocukların iletişim becerileri, büyüyüp gelişmeleri ve çevrelerindeki uyaranların artmasıyla hızla gelişip, çeşitlenir. Aile ve akranlar, çocukların iletişim becerilerini etkilemekte olan önemli faktörlerdendir. Çocukların, ailelerinde iletişim becerilerine sahip olarak yetiştirilmeleri, okula uyum sağlamalarını ve diğer kişilerle etkileşimde bulunmalarını kolaylaştırmaktadır (Arabacı, 2011, s.39). Çocukların iletişim becerilerinin gelişmiş olması, sağlıklı bir kişilik geliştirmelerini, akranları tarafından daha kolay kabul edilmelerini sağlamaktadır (Ergin, 2004, s.182). Sosyal performans ise okul öncesi çocuklarının akran ilişkilerinde akranlarıyla kolayca iletişim ve ilişkiler kurabilme, akran oyunlarına katılabilme ve onların dikkatini çekecek oyunlar başlatabilme yeteneğini içerir (Mayr & Ulich, 2009, s.50). Çocukların öğretmenleriyle olumlu ilişkiler kurması, akran ilişkileri kurması ve işbirliği yapabilmesi hem akademik hem de sosyal becerilerinin gelişmesinde önemlidir. Bu becerilerin gelişimi çocukların akran ilişkilerinin kalitesi ve akranları arasındaki konumu açısından oldukça önemlidir. Çocuklar, ilişkilerinde minimum sosyal yeterliliğe ulaşamadıkları takdirde uyum konusunda risk altında bulunmaktadırlar (Durmuşoğlu Saltalı, Erbay, Işık & İmir, 2018, s.526).

Öz-Kontrol/Düşüncelilik: Çocukların kendini kontrol edebilmesi ve başkalarının duygularına, ihtiyaçlarına saygı duyması ile ilgilidir (Phillips vd., 2019, s.118). Öz-kontrol, bireylerin amaçlarına ulaşmak için kendi duygu, düşünce ve davranışlarını yönetme, kontrol

etme yeteneği olup; düşüncelilik ise başkalarının bakış açısından bakarak sevgi, saygı ve empati duyma yeteneğidir (Mayr & Ulich, 2009, s. 49). Çevreye, kişilere, şartlara, kurallara ve düzenlemelere göre gerektiğinde, duyguları ile davranışlarını kontrol etmelerini, isteklerini geciktirmeyi ve arzularını ertelemeyi sağlar (Durmuşoğlu Saltalı vd., 2018, s.526). Olumsuz davranışlara uygun tepki verme, sıraya girme, iltifat etme, ricada bulunabilme gibi davranışları içermektedir (Mayr & Ulich, 2009, s. 50).

Atılganlık: Çocukların deneyimlerini ve duygularını nasıl paylaştıkları ile ilgilidir (Phillips vd., 2019, s.118). Kendi ve çevresindeki kişilerin haklarına saygı duyarak olumlu-olumsuz olmak üzere tüm duygu, düşünce, davranışlarının sonuçlarını kabullenip dürüstçe ve açık şekilde ifade edebilmesi olarak tanımlamaktadır. Bu faktör, bireylerin ihtiyaçlarına, taleplerine ve duygularına karşı açık, girişken, kendine güvenen ve kendini savunmaya hazır olan bir tavır gerektirir. Birey yeteneklerini, duygularını, ihtiyaçlarını ve isteklerini kendine güvenen bir tavırla başkalarına iletmeye hazır biçimde öne atılır (Mayr & Ulich, 2009, s.50).

Duygusal İstikrar/Stresle Başa Çıkma: Çocukların heyecan verici ve stresli durumlarla nasıl sakin kaldıkları, bu durumla nasıl başa çıktıklarıyla ilgilidir (Phillips vd., 2019, s.118). Stres, günlük hayatın bir parçası olup bedensel ve ruhsal olarak bireyleri zorlayan tehdittir. Bireylerin bu durumlara dayanmak için gösterdiği bilişsel, duygusal ve davranışsal tepkiler stresle başa çıkma olarak tanımlanır. Duygusal istikrar ve stresle başa çıkma, çocukların duyguların ardındaki nedenleri analiz etmelerini, düşüncelerinin, inançlarının ve isteklerinin kendi davranışı üzerinde etkisi hakkında farkındalık göstermelerini sağlar. Duygusal olarak istikrarlı olan kişiler stresten daha az etkilenir. Bu beceriye sahip olan kişiler stresli bir olayla karşılaştığında durumu bilişsel olarak değerlendirmeye çalışır ve ani tepkiler yerine uygun davranışlar sergiler. Okul öncesi yıllardaki stres ciddi davranışsal sorunlara neden olabileceğinden çocuklara uygun başa çıkma becerilerinin öğretilmesi önemlidir (Aslan & Güzel, 2018, s.61; Mayr & Ulich, 2009, s.51).

Görev Yönelimi: Çocukların bir göreve başlamaları ve görev üzerinde kendi başlarına nasıl çalıştıkları ile ilgilidir (Phillips vd., 2019, s.118). Çocukların verilen görev ve sorumluluklarda tek başına iş yapabilme ve yaptıkları işlere tüm dikkatlerini yoğunlaştırabilme becerilerini içermektedir. Verilen görevde çocukların bağımsız hareket edebilme, planlama yapabilme ve bu planlarını uygulayabilmeleri beklenir. Çocukların görevlerde nasıl davrandıkları, görevleri yerine getirmede bağımsız bir şekilde deneme yapabilmeleri, sabır gösterip göstermeme, cesaretlendirmeye ihtiyaç duyup duymama gibi özellikleri kapsamaktadır (Mayr & Ulich, 2009, s.50).

Keşfetmekten Hoşlanma: “Çocuklar yeni şeylere nasıl yaklaşır?” sorusuyla ilgilidir (Phillips vd., 2019, s.118). Keşif, çocukların çevresi hakkında bilgi edinmesine, nesnelerin özelliklerini öğrenmesine ve farklı nesneler arasındaki ilişkileri kavramasına yardımcı olur. Çevresindeki nesnelerin özelliklerini öğrenmede istekli olan, keşfetmekten hoşlanan çocuklar merak ettikleri hakkında sorular sorarlar. Yeni bir göreve başlarken ve bilmediği bir nesne gördüklerinde genellikle mutlu ve iyimserdirler. Bilmediklerine dokunarak, hareket ettirerek ve inceleyerek keşfetmeye çalışır (Durmuşoğlu Saltalı vd., 2018, s.527; Mayr & Ulich, 2009, s.50).

Psikolojik Sağlamlıkta Risk Faktörleri ve Koruyucu Faktörler

Risk Faktörleri

Risk; güçlük, zorluk ve problemlili bir yaşamın başlamasına devam etmesine yol açabilecek faktörlerdir. Olumsuz bir sonuç çıkma ihtimaline sebep olabilecek olan gelişime yönelik tehditlerin varlığı risk faktörü olarak tanımlanmaktadır (Richman & Fraser, 2001, s.2). Bu faktörler bireylerin ileriki yaşantısında negatif sonuçlara sebep olabilecektir (Masten & Reed, 2002, s.84). Psikolojik sağlamlıktan bahsedilebilmesi için bireylerin risk faktörlerine, travmaya, örseleyici bir yaşam olayına maruz kalması gerekmektedir (Gizir, 2007, s. 114;

Masten, 2001, s.229). Psikolojik sağlamlığı bozucu etkilere yol açan olumsuz deneyimler, stres verici durumlar, yaşanan zorluklar, risk faktörleri olarak ifade edilmekte ve bireylerin ruh sağlığı bozuklukları ile davranış problemleri yaşamasına yol açabilmektedir (Armstrong & Galligan, 2011, s.333; Kararırmak, 2006, s.132). Risk faktörleri bireysel, ailesel ve çevresel olarak üç gruba ayrılmaktadır (Gizir, 2007, s. 114; Ülker Tümlü, 2012, s. 13).

Bireysel Risk Faktörleri: Olumsuz yaşam koşullarına maruz kalmaya sebep olan veya maruz kalınan olumsuz yaşam koşulları ile başa çıkma ve uyum sağlamada bireylerden kaynaklanan güçlükler bireysel risk faktörleri olarak adlandırılmaktadır (Özer, 2013, s.40). Düşük zekâ düzeyi, düşük problem çözme becerisi, başa çıkma yöntemlerinin olmaması, otokontrol yetersizliği, düşük benlik saygısı, karakter özellikleri, saldırgan kişilik yapısı, özgüven düşüklüğü, kendini kontrol etme kapasitesinin düşük oluşu, anti sosyal davranışlar, sosyal becerilerin gelişmemiş olması, uyumsuz davranışlar, kötü ve zorlu yaşantılar, kalıtsal bozukluklar, duygusal problemler, duygu düzenleme becerisinin düşük olması, kendini ifade edememe, akademik başarısızlık, kronik hastalıklar, sağlık problemleri ve stresli yaşam koşulları bireysel risk faktörü olarak değerlendirilmektedir (Çataloğlu, 2011, s. 48; Gizir, 2007, s. 116; Kararırmak, 2006, s. 132; Masten vd., 1990, s.431; Rutter, 1987, s.319; Terzi, 2008 s. 298; Ülker Tümlü, 2012, s. 13).

Ailesel Risk Faktörleri: Bireylerin doğup büyümüş olduğu aile ile ilgili güçlükler ve zorlu şartlar ile olumsuz tecrübeler yaşamalarına neden olan ailesel nitelikler, ailesel risk faktörleri olarak adlandırılmaktadır (Özer, 2013, s. 41). Ailenin sosyoekonomik durumunun düşük olması, aile fertleri arasında sağlıklı iletişimin olmaması, kardeşler arasındaki kötü ilişkiler, aile içi çatışma ve şiddete maruz kalma, ailede ihmal ve istismar, ebeveynlerin sert, katı veya tutarsız tutumu, ebeveyn patolojisi, genetik hastalıklar, ebeveynlerin eğitim durumu, ebeveynlerin hayatta olma durumu, anne babanın boşanması, tek ebeveyne sahip olma, evlat edinilmiş olmak, kalabalık bir aile yapısı, ruhsal, psikiyatrik veya kronik rahatsızlığı bulunan, madde ve alkol bağımlılığı olan, suça karışmış anne babaya sahip olmak gibi faktörler ailesel risk faktörleri arasında sayılabilir (Bolat, 2013, s. 29; Campbell, Cohan &

Stein, 2006, s.588; Gizir, 2007, s. 117; Öz & Bahadır Yılmaz, 2009, s. 84; Ülker Tümlü, 2012, s. 14).

Çevresel Risk Faktörleri: Bireyin yaşamış olduğu ortam, yaşam koşulları, sosyal çevre, sosyal bağlamdaki şartlar ve dışsal faktörlerle ilgili olarak bireysel, ailesel risk faktörleri dışında kalan olumsuz yaşantı deneyimlerine neden olabilecek zorlu güç durumlar çevresel risk faktörleri olarak adlandırılmaktadır (Özer, 2013, s.42). Yüksek suç oranının olduğu toplumda yaşama, sosyal dışlanma, düşük sosyo-ekonomik düzey, toplumda yeterli rol modellerin olmaması, yararlanılan kurumlarda (okul, hastane ya da diğer hizmet alanları) hizmetin yetersiz olması, yetersiz kaynakları olan bir okul, eğitim olanaklarına erişememe, okul başarısızlığı, kötü akran ilişkileri, akran zorbalığı, aile dışında gerçekleşen istismar, yaygın madde kullanımı, işsizlik, doğal afetler, göç, kıtlık, savaş, terör, ekonomik zorluklar gibi olumsuz yaşam koşulları çevresel risk faktörleri arasında sayılabilir (Gizir, 2007, s. 117; Terzi, 2008, s. 298; Ülker Tümlü, 2012, s. 14).

Koruyucu Faktörler

Risk veya zorlukların birey üzerindeki etkilerini hafifleten veya ortadan tamamen kaldıran, bireylerin uyum sağlama sürecini kolaylaştıran ve bireyin baş etme, problem çözme gibi yeterliliklerini geliştiren durumlar koruyucu faktörler olarak tanımlanmaktadır (Wright & Masten, 2004, s.19; Rutter, 1987, s. 317). Bireysel, ailesel ve çevresel koruyucu faktörler olarak üç gruba ayrılmaktadır. Bireysel koruyucu faktörlerde; bireyin kişisel özellikleri, ailesel koruyucu faktörlerde; aile içindeki olumlu ilişkileri, çevresel koruyucu faktörlerde; çevresel dış destek sistemlerinin varlığı yer almaktadır (Zimmerman, 2013, s.382).

Bireysel Koruyucu Faktörler: Bireylerde değişik düzeylerde, geliştirilebilir olup riskli durumlarda durumun olumsuzluğunu hafifleten, çıkabilecek olası problemlerin öngörülebilmesi ve bireyin gereken tedbirleri almasını sağlayan ve bireylerin problem çözme becerisini geliştiren özelliklerdir (Gürkan, 2006, s.36). Yaş, cinsiyet, zeka, bilişsel

kabiliyetler, etkili problem çözme becerisi, dikkat becerisine sahip olmak, akademik becerinin yüksek olması, özgüven, özsaygı, özyeterlilik, stresle başa çıkma, özdenetim, duygusal istikrar, etkili duygu düzenleme becerisi, yüksek benlik saygısı, iyimser olma, olumlu mizaç, geleceğe olumlu bakış açısı, geleceğe yönelik hedefler ortaya koyabilme, kendi yaşamı adına kontrol sahibi olma, mizah yeteneği, sosyal farkındalığın yüksek olması, sorumluluk, sosyal beceriler, sosyal yetkinlik, herkes tarafından sevilen biri olma, empati, sağlıklı olma, sorumluluk, yardımseverlik ve umut bu faktörler içerisinde yer almaktadır (Eminağaoğlu, 2006, s. 28; Gizir, 2007, s. 118; Kararımak, 2006, s. 133; Masten & Reed, 2002; Masten & Coatsworth, 1998, s. 212; Öz & Bahadır Yılmaz, 2009, s.84).

Ailesel Koruyucu Faktörler: Aile üyelerinin özelliklerini ve ailenin içinde bulunduğu durumları içermektedir. Güvenli ve pozitif bir aile ortamı, ebeveynler veya bakım sağlayan kişiler ve diğer aile fertleriyle olumlu yakın ilişkiler, samimi ve güçlü aile bağı, ailenin sosyo-psikolojik yapısı, etkili ebeveynlik stilleri, destekleyici ebeveyn, ebeveynlerin iyi eğitilmiş olması, demokratik anne-baba yaklaşımları, kişisel farklılıklara saygılı ebeveynler, çocukların geleceği için ailenin olumlu beklentiler içerisinde olması, ailede kronik ve kalıtsal hastalıkların olmaması, olumlu ebeveyn nitelikleri, ailenin sosyo-ekonomik yapısı gibi özellikler ailesel koruyucu faktörler olarak ele alınmaktadır (Eminağaoğlu, 2006, s. 28; Gizir, 2007, s. 118; Kararımak, 2006, s. 133; Masten & Reed, 2002; Masten & Coatsworth, 1998, s. 212; Öz & Bahadır Yılmaz, 2009, s.84).

Çevresel Koruyucu Faktörler: Risklerin etkisini azaltmaya yarayan, çevreden kaynaklanan etmenleri içermektedir. Aile dışındaki kişilerle olumlu ve sıcak ilişki, olumlu okul ortamı, olumlu eğitim hayatı, olumlu öğretmen tutumu, olumlu arkadaş desteği, pozitif akran ilişkileri, olumlu rol modelin olması, güven düzeyi yüksek toplum, olumlu toplumsal destek, etkili toplumsal kaynaklar, destekleyici sosyal hizmet kurumlarının varlığı, sağlık hizmetlerinin kullanılabilirliği, inanç ve değerler, sosyal organizasyonlarda yer alma, spor ve fiziksel aktiviteler gibi etkenler yer almaktadır (Eminağaoğlu, 2006, s. 28; Gizir, 2007,

s. 118; Kararımak, 2006, s. 133; Masten & Reed, 2002; Masten & Coatsworth, 1998, s. 212; Öz & Bahadır Yılmaz, 2009, s.84).

Akran Zorbalığı

Okullar, çocukların potansiyellerini gerçekleştirebilmeleri için kendilerini güvende hissettikleri, temel bilgi ve beceriler kazandıran, onları topluma hazırlamaya yardımcı olan eğitsel ortamlardır. Okul ortamında çocukların kendilerini güvende hissetmelerine ve kapasitelerini ortaya koymalarını engel olan faktörler bulunmaktadır (Yaman, Eroğlu & Peker, 2011, s.9). Bu faktörlerden asla küçümsenmemesi gereken ve tüm dünya da oldukça yaygın olan başlıca faktör akran zorbalığıdır. Okullarda öğrenciler arasında yaşanan zorbalık davranışları akran zorbalığı, okul zorbalığı, akran şiddeti ve akran istismarı olarak adlandırılmaktadır. Zorbalık konusunda yapılan araştırmalar akran zorbalığının, okullarda ciddi seviyelere geldiğini ve sağlıklı gelişime karşı ciddi bir tehdit olabildiğini ortaya koymaktadır (Gökler, 2009, s.515). Akran zorbalığının sosyolojik ve psikolojik sonuçları yalnızca okul dönemiyle sınırlı olmayıp sonraki gelişim dönemlerini de etkileyebilmektedir. Zorbalar da kurbanlar da zorbalık davranışlarından olumsuz etkilenmektedir. Zorbalık yapan çocukların ilerleyen yıllarda, toplumdan dışlanma, yalnız kalma, depresyon, suç işleyip sabıkalanma, depresyona girme gibi problemleri yaşama ihtimalleri yüksektir. Zorbalığa maruz kalan çocukların ise korku, kaygı ve stres yaşayaması, zorbalığın meydana geldiği okul ortamından uzaklaşması, zorbalıktan kaçınmak için devamsızlık yapması, akademik başarısının düşmesi ve hatta farklı psikolojik sorunlar yaşama olasılıkları yüksek bulunmaktadır (Gökler, 2009, s.514).

Akran Zorbalığı Tanımı

Akran zorbalığıyla ilgili ilk çalışmalar 1960'ların sonlarında İskandinav ülkelerinde başlamıştır. Günümüzde akran zorbalığı problemini araştıran ilk bilimsel çalışma olarak

1970 yılında Dan Olweus'un yaptığı araştırma kabul edilmektedir (Olweus'dan aktaran Gültekin Akduman, 2007, s.21). Zorbalığı ifade etmek için ilk olarak “mobbing” kelimesi kullanılmış, zamanla mobbing kelimesi tam anlamıyla zorbalığı karşılayamadığı için “bullying” kelimesi kullanılmaya başlanmıştır (Yaman vd., 2011, s.14).

Akran zorbalığı, “peer bullying” öğrencilerin, öğrenci ya da öğrenciler tarafından devamlı olumsuz davranışlara maruz kalmasıdır (Olweus, 1999, s.12). Bu davranışların zorbalık davranışları olarak nitelenebilmesi için;

- güç dengesizliğinin bulunması,
- kasıtlı olarak zarar verilmesi,
- sürekli olarak devam etmesi gerekir (Olweus, 1999, s.7).

Akran zorbalığının bazı tanımları şöyledir:

“Sosyal bir doğaya sahip özel bir saldırganlık biçimidir” (Bjorkqvist, Ekman & Lagerspetz, 1982). “Doğrudan veya dolaylı saldırganlık araçlarıyla, sosyal baskı kurmayı amaçlayan eylemlerdir” (Arora, 1987). “Zorbalık, kendini savunamayacak birine karşı, sistematik olarak uzun süre fiziksel veya psikolojik güç uygulanmasıdır” (Roland, 1989). “, Fiziksel ya da psikolojik olarak kendinden güçlü olan bir birey tarafından baskılara maruz kalınmasıdır” (Farrington, 1993). “Sistematik güç kullanımı olan mağdurlarda fiziksel ve psikolojik acıya yol açan ve mağdura istenmediği mesajını veren eylemleri içermektedir” (Smith & Shu, 1994).

Genel anlamda akran zorbalığı, saldırganlıkla ilişkilendirilen problemlili bir davranış türüdür. Akran zorbalığı, kışkırtıcı bir unsur olmadan, güçlü olan çocuklar tarafından güçsüz çocuklara sürekli şekilde saldırganlık ve şiddet uygulanmasıdır (Olweus, 1993, s.15).

Akran zorbalığıyla ilgili tanımlar incelendiğinde ortak noktalarının; kışkırtıcı unsur olmadan, dengesiz şekilde gücün kullanıldığı, sistemli olarak tekrarlanan, bedensel duygusal ya da psikolojik olarak zarar amacı güden, hedef olan kişiyi rahat bırakmayarak bu kişide

korku, endişe yaratma amacı taşıyan bir saldırganlık türü olduğu görülmektedir (Özdinçer Arslan & Savaşer, 2009, s.219).

Akran zorbalığı nasıl tanımlanırsa tanımlansın istenmeyen fiziksel, sosyal-duygusal, psikolojik hatta akademik olarak zorba ve kurban çocuklara zarar veren davranıştır. Çocukların güvenli çevrelerde eğitim alma haklarına zarar veren zorbalık, görmezden gelinemeyecek kadar acı bir gerçek olarak hayatımızda bulunmaktadır (Gökler, 2009, s.518).

Akran Zorbalığı Türleri

Akran zorbalığı, doğrudan ve dolaylı olarak gerçekleşmektedir (Olweus, 2012, s.523). Zorbalık davranışlarının doğrudan veya dolaylı, sözel veya fiziksel olması zorbalığın türünü belirler. Doğrudan olan akran zorbalığı; hedef olan çocuğa yönelik açıkça yapılan saldırılardır. Zorbalık yapan çocuk ile mağdur olan kurban çocuk bu tür davranışlarda, karşı karşıya gelmektedir. Doğrudan akran zorbalığı olarak; vurma, tokat atma, tekme atma, itekleme, küçük düşürme, kızdırma, alay ve hakaret etme, korkutma davranışları sayılabilir. Dolaylı olan akran zorbalığı olarak; kurbanın hakkında dedikodu yayılması, kasten akran grubundan dışlanması, oyuna alınmaması, yalnızlaştırılması gibi davranışlar sayılabilir. Akranına zorbalık yapan çocukla zorbalık yapılan çocuk karşı karşıya gelmeyebilir (Gültekin Akduman, 2007, s.23; Pişkin, 2002, s.538).

Akran zorbalığı, fiziksel ve sözel zorbalık olarak doğrudan gerçekleşen, ilişkisel zorbalık olarak dolaylı gerçekleşen olmak üzere üç türe ayrılmaktadır (Olweus, 2012, s.523).

Fiziksel Zorbalık: Kurban çocukların bedenine yönelik yapılan tekrarlı ve zarar verici fiziksel anlamda ortaya çıkan, amaçlı olan ve süreklilik gösteren zorbalık davranışlarıdır. Kurbanın fiziksel acı yaşamasına sebep olan, vücudunda herhangi bir yere vurma, yumruk atma, tekme atma, tokat atma, itekleme, çelme takma, cimcikleme, özel bölgelere dokunma, saç çekme ve başkasının eşyalarına zarar verme gibi davranışlar fiziksel zorbalıktır (Erk, 2019, s.36; Gültekin Akduman, 2012, s.112; Metin Aslan, 2013, s.83).

Sözel Zorbalık: Kurban çocuklara yönelik olan kasıtlı ve süreklilik gösteren sözlü zorbalık davranışlarıdır. İsim takma, alay etme, küfür etme, hakaret etme, alay etme, küçük düşürme, aşağılayıcı sözle söyleme, dedikodu veya söylenti yayma, acımasız yorum yapma, olumsuz eleştiriler yapma, suçlama, tehdit etme, sataşma, korkutma ve cinsel istismara yönelik olan sözler söyleme gibi davranışlar sözel zorbalıktır (Erk, 2019, s.36; Gültekin Akduman, 2012, s.112; Metin Aslan, 2013, s.83).

İlişkisel Zorbalık: Kurban çocuklara yönelik sosyal statüsünü zedeleme, akranları ile arkadaşlıklarını bozma amacıyla sosyal ve duygusal ilişkilerine zarar verme davranışlarıdır (Erk, 2019, s.38; Metin Aslan & Tuğrul, 2014, s.72). Kurban çocuk hakkında başkalarına olumsuz sözler söyleme, dedikodu yayma, arkadaşlarıyla arasını bozmaya çalışma, arkadaşlarıyla konuşmasına engel olma, diğer çocukların kurbanı sevmemesi için uğraşma, gruptan dışlama, oyuna almama, oyundan uzaklaştırma gibi sosyal ilişkilerine kasıtlı zarar verici davranışlar ilişkisel zorbalıktır (Gültekin Akduman, 2012, s.126).

Okul Öncesi Dönemde Zorbalık Roller

Akranlar arasında görülen zorbalık rolleri; zorbalığı başlatan ve aktif rol oynayan “zorba”, zorbalığa maruz kalan kişi “kurban” ve zorbalık davranışlarında aktif rol oynamayan fakat destekleyen “pasif zorba” olarak ele alınmıştır (Olweus’dan aktaran Satan, 2006).

Zorba Çocuk: Kendilerinden daha güçsüz olan çocuklara zorbaca davranan çocuklardır (Pişkin, 2002, s.544). Zorba çocukların en ayırt edici özelliği akranlarına yönelik saldırgan davranışlardır. Zorba çocuklar sadece akranlarına karşı değil öğretmen, anne-baba gibi yetişkinlere karşı da saldırgan davranırlar. Zorba çocuklar, genellikle problemi olan ailelerde yetişmiş olup çabucak öfkelenen mizaca sahiptirler ve davranış problemleri gösterme olasılıkları yüksektir. Zorba çocuklar, akranları üzerinde baskı kurma ihtiyacı duyarlar ve sıklıkla şiddete fazlaca başvururlar. Zorba çocukların öz denetimleri düşük düzeydedir ve kurban çocuklara karşı düşük düzeyde empati duyarlar. Akranlarının duygularına,

düşüncelerine ve haklarına karşı düşüncesizce ve saygısızca yaklaşırlar. Zorba olan çocukların özsaygıları düşük düzeyde olmamakla birlikte çok düşük düzeyde kaygı ve güvensizlik yaşarlar. Eğer zorba çocuk erkek ise akranlarından fiziksel görünüm bakımından çok daha güçlü olmaktadır. Zorba çocuklar popülerdir ve etraflarında onları destekleyip, onlar gibi olmaya çabalayan arkadaş grupları bulunmaktadır. Yetişkinlik dönemlerinde zorba çocukların suça karışma olasılıkları yüksektir (Gökler, 2009, s.522).

Kurban Çocuk: Kendilerinden daha güçlü olan çocukların tekrarlı zarar verici saldırganlıklarına ve zorbalıklarına maruz kalan, mağdur olan çocuklardır (Gökler, 2009, s.522; Pişkin, 2002, s.544). Akranları tarafından zorbalık davranışlarına maruz bırakıldıklarında kaçınma ve ağlama tepkisi göstermektedirler. Kurban çocuklar akranlarıyla kıyaslandıklarında, fiziksel görünüm bakımından akranlarına göre daha zayıf, daha endişeli, sessiz, özgüveni daha düşük, etrafına karşı güvensiz, sosyal becerileri zayıf, kaygılı, hassas yapıda olup kendilerine ve hayata karşı negatif bakış açısına sahiptirler. Aşırı koruyucu tutuma sahip ailelerden gelen, özel gereksinimi olan ya da farklı ırka mensup olan çocuklar daha fazla zorbalık davranışlarına maruz kalmaktadırlar (Gültekin Akduman, 2007, s.26). Kurban çocuklar, akranları arasında popüler olmayan ve okulda tek bırakılmış yalnız çocuklardır (Olweus, 1994, s.99).

Pasif Zorba Çocuk: Aktif bir şekilde zorbalık davranışları göstermese bile zorbaların zorbalık davranışlarına seyirci kalan veya destekleyen çocuklardır (Özyürek & Kurnaz, 2019, s.250). Pasif zorbalar genellikle kaygılı bireylerdir (Yaman vd., 2011). Zorba çocukların zorbalık davranışlarından korunabilme ve gruba ait olma düşüncesiyle sessiz kalır ya da zorbalık davranışını sürdürürler (Pearce, 2000, s.78).

Akran Zorbalığının Yol Açtığı Sorunlar

Okul öncesi dönemde yaşanan akran zorbalığının etkileri zorba ve kurban çocukların akademik, bilişsel, psikolojik, sosyal ve duygusal gelişimlerini olumsuz bir şekilde

etkilemektedir. Bu etkiler çocukların okul yıllarında sınırlı kalmayıp yetişkinlik döneminde de görülebilir (Pişkin, 2002, s.544). Akran zorbalığına uğrayan çocuklar, huzursuzluk, panik ve gerginlik, dikkat bozukluğu gibi ruhsal tepkiler vermektedir (Güvenir, 2010, s.51).

Akran zorbalığı, uyku problemleri, altına kaçırma, depresyon, intihar düşüncesi gibi ruhsal sorunlara yol açmaktadır (Güvenir, 2010, s.54).

Çocukların akranları ile olan olumlu-olumsuz ilişkilerini, okula yönelik tutumlarını ve okuldaki akademik performanslarını etkileyebilmektedir. Akran zorbalığı, derslerle ilgili faaliyetlere katılmama, okula yönelik olumsuz tutum geliştirme, okuldan soğuma ve kaçma gibi davranışlar göstermeye yol açabilir (Gültekin Akduman, 2007, s.31). Akran zorbalığı; akademik başarıda azalma, dikkati toplayamama ve derslerde uyumsuz davranışlar sergileme gibi akademik sorunlara yol açmaktadır (Güvenir, 2010, s.54).

Akran zorbalığı davranışlarında bulunan çocuklar yetişkinlik dönemlerinde sosyal beceride yetersizlik, diğer kişilerle ilişkiler kurma ve sürdürmede sıkıntı yaşayabilirler (Gültekin Akduman, 2007, s.32). Akran zorbalığı, düşük benlik saygısı, özgüven eksikliği, güvensizlik, içine kapanıklık ve utangaçlık gibi sosyal beceri sorunlarına yol açabilir (Güvenir, 2010, s.55).

Psikolojik Sağlamlık ile Akran Zorbalığı İlişkisi

Zorlu durumlar veya tehdit edici koşullar gibi risk faktörlerine rağmen başarılı bir uyum ve sağlıklı işleyişi ifade eden psikolojik sağlamlık, zorbalığın olumsuz sonuçlarını hafifletmeye yardımcı bir özellik olarak görülmektedir (Gündüz, 2019, s.37; Masten, Best & Garmezy, 1990, s.426). Psikolojik sağlamlık kavramı olumsuz ve zorlu bir durumla karşılaşıldığında stres, duygu düzenleme, problem çözme, dürtü kontrolü ve uyum sağlama becerilerini içermektedir. Psikolojik olarak sağlam çocuklar, akranlarıyla olumsuz durum yaşadıklarında etkili iletişim kurma, öz kontrol, stresle başa çıkma ve problem çözme stratejilerine başvurmaları zorbalık davranışları engelleyebilecektir (Baldry & Farrington, 2000; Hinduja

& Patchin, 2017; Sapouna & Wolke, 2013). Erwin (1995) ve Bryant (1992) akran zorbalığı davranışları sergilemeyen çocukların çatışma durumlarında başa çıkma stratejilerini etkin bir şekilde kullandıklarını ve sorun çözme odaklı olduklarını belirtmişlerdir (Baldry & Farrington). Psikolojik sağlamlık düzeyleri yüksek olan çocukların, zorba ya da kurban olma olasılıklarının, psikolojik sağlamlık düzeyi düşük olan akranlarına göre daha az olduğu belirlenmiştir (Donnon & Hammond, 2007; Moore & Woodcock, 2017). Yeterli psikolojik sağlamlığa sahip olmayan çocuklar, sosyal-duygusal problemler başta olmak üzere, kendilerini ifade etmede güçlük, akran ilişkileri kurma ve sürdürmede sıkıntı yaşamakta ve zorba ya da kurban davranışlar sergileyebilmektedirler.

İlgili Araştırmalar

Bu başlık altında psikolojik sağlamlık ile akran zorbalığıyla ilgili olan araştırmalara yer verilmiştir. Psikolojik sağlamlık ile ilgili araştırmalar kısmında ego sağlamlığı, psikolojik dayanıklılık ve yılmazlık araştırmalarına da yer verilmiştir.

Psikolojik Sağlamlık ile İlgili Araştırmalar

Nikolaou vd. (2021) tarafından yapılan araştırmada, 156 okul öncesi öğretmeninin çocukların psikolojik sağlamlıklarında koruyucu faktörlere ilişkin bakış açılarının incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın sonucunda, koruyucu faktörler birey, aile ve okul faktörleri olarak üç temaya ayrılmıştır. Birey faktörleri olarak problem çözme becerileri, benlik saygısı; aile faktörleri olarak aile içi iletişim, ebeveynlerin duygu anlama becerileri; okul faktörleri olarak öğretmen desteği, okul güvenliği ve olumlu akran ilişkilerinin yer aldığı görüşünde oldukları saptanmıştır.

Balaban (2020) tarafından yapılan araştırmada, anne-babaların çocuklarını kabul-reddi ile çocuklarının yılmazlıkları arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla araştırma, Zonguldak ilinde okul öncesi eğitime devam eden 5-6 yaş 290 çocuk ve

ebeveynleri ile yürütülmüş olup araştırmada veri toplama aracı olarak “Kişisel Bilgi Formu”, “Ebeveyn Kabul-Red Ölçeği” ve “Erken Çocuklukta Yılmazlık Ölçeği” kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda, çocukların yılmazlıkları ile anne-baba öğrenim düzeyi arasında anlamlı bir ilişki olduğu, ebeveynlerin kabul-redleri ile çocukların yılmazlıkları arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı saptanmıştır.

Erata ve Özbey (2020) tarafından yapılan araştırmada, okul öncesi çocuklarının sosyal duygusal iyi oluş ve psikolojik sağlamlık düzeyleri ile demografik değişkenler arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla araştırma Trabzon’da okul öncesi eğitime devam eden 36-72 aylık 315 çocuk ile yürütülmüş, araştırmada veri toplama aracı olarak “Demografik Bilgi Formu” ve “PERİK” kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda, çocukların sosyal duygusal iyi oluş ve psikolojik sağlamlık düzeyleri ile okula devam etme süresi ve yaş arasında anlamlı ilişki saptanmıştır.

Gülay Ogelman ve Özyürek (2020) tarafından yapılan araştırmada, okul öncesi çocuklarının koruyucu ve biyolojik aileye sahip olma durumları ile ego sağlamlıkları arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla çalışma grubunu 5-6 yaş koruyucu ve biyolojik aileye sahip toplamda 126 çocuğun oluşturduğu bu araştırmada veri toplama aracı olarak “Çocuk Ego Sağlamlığı Ölçeği” kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda, biyolojik aileye sahip olan çocukların ego sağlamlıklarının anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Wu, Alexander, Frydenberg ve Deans (2020) tarafından yapılan araştırmada, Avustralya’da erken çocukluk dönemi sosyal-duygusal öğrenmeye dayalı psikolojik sağlamlık programı olan COPE-Resilience’nin etkililiğinin incelemesi amaçlanmıştır. Bu amaçla araştırmanın çalışma grubunu 91 çocuk ve 6 okul öncesi öğretmeninin oluşturduğu bu araştırma sonucunda, çocukların empati, başa çıkma stilleri, engelleyici kontrol, davranış problemleri ve duygusal bilgi gibi sosyal-duygusal becerileri üzerinde etkili bir program olduğu saptanmıştır.

Yıldız, Arslan, Eravcı ve Adagideli (2020) tarafından yapılan araştırmada, anne ve babaların internet kullanımları ile çocuklarının ego sağlıkları arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla 60-72 aylık 146 çocuk ve ebeveynleri araştırmanın çalışma grubunu oluşturmuş, “Çocuk Özellikleri Anne-Baba Gözlem Ölçeği” ve “İnternet Bağımlılığı Ölçeği” veri toplama aracı olarak kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda, anne ve babaların internet kullanımları ile çocukların ego sağlıkları arasında anlamlı ilişki saptanmamıştır.

Zhang vd. (2020) tarafından yapılan araştırmada Çin kırsalındaki okul öncesi eğitimde geride kalmış çocukların psikolojik sağlıkları ile duygu düzenlemeleri arasındaki ilişkinin incelenmesi amacıyla 620 çocuk araştırmaya dahil edilmiştir. Araştırmanın sonucunda, duygu düzenlemenin psikolojik sağlamlıkta önemli bir rol oynadığı, duygu düzenleme alt boyutlarının psikolojik sağlamlıkta koruyucu faktörler olduğu, çocukların duygu düzenleme becerilerinin geliştirilmesi ile psikolojik sağlıklarının artırılacağı ve okul öncesi eğitimde geride kalmanın olumsuz etkilerinin önleyebileceği saptanmıştır.

Phillips, Jiang, Lakkadghatwala ve Wang (2019) tarafından yapılan araştırmada, 4-6 yaş arasındaki Kanadalı çocukların sosyal ve duygusal gelişimleri üzerinde psikolojik sağlıklarının etkisinin olup olmadığını “PERİK” ölçeği ve ailelerinin görüşleri alınarak karma yöntemle incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın sonucunda, psikolojik sağlamlık alt boyutlarının çocukların gelecekteki sağlığında önemli olduğu fakat ailelerin bu alt boyutlarda bulunan özelliklerin çocukların sağlık kontrollerinde kullanılmasının uygun olmadığı görüşünde oldukları saptanmıştır.

Topcu (2019) tarafından yapılan araştırmada, Ankara’nın sosyoekonomik olarak düşük düzeyli semtlerinde bulunan okul öncesi kurumlarındaki resimli çocuk kitaplarının psikolojik sağlamlık açısından incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla “Resimli Çocuk Kitaplarındaki Psikolojik Sağlamlığı İnceleme Kontrol Listesi” kullanılarak 204 resimli

çocuk kitabı incelenmiştir. Araştırmanın sonucunda, kitapların psikolojik sağlamlığı desteklemekte yetersiz olduğu saptanmıştır.

Uslu (2019) tarafından yapılan araştırmada, 48-72 aylık çocukların yılmazlıklarını, sosyal değerler kazanımlarını ve ailelerin yılmazlıklarını incelemek amaçlanmıştır. Bu amaçla araştırma 220 çocuk ve ailesi ile yürütülmüş olup “Kişisel Bilgi Formu, “Erken Çocuklukta Yılmazlık Ölçeği”, “Aile Yılmazlığı Değerlendirme Ölçeği” ve “Okul Öncesi Sosyal Değerler Kazanımı Ölçeği” araştırmada veri toplama aracı olarak kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda, 48-72 aylık çocukların yılmazlıkları ile sosyal değer kazanımları arasında orta düzeyde; çocukların sosyal değerler kazanımları ile aile yılmazlıkları arasında zayıf düzeyde ilişki saptanmış olup çocukların yılmazlıkları ile ailelerin yılmazlıkları arasında ise anlamlı düzeyde bir ilişkili olmadığı saptanmıştır. Çocukların yılmazlıkları cinsiyet, okula devam süresi, kurum türü, baba öğrenim durumu; sosyal değerler kazanımları ise yaş, cinsiyet, baba öğrenim durumu gibi değişkenlere göre anlamlı bir farklılık gösterdiği belirlenmiştir.

Yule (2019) tarafından yapılan araştırmada, zorluklara maruz kalan 3-6 yaş çocukların psikolojik sağlamlıkları ile ebeveyn davranışları ilişkisinin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla, Head Start programında bulunan 124 çocuk ve ebeveynleri araştırmaya katılmış olup veri toplama aracı olarak “Ebeveyn-Çocuk Duygu Etkileşim Formu”, “Duygularla İlgili Ebeveynlik Stilleri”, “Ebeveyn Kabul-Red Ölçeği” ve Psikolojik Sağlamlık Öğretmen ve Ebeveyn Formu ”kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda ebeveynlerin duygu koçluğu ile çocukların duygu düzenleme, sosyal yeterlilik, okula hazır olma ve psikolojik sağlamlıkları arasında anlamlı bir ilişki belirlenmiştir.

Balaban Dağal ve Bayındır (2018) tarafından yapılan araştırmada, ego sağlamlık düzeyleri ile bazı değişkenler arasındaki ilişkisinin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla İstanbul’da okul öncesi kurumlarına devam etmekte olan 50-72 aylık 775 çocuk araştırmaya dâhil edilmiş olup “Ego Sağlamlığı Ölçeği” araştırmada veri toplama aracı olarak kullanılmıştır.

Araştırmanın sonucunda, çocukların ego sağlamlık düzeyleri ile sadece cinsiyet değişkeni arasında anlamlı bir ilişkisinin bulunduğu saptanmıştır.

Ernst, Johnson ve Burcak (2018) tarafından yapılan çalışmada, okul öncesi dönem çocukların doğa anaokullarına devam etmelerinin stres ve sıkıntıların olumsuz etkilerini azaltan psikolojik sağlamlığın koruyucu faktörleri olan inisiyatif, öz düzenleme ve bağlanma düzeylerine etkisinin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla araştırmanın çalışma grubunu Amerika Minnesota'da bulunan dört doğa anaokuluna devam eden 3-5 yaş 78 çocuk oluşturmakta olup ebeveynler tarafından doldurulan psikolojik sağlamlık ile ilgili koruyucu faktörleri değerlendirebilmek için “Okul Öncesi Çocuklar için Devereux Erken Çocukluk Değerlendirme Ölçeği” çalışmada veri toplama aracı olarak kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda, doğa anaokuluna devam eden okul öncesi çocuklarda koruyucu faktörleri olan inisiyatif, öz düzenleme ve bağlanma düzeylerinin önemli ölçüde geliştiği saptanmıştır.

Erdem (2017) tarafından yapılan çalışmada, okul öncesi çocukların yılmazlık özellikleri ve koruyucu faktörlerin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla araştırma Şanlıurfa’da 4-5 yaş çocuklar ve ebeveynleriyle yürütülmüş olup çalışmada veri toplama aracı olarak “Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu”, “Risk Faktörleri Listesi”, “Erken Çocuklukta Yılmazlık Ölçeği” ve “Erken Çocuklukta Yılmazlığı Koruyucu Faktörler Ölçeği” kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda, kızların yılmazlık puanlarının ve babası lise mezunu olan çocukların yılmazlık puanlarının diğer gruplara göre daha yüksek olduğu, koruyucu faktörlerin artmasıyla çocukların yılmazlıklarının da arttığı saptanmıştır.

Akran Zorbalığı ile İlgili Araştırmalar

Şahbaz ve Yüce (2021) tarafından yapılan çalışmada, okul öncesi dönemde tipik ve atipik gelişim gösteren çocukların saldırganlık ve akran zorbalığına maruz kalma düzeylerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla araştırma Burdur, Isparta ve Manisa illerinde okul öncesi eğitim kurumlarında kaynaştırma uygulamalarına katılan altmışar tipik ve atipik

gelişim gösteren 120 çocuk ile yürütülmüş olup “Kişisel Bilgi Formu”, “Çocuk Davranış Ölçeği” ve “Akran Şiddetine Maruz Kalma Ölçeği” araştırmada veri toplama aracı olarak kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda, tipik ve atipik gelişim gösteren çocukların saldırgan davranışlarının artmasıyla akran zorbalığına maruz kalma düzeylerinde arttığı saptanmıştır.

Farina ve Belacchi (2021) tarafından yapılan araştırmada, 3-6 yaş çocuklarının zorbalıktaki rollerinin duygusal becerileri ile sosyal tercih ile ilişkisinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın sonucunda, olumlu davranışların sosyal tercih ve duygusal becerilerle pozitif yönde, olumsuz davranışların ise negatif yönde ilişkili olduğu saptanmıştır.

Hartati, Safitri, Marini ve Wahyudi (2020) tarafından yapılan araştırmada, Endonezya'nın Cakarta Eyaletinde okul öncesi eğitime devam eden 4-6 yaş 165 çocuğun akran zorbalığı davranışlarını incelenmek amaçlanmıştır. Bu amaçla araştırmada veri toplama aracı olarak ilk bölümünde kişisel bilgilerin öğrenilmesine yönelik ikinci bölümde zorbalık davranışlarıyla ilgili on ifadenin bulunduğu, iki bölümden oluşan anket formu kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda, erkek çocuklarının kız çocuklarına oranla daha fazla zorbalık yaptığı ve çocukların yaşlarının artmasıyla daha fazla zorbalık davranışlarında bulundukları saptanmıştır.

Lee (2020) tarafından yapılan araştırmada, Güney Koreli okul öncesi çocuklarının zorbalık rollerinin baskınlık ve akran ilişkileri üzerindeki etkisinin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla araştırma 3-5 yaş arası 1312 çocuk ile yürütülmüş olup veriler öğretmenlerin çocukları gözlemlerine dayalı anket formlarını doldurmalarından elde edilmiştir. Araştırmanın sonucunda, zorba çocukların yüksek düzeyde baskın oldukları ve akran zorbalığı davranışlarında herhangi bir rolde bulunmayan çocukların olumlu akran ilişkilerine sahip oldukları saptanmıştır.

Sakarya ve Pekdoğan (2020) tarafından yapılan araştırmada, okul öncesi çocuklarının mizaç özellikleri ile zorba ve kurban davranışlarını incelemek amaçlanmıştır. Bu amaçla araştırma

4-6 yaş arasında çocuğu olan 216 anne ile yürütölmüş olup “Çocuklar İçin Mizacı Değerlendirme Bataryası” ve “Zorba ve Kurban Çocuk Davranışlarını Değerlendirme Formu” araştırmada veri toplama aracı olarak kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda, mizacın aktivite alt boyutu ile zorba ve kurban çocuk davranışları arasında düşük düzeyde bir ilişki saptanmıştır.

Sayan Korkutata (2020) tarafından yapılan araştırmada, öğretmenlerin sınıf içi istenmeyen davranış ve akran zorbalığı tutumlarının belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla araştırma Ankara ilinde 2 erkek ve 20 kadın okul öncesi öğretmeniyle yürütölmüş olup araştırmacı tarafından hazırlanan yirmi bir sorudan oluşan görüşme formu araştırmada veri toplama aracı olarak kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda, zorbalığının kasıtlı olarak yapıldığı, sınıf içi istenmeyen davranışların ortama uyum sağlama sonucu ortaya çıktığı, öğretmenlerin akran zorbalığı ve sınıf içi istenmeyen davranışların farklılıklarını bildiklerini, fakat her iki kavrama göre aynı etkinlik ve önlem yöntemlerinden yararlandıkları görüşüne ulaşılmıştır.

Yorgun Yaşar ve Özbey (2020) tarafından yapılan araştırmada, çocukların akran şiddetine maruz kalma ile ahlaki değer yapıları arasındaki ilişkiyi incelemek amaçlanmıştır. Bu amaçla araştırma Ankara ilinde okul öncesi eğitime devam eden 61-72 aylık 404 çocuk ile yürütölmüş olup “Akran şiddetine Maruz Kalma Ölçeği” ve “Ahlaki Değer Yapısını Belirleme Ölçeği” araştırmada veri toplama aracı olarak kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda, çocukların akran şiddetine maruz kalma puanları ile ahlaki değer yapısı arasında negatif orta düzeyde anlamlı bir ilişki saptanmıştır.

Korkut (2019) tarafından yapılan araştırmada, okul öncesi çocuklarının zorbalık davranışları ile sosyal becerileri arasındaki ilişkiyi incelemek amaçlanmıştır. Bu amaçla araştırma Karabük’te okul öncesi eğitime devam eden 5-6 yaş 150 çocuk ile yürütölmüş olup “Zorba ve Kurban Çocuk Davranışlarını Değerlendirme Formu” ve “Okul Öncesi Sosyal Beceri Değerlendirme Ölçeği” araştırmada veri toplama aracı olarak kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda, çocukların zorba kurban davranışları ile cinsiyet, yaş, beden kitle indeksi ve baba

öğrenim durumu gibi değişkenler arasında anlamlı bir fark olduğu; kurban çocuk davranışları arttıkça başlangıç becerilerinin arttığı; çocukların pasif zorba çocuk davranışları arttıkça başlangıç, arkadaşlık, akademik destek ve duygularını yönetme becerilerinin arttığı; zorba çocuk davranışları arttıkça başlangıç, akademik destek, arkadaşlık ve duygularını yönetme becerilerinin arttığı saptanmıştır.

Koyutürk Koçer ve Gültekin Akduman (2019) tarafından yapılan araştırmada, çocukların akran zorbalığı davranışlarının incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma okul öncesi eğitime devam eden 164 çocuk ile yürütülmüş olup “Zorba ve Mağdur Çocuk Davranışlarını Değerlendirme Formu” araştırmada veri toplama aracı olarak kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda, zorba çocuk davranışları alt boyutunda cinsiyet ve yaşa göre anlamlı bir farklılık; pasif zorba çocuk davranışları alt boyutunda cinsiyete göre anlamlı bir farklılık belirlenmiştir.

Bilodeau vd. (2018) tarafından yapılan araştırmada, okul öncesi dönemde akran zorbalığı ve uyku sorunları arasındaki ilişkinin ebeveyn davranışları açısından incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla araştırma okul öncesi eğitime devam eden 3-6 yaş 1.181 çocuk ile yürütülmüştür. Araştırmanın sonucunda, okul öncesi dönemde tekrarlanan akran zorbalığının uyku sorunlarına yol açtığı ve akran zorbalığının çocukların uyku sorunları üzerindeki yordayıcı etkisinin ebeveynlerin davranışlarına bağlı olarak değiştiği saptanmıştır.

Camodeca ve Coppola (2018) tarafından yapılan araştırmada, çocukların öğretmenleriyle ilişkilerinin kalitesinin, duygu düzenlemeleri ve zorbalık rolleriyle olan ilişkisinin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla araştırma 42-76 aylık 332 çocuk ile yürütülmüş olup “Duygu Düzenleme Kontrol Listesi”, “Öğrenci-Öğretmen İlişkileri Ölçeği” ve akran zorbalığı rollerini belirlemek için sosyometrik bir teknik olan “Akran Adaylığı Tekniği” kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda, çocukların öğretmenleriyle olan ilişkilerinin duygu düzenlemede, sosyal tercihleri ve zorbalık rollerinde ilişkili olduğu saptanmıştır.

Kocher (2017) tarafından yapılan araştırmada, okul öncesi çocuklarının akran zorbalığı rollerinin yordayıcıları olarak dil ve sosyal becerileri ile prososyal, zorba ve kurban davranışlar arasındaki ilişkiyi incelemek amaçlanmıştır. Bu amaçla “Sosyal Beceri Geliştirme Sistemi (Öğretmen Değerlendirme Formu)”, “Okul Öncesi Sosyal Davranış Ölçeği (Öğretmen Formu)”, “Okul Öncesi Akran Mağduriyeti Ölçümü (Öğretmen Formu)” ve “Peabody Resim Kelime Testi” araştırmada veri toplama aracı olarak kullanılmıştır. Okul öncesi dönemdeki çocukların bir aylık dil ve sosyal becerileri değerlendirme ölçekleri kullanılarak öğretmenleri tarafından değerlendirilmiştir. Araştırmanın sonucunda, çocukların dil ve sosyal becerileri ile zorba davranışları arasında bir ilişki olmadığı, dil ve sosyal beceriler ile prososyal ve kurban davranışlar arasında anlamlı bir ilişki olduğu, dil ve sosyal becerilerin zorbalık rollerini etkileyebileceği saptanmıştır.

Nikolaou ve Markogiannakis (2017) tarafından yapılan araştırmada, okul öncesi öğretmenlerinin zorbalığı önlemeye yönelik stratejiler hakkındaki görüşlerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla araştırma Yunanistan'da 164 okul öncesi öğretmeni ile yürütölmüş olup öğretmenlerin zorbalığa ilişkin algıları üzerine soruların bulunduğu anket formu araştırmada veri toplama aracı olarak kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda, öğretmenlerin farklılıkları kabul etmeye yönelik sınıf içi etkinliklerin, empati geliştirmenin, okul-aile işbirliğinin, akran desteğinin, sosyo-duygusal öğrenme programlarının uygulanmasının ve öğretmen yetiştirmenin en etkili stratejiler arasında olduğu görüşünde oldukları saptanmıştır.

Pasin (2017) tarafından yapılan araştırmada okul öncesi öğretmenlerinin akran zorbalığı konusundaki görüşlerini incelemek amaçlanmıştır. Bu amaçla Mersin ilinde okul öncesi kurumlarında çalışan 14 okul öncesi öğretmeni araştırmanın çalışma grubunu oluştırmakta olup araştırmacı tarafında hazırlanan okul öncesi öğretmenlerinin akran zorbalığı ve özelliklerini üzerine algılarına ilişkin soruların yer aldığı “Görüşme Formu” araştırmada veri toplama aracı olarak kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda, öğretmenlerin akran zorbalığını fiziksel ve psikolojik baskı yapmak olarak tanımladıkları, erkek çocukların daha

fazla zorbalık davranışlarında bulunduğu, en çok fiziksel zorbalık uyguladıkları ve kız çocuklarında ise duygusal zorbalığın daha fazla olduğu, zorba çocukların kendilerini ifade edememe, lider ruhlu olma özellikleri taşıdıkları, kurban çocukların ise içe kapanık, özgüvensiz, fiziksel olarak güçsüz, çekingen olma özellikleri taşıdıklarını ve zorbalığın ebeveyn ya da bakım verenler ile medya dan kaynaklandığı görüşünde oldukları saptanmıştır.

Psikolojik Sağlamlık ve Akran Zorbalığı İlişkisinin İncelendiği Araştırmalar

Gündüz (2019) tarafından yapılan çalışmada, ortaokul öğrencilerinin zorba ve mağdur olma durumları ile psikolojik dayanıklılıkları arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla araştırma Erzurum’da beş, altı yedi ve sekizinci sınıflara devam eden 585 öğrenci ile yürütülmüş olup “Ergen Akran İlişkileri Belirleme Ölçeği” ve “Çocuk ve Genç Psikolojik Sağlamlık Ölçeği” çalışmada veri toplama aracı olarak kullanılmıştır. Çalışmanın sonucunda, ortaokul öğrencilerinin zorba ve mağdur olma durumları ile psikolojik dayanıklılıkları arasında negatif yönde bir ilişki olduğu, psikolojik dayanıklılıkları arttıkça akran zorbalığı davranışlarının azaldığı saptanmıştır.

Eminoğlu (2018) tarafından yapılan çalışmada, ergenlerde sosyal-duygusal yalnızlık, akran zorbalığı, akran mağduriyeti ve psikolojik dayanıklılık arasındaki ilişkilerin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla dokuz, on, on bir ve on ikinci sınıfa devam eden 897 öğrenci ile yürütülmüş olup “Sosyal ve Duygusal Yalnızlık Ölçeği”, “Akran Zorbalarını Belirleme Ölçeği” ve “Ergen Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği” çalışmada veri toplama aracı olarak kullanılmıştır. Çalışmanın sonucunda, akran zorbalığı ve akran mağduriyeti ile psikolojik dayanıklılık arasında negatif yönde bir ilişki saptanmıştır.

Hinduja ve Patchin (2017) tarafından yapılan çalışmada, 12-17 yaş arası 1204 Amerikalı öğrencilerin psikolojik sağlamlıkları ile zorbalık deneyimleri arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla çalışmada “Connor-Davidson Psikolojik Sağlamlık

Ölçeği” ve “Okul Zorbalığı ve Siber Zorbalık Mağduriyeti Değerlendirme Formu” veri toplama aracı olarak kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda, psikolojik olarak sağlam çocukların zorbalığı olumsuz sonuçlarından önemli oranda etkilenme olasılığı daha düşük olduğu, psikolojik sağlamlığın hem zorbalık deneyimini önlemede hem de etkisinin hafifletmede koruyucu faktör olarak kullanılabileceği saptanmıştır.

Moore ve Woodcock (2017) tarafından yapılan araştırmada, Avustralya’da 105 ilkokul ve lise öğrencilerinin psikolojik sağlamlıkları ve zorbalıkları arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla “Çocuklar ve Ergenler İçin Psikolojik Sağlamlık Ölçeği”, “Akran İlişkileri Anketi” ve “Kessler Psikolojik Sıkıntı Ölçeği” araştırmada veri toplama aracı olarak kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda, yüksek psikolojik sağlamlık düzeylerine sahip çocukların zorbalık davranışlarına katılma ve mağdur olma olasılığının daha düşük olduğu saptanmıştır.

Sapouna ve Wolke (2013) tarafından yapılan araştırmada, İskoçya Edinburgh’da 13-14 yaş 3136 öğrencinin zorbalık mağduriyetine karşı psikolojik sağlamlıklarının incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın sonucunda, psikolojik olarak sağlam çocukların, zorbalığa maruz kalmalarına rağmen beklenenden daha az düzeyde depresyon ve suçluluk gösterdikleri saptanmıştır.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu kısımda araştırmanın modeli, evren örnekleme, veri toplama araçları, veri toplama ve analizi ile ilgili bilgilere yer verilmiştir

Araştırmanın Modeli

Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 60 ay ve üzeri çocukların psikolojik sağlamlık düzeyleri ile akran zorbalığı davranışları arasındaki ilişkinin incelendiği bu araştırma, betimsel bir araştırma olup genel tarama modelindedir. Verilerin analizi dikkate alındığında araştırma ilişkisel tarama modeli özelliğine sahiptir (Karasar, 2012, s. 77).

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini; 2020-2021 eğitim öğretim yılı içerisinde Ankara ili Yenimahalle ilçesinde Milli Eğitim Bakanlığına bağlı okullarda okul öncesi eğitime devam eden 60 ay ve üzeri çocuklar oluşturmaktadır. Anasınıfı ve anaokuluna devam eden çocukların sayısı Milli Eğitim Bakanlığı Yenimahalle İlçe Milli Eğitim Müdürlüğünden temin edilmiştir. Ankara ili Yenimahalle ilçesinde Milli Eğitim Bakanlığına bağlı okullarda okul öncesi eğitime kayıtlı çocuk sayısı 6506'dır. Örneklem belirlenirken kotalı örneklemede kullanılacak

kitleden (N: 6506) örnekleme formülü kullanılarak aşağıda belirtilen formül aracılığı ile minimum örneklem büyüklüğü 363 olarak hesaplanmıştır.

Örneklem büyüklüğünü belirlemek için;

$n = n_0 / [1 + (n_0 - 1) / N]$ formülü kullanılmıştır. Formüllerde;

$$n_0 = (t^2 p.q) / d^2$$

N: Kitlede öngörülen toplam öğrenci sayısı (6506)

n: Belirlenen kota (363)

p: İncelenen olayın görülüş sıklığı (0.5)

q: p+q toplamı her zaman 1' vermelidir. (0.5)

t: t tablosundan bulunan teorik değer (1.96)

d: 0,05

(Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2018, s.98).

Örneklemin Demografik Özellikleri

Araştırmanın örneklemini oluşturan 366 çocuğun demografik verileri Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1

Çocuklara İlişkin Demografik Veriler

	Grup	n	%
Yaş	60-64 ay	194	53,0
	65-69 ay	121	33,1
	70 ay ve üzeri	51	13,9
Cinsiyet	Kız	186	50,8
	Erkek	180	49,2
Kardeş Sayısı	Kardeşi yok	100	27,3
	Bir kardeşi var	199	54,4
	İki veya daha fazla kardeşi var	67	18,3
Okul Öncesi Eğitime	Birinci yılı	182	49,7
Devam Etme Süresi	İkinci yılı	151	41,3
	Üçüncü yılı	33	9,0
Devam Edilen	İlköğretime Bağlı Anasınıfı	195	53,3
Okul Türü	Bağımsız Anaokulu	135	36,9
	Uygulama Anaokulu	36	9,8
	Toplam	366	100,0

Tablo 1 incelendiğinde, çocukların %53'ü (n:194) 60-64 aylık, %33,1'i (n:121) 65-69 aylık, %13,9'u (n:51) 70 aylık ve üzeridir. Çocukların %50,8'i (n:186) kız, %49,2'si (n:180) erkektir. Araştırmaya katılan çocukların kardeş sayısına bakıldığında %27,3'ünün (n:100) kardeşi yok, % 54,4'ünün (n:199) bir kardeşi, %18,3'ünün (n:67) iki veya daha fazla kardeşi vardır. Araştırmaya katılan çocukların %49,7'sinin (n:182) okul öncesi eğitimde birinci yılı, %41,3'ünün (n:151) ikinci yılı, %9'unun (n:33) üçüncü yılıdır. Araştırmaya katılan çocukların %53,3'ü (n:195) ilköğretime bağlı anasınıfına, %36,9'u (n:135) bağımsız anaokuluna, %9,8'i (n:36) uygulama anaokuluna devam etmektedir.

Araştırmanın örneklemini oluşturan 366 çocuğun ebeveynlerine ilişkin demografik veriler

Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 2

Ebeveynlere İlişkin Demografik Veriler

	Grup	n	%
Aile Yapısı	Çekirdek Aile	333	91,0
	Geniş Aile	22	6,0
	Parçalanmış Aile	11	3,0
Anne Öğrenim Durumu	Okuryazar-İlkokul Mezunu	33	9,0
	Lise Mezunu	126	34,4
	Önlisans Mezunu	38	10,4
	Lisans Mezunu	148	40,4
	Lisansüstü Mezunu	21	5,7
Annenin Mesleği	Çalışmıyor	179	48,9
	Serbest Meslek	44	12,0
	Profesyonel Meslek	143	39,1
Baba Öğrenim Durumu	Okuryazar-İlkokul Mezunu	24	6,6
	Lise Mezunu	118	32,2
	Önlisans Mezunu	27	7,4
	Lisans Mezunu	168	45,9
	Lisansüstü Mezunu	29	7,9
Babanın Mesleği	Çalışmıyor	12	3,3
	Serbest Meslek	173	47,3
	Profesyonel Meslek	181	49,5
	Toplam	366	100,0

Tablo 2 incelendiğinde, çocukların ailelerinin %91'i (n:333) çekirdek aile, %6'sı (n:22) geniş aile, %3'ü (n:11) parçalanmış ailedir. Çocukların annelerinin %9'u (n:33) okuryazar-ilkokul, %34,4'ü (n:126) lise, %10,4'ü (n:38) önlisans, %40,4'ü (n:148) lisans, %5,7'si (n:21) lisansüstü mezunudur. Annelerinin %48,9'unun (n:179) meslek sahibi olmadığı, %12'si (n:44) serbest meslek, %39,1'i (n:143) profesyonel meslek sahibi olduğu görülmektedir. Araştırmaya katılan çocukların babalarının %6,6'sı (n:24) okuryazar-ilkokul, %32,2'si (n:118) lise, %7,4'ü (n:27) önlisans, %45,9'u (n:168) lisans, %7,9'u (n:29) lisansüstü mezunudur. Babalarının %3,3'ü (n:12) meslek sahibi olmadığı, %47,3'ü (n:173) serbest meslek, %49,5'i (n:181) profesyonel meslek sahibi olduğu görülmektedir.

Verilerin Toplanması

Ankara ili Yenimahalle ilçesinde bulunan okulların belirlenmesinden sonra belirtilen okullarda araştırmanın yapılabilmesi için Gazi Üniversitesi Ölçme Değerlendirme Etik Alt

Çalışma Grubu'ndan gerekli olan etik kurul onayı (EK 1) alınmış daha sonrasında İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden izin alınmıştır (EK 2). Araştırma yapılacak okulların yöneticileriyle iletişime geçilerek gerekli bilgilendirilme yapılmış, araştırmaya katılmaya gönüllü olan okul öncesi öğretmenlerine, “Genel Bilgi Formu” (EK 3), “PERİK” (EK 4) ve “ZKÇDDF” (EK 5) iletilmiş, sınıfındaki her bir çocuk için doldurması istenmiştir. Veri toplama araçlarının dağıtılmasının ardından geriye dönen 424 adet veri kontrol edilmiş, yanıtlanmamış maddeleri bulunan 58 adet veri çıkarılmıştır. Geriye kalan istatistiksel analiz için uygun 366 adet veri değerlendirmeye alınmıştır.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada “Genel Bilgi Formu” (EK 3) ile “PERİK” (EK 4) ve “ZKÇDDF” (EK 5) kullanılmıştır.

Genel Bilgi Formu

Araştırmanın örneklemini oluşturan çocukların demografik özelliklerini belirlemek amacıyla, öğretmenler tarafından yanıtlanmıştır. Formda çocuğun yaş (ay olarak), cinsiyet, anne-baba hayatta olma durumu, aile yapısı, kardeş sayısı, anne-baba öğrenim ve meslek durumu, okul öncesi eğitime devam etme süresi ve okul türü gibi bilgileri belirleyebilmek için toplam 12 madde bulunmaktadır (EK 3).

Okul Öncesi Çocuklar İçin Sosyal Duygusal İyi Oluş ve Psikolojik Sağlamlık Ölçeği (PERİK)

Okul öncesi çocuklarının sosyal-duygusal iyi oluşları ve psikolojik sağlamlıklarının belirlenebilmesi amacıyla geliştirilen PERİK öğretmenlerin çocukları gözlemlerine dayanan bir ölçme aracıdır. Ölçek, 6 alt ölçek ve her bir alt ölçekte 6'şar madde olup toplamda 36 maddeden oluşmaktadır. Öğretmenin her bir madde için gözlemlediği çocuğa en uygun olan

“her zaman”, “genellikle”, “kısmen”, “nadiren” ve “asla” seçeneklerinden birini işaretlemeleri gerekmektedir. Cevaplar her zaman için (5), genellikle için (4), kısmen için (3), nadiren için (2) ve asla için (1) olarak puanlanmaktadır. Ölçekte ters puanlanması gereken 3 madde bulunmaktadır. Alt ölçeklerin her birinden alınacak maksimum puan 30, minimum puan birdir.

PERİK, Mayr ve Ulich (2009) tarafından geliştirilmiştir. Ölçeğin Türkçe çocuklarına uyarlama çalışmasını yapan Özbey (2019) okul öncesi eğitime devam eden 36-72 ay arası 342 çocuk ile gerçekleştirdiği faktör analizi sonucunda ölçeğin iletişim kurma/sosyal performans, öz kontrol/düşüncelilik, atılganlık, duygusal istikrar/stresle başa çıkma, görev yönelimi ve keşfetmekten hoşlanma olmak üzere altı alt ölçekten oluştuğunu belirlemiştir. Ölçeğin Cronbach Alfa iç tutarlık katsayıları; iletişim kurma/sosyal performans için .95, öz kontrol/düşüncelilik için .93, atılganlık için .92, duygusal istikrar/stresle başa çıkma için .86, görev yönelimi için .91 ve keşfetmekten hoşlanma için .94’tür (Özbey, 2019).

Ölçek boyutları bulgular bölümünde, İletişim Kurma/Sosyal Performans (İK), Öz Kontrol/Düşüncelilik (ÖK), Atılganlık (A), Duygusal İstikrar/Stresle Başa Çıkma (Dİ), Görev Yönelimi (GY) ve Keşfetmekten Hoşlanma (KY) olarak ifade edilmiştir.

Zorba ve Kurban Çocuk Davranışlarını Değerlendirme Formu (ZKÇDDF)

Erken çocukluk döneminde çocukların zorba, kurban ve pasif zorba davranışlarının belirlenebilmesi amacıyla geliştirilen ZKÇDDF öğretmenlerin çocukları gözlemlerine dayanan bir ölçme aracıdır. Ölçek 3 ayrı boyut ve boyutlarda sırasıyla 13, 14 ve 5 madde olmak üzere toplam 32 maddeden oluşmaktadır. Öğretmenin her bir madde için gözlemlediği çocuğa en uygun olan “evet” ve “hayır” seçeneklerinden birini işaretlemeleri gerekmektedir. Cevaplar evet için (1) ve hayır için (0) olarak puanlanmaktadır.

ZKÇDDF, Özyürek ve Kurnaz (2019) tarafından geliştirilmiştir. Ölçme aracının geçerlilik güvenirlik çalışması okul öncesi ve ilkokula devam eden 176 çocuğun öğretmeni ile

gerçekleştirilmiş olup analizler sonucunda ölçeğin zorba çocuk davranışları, kurban çocuk davranışları ve pasif zorba çocuk davranışları olarak üç alt boyuttan oluştuğu belirlenmiştir. Ölçme aracının KR-20 iç tutarlılık katsayıları; zorba çocuk davranışları için 0,86, kurban çocuk davranışları için 0,88 ve pasif zorba çocuk davranışları için ise 0,71'dir (Özyürek & Kurnaz, 2019).

Alt boyutlar bulgular bölümünde, Zorba Çocuk (ZÇ), Kurban Çocuk (KÇ) ve Pasif Zorba Çocuk (PZÇ) Davranışları olarak ifade edilmiştir.

Verilerin Analizi

Araştırmada, çocukların PERİK ile ZKÇDDF'den alınan puanların değişkenlere göre farklılaşıp farklılaşmadığı bağımsız değişkenin kategori sayısına bağlı olarak t-Testi ve Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) ile SPSS paket programında analiz edilmiştir. Anlamlı çıkan farklılıklarda, farklılıkların kaynağının tespit edilmesi amacıyla Bonferroni testi kullanılmıştır. Değişkenler arasındaki ilişkiler Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı ile incelenmiştir. Yapılan istatistiklerde anlamlılık düzeyi 0,05 olarak alınmıştır. Çocuğun anne-baba hayatta olma durumuna bakıldığında annesi hayatta olmayan çocuk bulunmamaktadır. Babası hayatta olmayan çocuk sayısı üç olduğu için analizin sağlıklı sonuç vermeyeceği düşünüldüğünden bu iki kategori değerlendirmeye dâhil edilmemiştir. Kardeş sayısı değişkeninde, üç kardeş ve daha fazla sayıda kardeşe sahip olan çocukların sayısı dörtten daha az olduğu için bu kategori iki kardeş ile birleştirilmiş ve iki kardeş ve daha fazlası olarak ele alınmıştır. Anne-baba mesleği, çalışmıyor, serbest meslek ve profesyonel meslek olarak üç grupta kategorize edilmiştir. Serbest meslek grubuna daha çok deneyim gerektiren meslek grupları (garson, kasiyer, terzi, şoför), profesyonel meslek grubuna ise eğitim ve uzmalık gerektiren meslek grupları (doktor, öğretmen, avukat, mühendis) dahil edilmiştir. Analizler öncesinde kayıp verilerin olup olmadığını tespit etmek için veri setinde kayıp değer ve uç değer incelemesi yapılmıştır. Herhangi bir kayıp değere

rastlanmamıştır. Uç değer incelemesinde ise normalliği bozabilecek bazı uç değerler kendilerine yakın olan değerlere dâhil edilmiştir. Böylece bu değerlerin analizler üzerinde oluşabilecek olumsuz etkileri ortadan kaldırılmıştır. Daha sonrasında uygulanan ölçme araçlarının normallik koşulunu karşılayıp karşılamadıkları test edilmiştir. Normalliğin sınanması için ilk olarak örneklem sayısının 366 olması sebebiyle Kolmogorov-Smirnov testi yapılmıştır.

Tablo 3

Normallik Testi

Değişken	Kolmogorov-Smirnov	
	İstatistik	P
İK	0,115	0,000
ÖK	0,143	0,000
A	0,128	0,000
Dİ	0,085	0,000
GY	0,120	0,000
KH	0,146	0,000
ZÇ	0,410	0,000
KÇ	0,315	0,000
PZÇ	0,403	0,000

Tablo 3 incelendiğinde, Kolmogorov-Smirnov testi sonucunda ölçek faktör puanlarının normal dağılım sergilemediği görülmüştür. Ancak bu sonuçlar örneklem büyüklüğünden etkilenip yanlış sonuçlar verebildiğinden dağılımın normalliğine karar vermede faktör puanlarının çarpıklık ve basıklık değerlerine de bakılmıştır. Ölçeklerin faktör puanlarından elde edilen çarpıklık ve basıklık değerleri Tablo 4’te gösterilmiştir.

Tablo 4

Çarpıklık ve Basıklık Değerleri

Değişken	N	Çarpıklık	Basıklık
İK	366	-0,827	0,835
ÖK	366	-1,004	1,141
A	366	-1,135	1,959
Dİ	366	-0,515	0,714
GY	366	-0,788	0,455
KH	366	-1,145	1,911
ZÇ	366	1,207	1,023
KÇ	366	1,102	0,152
PZÇ	366	1,713	0,010

Çarpıklık ve basıklık değerlerinin Tabachnick ve Fidell (2007)'e göre ± 3.29 , George ve Mallery (2010)'e göre ± 2 aralığında yer alması normal dağılım için kabul edilebilir bir durumdur. Tablo 4 incelendiğinde değişkenlere ait çarpıklık ve basıklık değerlerinin normal dağıldığı görülmüştür. Ayrıca varyasyon katsayısı ve histogramlar incelenmiş olup normalliği desteklediği, bu durumda parametrik testlerin uygulanabileceğine karar verilmiştir.

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUM

Bu kısımda psikolojik sağlamlık ile akran zorbalığına ilişkin veriler tablolar haline getirilerek, sunulmuştur.

PERİK’e İlişkin Bulgular ve Yorum

Çocukların psikolojik sağlamlıkları ile yaş, cinsiyet, aile yapısı, kardeş sayısı, anne-baba öğrenim durumu, anne-baba mesleği, okul öncesi eğitime devam etme süresi ve okul türü değişkenleri arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığı analiz edilmiş ve elde edilen bulgular tablolar halinde sunulmuştur.

Tablo 5

Çocukların Yaşlarına Göre PERİK Puanları ANOVA Sonuçları

Yaş(ay)	PERİK												
		İK		ÖK		A		Dİ		GY		KH	
	n	$\bar{x}$	S	$\bar{x}$	S	$\bar{x}$	S	$\bar{x}$	S	$\bar{x}$	S	$\bar{x}$	S
60-64 ay	194	23,54	5,14	24,52	4,91	23,84	5,22	21,63	4,77	22,49	4,79	24,22	4,87
65-69 ay	121	24,76	4,51	25,52	4,41	25,49	3,96	22,04	3,97	22,73	4,59	25,30	4,36
70 ay ve üzeri	51	25,25	4,02	25,92	3,82	25,53	3,96	22,74	3,27	22,94	3,99	26,05	3,28
Toplam	366	24,18	4,84	25,04	4,63	24,55	4,72	21,78	4,33	22,63	4,61	24,83	4,55
Varyans Analizi	Sd	F	p	F	P	F	p	F	p	F	p	F	p
	2	3,901	0,021*	2,815	0,061	4,953	0,008*	0,330	0,719	0,229	0,795	4,314	0,014*

***p<0,05**

Tablo 5 incelendiğinde çocukların yaşları ile PERİK iletişim kurma/sosyal performans (İK $F_{(2-363)}=3,901$, $p<0,05$), atılganlık (A $F_{(2-363)}=4,953$, $p<0,05$) ve keşfetmekten hoşlanma (KH $F_{(2-363)}=4,314$, $p<0,05$) boyutlarında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Farklılığın kaynağının tespit edilmesi için yapılan Bonferroni analizine göre anlamlı farklılığın 60-64 ay arası çocuklardan kaynaklandığı belirlenmiştir. Puan ortalamaları incelendiğinde 60-64 ay arası çocukların puan ortalamalarının diğer gruplarda yer alan çocukların puan ortalamalarından düşük olduğu görülmektedir. Ayrıca 60-64 ay grubundan 70 ay ve üzeri grubuna doğru gidildikçe tüm boyutlarda puan ortalamalarının arttığı dikkat çekmektedir. Yaşın artmasına paralel olarak çocukların fiziksel, zihinsel, sosyal ve duygusal gelişimlerinde ilerlemeler gözlenebilmektedir. Yaş olarak daha büyük olan çocuklar edindikleri kazanımlar ve sosyal deneyimler yoluyla yaş olarak daha küçük olan çocuklarla kıyaslandıklarında çevrelerindeki bireylerle daha sağlıklı sosyal ilişkiler kurabilir, karşılaştıkları yeni durumlara daha kolay uyum sağlayabilir ve problem durumlarına karşı etkili çözüm yolları bulabilirler. Çocukların yaşla birlikte psikolojik sağlamlıklarının artması gelişimsel sürece bağlı olarak bilgi, beceri, deneyim ve sosyal becerileri kazanımları ile açıklanabilir. Mayr ve Ulich (2009), Erata ve Özbey (2020) yaptıkları araştırmalarda benzer

şekilde okul öncesi çocuklarının psikolojik sağlamlıklarının yaş ile birlikte arttığı sonucuna ulaşmışlardır.

Tablo 6

Çocukların Cinsiyetlerine Göre PERİK Puanları t-Testi Sonuçları

Cinsiyet	PERİK												
	İK		ÖK		A		Dİ		GY		KH		
	n	$\bar{x}$	S	$\bar{x}$	S	$\bar{x}$	S	$\bar{x}$	S	$\bar{x}$	S	$\bar{x}$	S
Kız	186	24,90	4,49	26,01	3,76	24,97	4,47	22,59	3,89	23,88	3,87	25,19	4,15
Erkek	180	23,44	5,08	24,04	5,21	24,12	4,95	20,95	4,60	21,35	4,96	24,46	4,93
t-Testi		t	p	t	p	t	p	t	p	t	p	t	p
		2,912	0,004*	4,155	0,000*	1,714	0,087	3,685	0,000*	5,427	0,000*	1,551	0,122

*p<0,05

Tablo 6 incelendiğinde çocukların cinsiyetleri ile PERİK iletişim kurma/sosyal performans (İK t=2,912, p<0,05), öz-kontrol (ÖK t=4,155, p<0,05), duygusal istikrar/stresle başa çıkma (Dİ t=3,685, p<0,05) ve görev yönelimi (GY t=5,427, p<0,05) boyutları arasında anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Puan ortalamaları incelendiğinde kızların daha yüksek psikolojik sağlamlığa sahip oldukları göze çarpmaktadır. Kız çocukları yetiştirilirken aile ve toplumsal tutumlar ile duygularını ifade etme konusunda daha fazla fırsata sahip olabilmektedir. Kız çocuklarının daha fazla fırsata sahip olup duygu ve düşüncelere karşı hassas, duyarlı olarak anaç tavırlarla yetiştirilmeleri ilişkilerinde daha sakin ve uyumlu olmalarına yol açabilmektedir. Bu durum kız çocukları için psikolojik sağlamlıkta cinsiyetin koruyucu bir faktör olabileceğini düşündürmektedir. Garmezy (1991) stresli durumlarda kız çocuklarının erkek çocuklara göre farklı tepkiler verdiklerini cinsiyetin psikolojik sağlamlıkta koruyucu faktör olduğunu vurgulamıştır. Kumpfer (1999) kız çocuklarının erkek çocuklarına göre psikolojik sağlamlıklarının daha yüksek olduğunu, Mayr ve Ulich (2009) PERİK ölçeğinin öz-kontrol boyutu hariç diğer beş boyutta anlamlı düzeyde kız çocuklarının erkek çocuklardan yüksek puan aldığını, Erdem (2017) kız çocukların yılmazlık puanlarının erkek çocuklardan daha yüksek olduğunu, Balaban Dağal ve Bayındır (2018) kız çocukların ego

sağlamlık düzeylerinin erkek çocuklarına göre daha yüksek olduğunu, Uslu (2019) kız çocuklarının erkek çocuklardan daha fazla yılmazlığa sahip oldukları sonucuna ulaşmışlardır. Bu çalışmaların sonuçları araştırmanın bu bulgusunu destekler niteliktedir.

Tablo 7

Çocukların Aile Yapısına Göre PERİK Puanları ANOVA Sonuçları

Aile Yapısı	PERİK												
		İK		ÖK		A		Dİ		GY		KH	
	n	$\bar{x}$	S	$\bar{x}$	S	$\bar{x}$	S	$\bar{x}$	S	$\bar{x}$	S	$\bar{x}$	S
Çekirdek Aile	333	24,28	4,78	24,97	4,68	24,62	4,65	21,88	4,15	22,65	4,52	24,89	4,41
Geniş Aile	22	23,77	5,83	25,27	4,58	24,13	5,64	20,86	6,81	22,27	6,07	24,18	6,52
Parçalanmış Aile	11	22,00	4,04	26,90	2,94	23,36	5,31	20,45	3,41	22,90	4,36	24,27	4,58
Toplam	366	24,18	4,84	25,04	4,63	24,55	4,72	21,78	4,33	22,63	4,61	24,83	4,55
Varyans Analizi	Sd	F	p	F	p	F	p	F	p	F	p	F	p
	2	1,274	0,281	0,958	0,385	0,470	0,625	1,112	0,330	0,089	0,915	0,340	0,712

Tablo 7 incelendiğinde çocukların aile yapısı ile PERİK boyutlarının hiçbirinde anlamlı bir farklılık saptanmamıştır. Her ne kadar anlamlı farklılık çıkmasa da puan ortalamaları incelendiğinde parçalanmış aileye sahip çocukların iletişim kurma/sosyal performans (İK $\bar{x}$ =22,00), atılganlık (A $\bar{x}$ =23,36) ve duygusal istikrar/stresle başa çıkma (Dİ $\bar{x}$ =20,45) boyutlarında en düşük puan ortalamasına sahip oldukları dikkat çekmektedir. Aile, çocukların kişilik gelişimi, sosyal beceri ve topluma uyum sağlayabilmesi için olumlu fırsatlar sunmaktadır. Boşanma, ayrı yaşama ve ebeveyn kaybı gibi sebeplerden aile bütünlüğünün bozulduğu parçalanmış ailelerde çocuklar, stres, sıkıntı ve kaygı yaşayabilmektedirler. Çocukların yaşamış oldukları stres, sıkıntı ve kaygı sosyal beceri açısından dezavantajlı olmalarına yol açabilmektedir. Parçalanmış aileye sahip çocukların puan ortalamalarının düşük olması bu durum ile açıklanabilir. Brodeski ve Hembrough (2007) ailesi parçalanmış çocukların sosyal becerilerinin düşük olduğu bulgusuna ulaştıkları araştırma bu durumu desteklemektedir.

Tablo 8

Çocukların Kardeş Sayısına Göre PERİK Puanları ANOVA Sonuçları

Kardeş Sayısı	PERİK												
		İK		ÖK		A		Dİ		GY		KH	
	n	$\bar{x}$	S	$\bar{x}$	S	$\bar{x}$	S	$\bar{x}$	S	$\bar{x}$	S	$\bar{x}$	S
Kardeşi yok	100	23,16	5,52	24,79	4,57	23,59	5,78	20,92	4,66	21,56	4,78	24,27	5,39
Bir kardeşi var	199	24,77	4,58	25,17	4,75	24,98	4,26	22,14	4,24	22,90	4,54	25,07	4,17
İki veya daha fazla kardeşi var	67	23,95	4,22	25,05	4,42	24,71	4,10	22,01	3,94	21,94	4,55	24,97	4,28
Toplam	366	24,18	4,84	25,04	4,63	24,55	4,72	21,78	4,33	22,63	4,61	24,83	4,55
Varyans Analizi	Sd	F	p	F	p	F	p	F	p	F	p	F	p
	2	3,875	0,022*	0,224	0,800	2,996	0,051	2,785	0,063	1,125	0,326	1,074	0,343

***p<0,05**

Tablo 8 incelendiğinde çocukların kardeş sayısı ile PERİK iletişim kurma/sosyal performans boyutu arasında anlamlı bir farklılık belirlenmiştir (İK $F_{(2-363)}=3,875$, $p<0,05$). Bonferroni analizine göre anlamlı farklılığın kardeşi olmayan çocuklardan kaynaklandığı belirlenmiştir. Kardeşi olmayan çocukların psikolojik sağlamlığının kardeşi olanlara göre daha düşük olduğu belirlenmiştir. Çocukların ilk etkileşime girdiği kişilerden olan kardeşleri ve onlarla olan ilişkilerin çocukların iletişim kurma becerileri başta olmak üzere sosyal-duygusal gelişimleri ve psikolojik sağlamlıklarına olumlu etkileri bulunmaktadır. Kardeşler ile olan etkileşimler, ilişkiler açısından önemli bir deneyim oluşturduğu, sosyal ilişkilere zemin hazırladığı ve kardeşi olan çocukların daha çabuk, rahat ve olumlu ilişkiler kurabildikleri belirtilmektedir (Deckard, Dunn & Lussier, 2002). Kardeş sahibi olmanın bu olumlu etkileri beklenen bir durumken kardeşi olmayan çocukların bu fırsata sahip olmaması puan ortalamalarının daha düşük olmasının nedeni olabilir. Bu görüşü destekler nitelikte Gülay Ogelman ve Erten Sarıkaya (2014) kardeşi olmayan çocukların sosyal beceri düzeylerinin kardeşi olanlara göre daha düşük olduğu bulgusuna ulaşmışlardır.

Tablo 9

Çocukların Anne Öğrenim Durumuna Göre PERİK Puanları ANOVA Sonuçları

Anne Öğrenim		PERİK											
		İK		ÖK		A		Dİ		GY		KH	
	n	$\bar{x}$	S	$\bar{x}$	S	$\bar{x}$	S	$\bar{x}$	S	$\bar{x}$	S	$\bar{x}$	S
Okuryazar-İlkokul	33	22,03	4,04	22,96	5,38	23,18	4,08	20,48	3,42	21,36	4,36	24,18	4,88
Lise	126	24,62	4,46	25,14	4,38	24,97	4,52	22,32	3,90	22,83	4,54	25,05	4,05
Önlisans	38	24,36	5,67	26,02	4,37	23,42	5,65	21,55	5,79	22,10	4,44	25,10	5,22
Lisans	148	24,31	4,86	25,21	4,64	24,81	4,68	21,62	4,30	22,77	4,53	24,81	4,52
Lisansüstü	21	23,66	5,85	24,76	4,75	24,42	5,10	22,09	5,04	23,47	6,09	24,23	5,99
Toplam	366	24,18	4,84	25,04	4,63	24,55	4,72	21,78	4,33	22,63	4,61	24,83	4,55
Varyans Analizi	Sd	F	p	F	p	F	p	F	p	F	p	F	p
	4	2,021	0,091	2,189	0,070	1,621	0,168	1,340	0,254	1,016	0,399	0,365	0,834

Tablo 9 incelendiğinde anne öğrenim durumu ile PERİK boyutlarında anlamlı bir farklılık belirlenmemiştir. Araştırma bulgusuna benzer şekilde Erdem (2017), Balaban Dağal ve Bayındır (2018), Uslu (2019) yapmış oldukları araştırmalarda anne öğrenim durumunun psikolojik sağlamlık üzerinde anlamlı fark oluşturmadığını belirlemişlerdir. Bu durumun anne öğreniminden çok annenin çocukla ilişkisi ve çocuk yetiştirme tutumu ile ilişkili olabileceği düşünülmektedir.

Puan ortalamalarına incelendiğinde anlamlı bir farklılık belirlenmemiş olsa da annesi okuryazar-ilkokul mezunu olan çocukların tüm boyutlarda puan ortalamalarının diğer gruplarda yer alan çocukların puan ortalamalarından düşük olduğu göze çarpmaktadır. Annelerin öğrenim durumlarının düşüklüğü risk faktörleri arasında sayılabilmektedir. Öğrenim durumundaki düşüklük, aile gelirini, evde bulunan materyallerin miktarını ve çeşitliliğini azaltabilmektedir (Condly, 2006). Hem annenin hem babanın öğrenim durumunun düşük olması risk faktörü sayılabilirken literatüre bakıldığında anne-babanın yüksek öğrenim durumu çocuklarıyla iletişimlerinin etkili ve sağlıklı olmasını, çocukların psikolojik sağlamlıklarını olumlu etkilediği belirtilmektedir. Annelerin çocuklarını daha iyi tanımlarına, çocuklarıyla iletişimlerini daha sağlıklı ve etkili hale getirerek olumlu yönde

etkileyebilmektedir. Balaban (2020), Erata ve Özbey (2020) yaptıkları araştırmalarda eğitim düzeyi yüksek olan annelerin, çocuklarının daha yüksek psikolojik sağlamlık puan ortalamalarına sahip olduğu bulgusuna ulaşmışlardır. Öğrenim durumu düşük olan annelerin ise bu fırsatı olmaması çocuklarının psikolojik sağlamlık puanlarının düşük olmasının nedeni olabilir.

Tablo 10

Çocukların Baba Öğrenim Durumuna Göre PERİK Puanları ANOVA Sonuçları

Baba Öğrenim	PERİK												
	İK		ÖK		A		Dİ		GY		KH		
	n	$\bar{x}$	S	$\bar{x}$	S	$\bar{x}$	S	$\bar{x}$	S	$\bar{x}$	S	$\bar{x}$	S
Okuryazar-İlkokul	24	21,91	4,21	23,20	6,05	23,30	4,86	19,87	4,04	21,00	5,04	24,08	5,63
Lise	118	24,55	4,77	25,04	4,53	24,85	4,35	22,27	4,02	22,49	4,68	25,21	4,12
Önlisans	27	23,74	5,01	25,85	4,02	23,40	5,16	20,62	5,73	21,81	4,37	28,85	6,27
Lisans	168	24,46	4,62	25,11	4,52	24,77	4,75	21,77	4,08	22,83	4,50	24,75	4,19
Lisansüstü	29	23,37	6,16	25,41	4,82	24,03	5,48	22,51	5,24	24,20	4,47	25,31	5,49
Toplam	366	24,18	4,84	25,04	4,63	24,55	4,72	21,78	4,33	22,63	4,61	24,83	4,55
Varyans Analizi	Sd	F	p	F	p	F	p	F	p	F	p	F	p
	4	1,902	0,110	1,204	0,309	0,994	0,411	2,255	0,063	1,933	0,104	0,768	0,547

Tablo 10 incelendiğinde baba öğrenim durumu ile PERİK boyutlarında anlamlı bir farklılık olmadığı belirlenmiştir. Araştırma bulgusuna benzer şekilde Balaban Dağal ve Bayındır (2018) baba öğrenim durumunun ego sağlamlık üzerinde anlamlı olmadığı sonucuna ulaşmışlardır.

Puan ortalamaları incelendiğinde her ne kadar anlamlı bir farklılık belirlenmemiş de olsa babası okuryazar-ilkokul mezunu olan çocukların tüm boyutlarda puan ortalamalarının diğer gruplarda yer alan çocukların puan ortalamalarından düşük olduğu göze çarpmaktadır. Babaların öğrenim durumlarının düşüklüğü risk faktörleri arasında sayılabilmektedir. Öğrenim durumundaki düşüklük, aile gelirini, evde bulunan materyallerin miktarını ve çeşitliliğini azaltabilmektedir (Condly, 2006). Hem annenin hem babanın öğrenim durumunun düşük olması risk faktörü sayılabilirken literatüre bakıldığında anne-babanın

yüksek öğrenim durumu çocuklarıyla iletişimlerinin etkili ve sağlıklı olmasını ve çocukların psikolojik sağlamlıklarını olumlu etkilediği belirtilmektedir. Babaların çocuklarını daha iyi tanımlarına, çocuklarıyla iletişimlerini daha sağlıklı ve etkili hale getirerek olumlu yönde etkileyebilmektedir. Öğrenim düzeyi yüksek olan babaların, çocuklarının daha yüksek psikolojik sağlamlık puan ortalamalarına sahip olduğunu belirten araştırmalar bulunmaktadır (Balaban, 2020; Erata & Özbey, 2020; Erdem, 2017; Uslu, 2019). Babaların öğrenim durumları, çocuklarıyla kaliteli zaman geçirme, eğitimi ile ilgilenme, gelişimsel destek sunma gibi babaları geliştirici etkileri bulunabilmektedir (Durmuşoğlu Saltalı, 2020). Öğrenim düzeyi düşük olan babaların ise bu geliştirici etki fırsatını yakalayamamaları çocuklarının psikolojik sağlamlıklarının düşük olmasının nedeni olabilir.

Tablo 11

Çocukların Anne Mesleğine Göre PERİK Puanları ANOVA Sonuçları

Anne Meslek	PERİK												
		İK		ÖK		A		Dİ		GY		KH	
	n	$\bar{x}$	S	$\bar{x}$	S	$\bar{x}$	S	$\bar{x}$	S	$\bar{x}$	S	$\bar{x}$	S
Çalışmıyor	179	24,50	4,60	24,84	4,80	24,97	4,27	22,07	4,09	22,75	4,36	25,30	4,03
Serbest Meslek	44	23,56	6,04	24,09	5,25	23,93	6,53	21,42	5,55	22,13	5,11	23,25	4,81
Profesyonel Meslek	143	23,97	4,72	25,28	4,23	24,23	4,59	21,43	4,20	22,64	4,78	24,73	4,66
Toplam	366	24,18	4,84	25,04	4,63	24,55	4,72	21,78	4,33	22,63	4,61	24,83	4,55
Varyans Analizi	Sd	F	p	F	p	F	p	F	p	F	p	F	p
	2	0,872	0,419	0,364	0,695	1,418	0,244	0,884	0,414	0,316	0,730	3,708	0,025*

***p<0,05**

Tablo 11 incelendiğinde anne mesleği ile çocukların PERİK keşfetmekten hoşlanma (KH $F_{(2-361)}=3,708$, $p<0,05$) boyutu arasında anlamlı bir farklılığın olduğu saptanmıştır. Bonferroni analizine göre anlamlı farklılığın annesi serbest meslek sahibi olan çocuklardan kaynaklandığı belirlenmiştir. Anneleri serbest meslek sahibi olan çocukların puan ortalamaları incelendiğinde tüm boyutlarda en düşük puan ortalamalarına sahip oldukları görülmektedir. Bu durum serbest meslek sahibi annelerin yoğun iş yükü, uzun mesai saatleri

gibi çalışma koşulları altında çalışıyor olmaları ve tüm bunlara ev işlerinin de eklenmesiyle çocuklarıyla daha az kaliteli zaman geçirmeleri, çocuk yetiştirme hakkında yeterli bilgilerinin olmamasından kaynaklanmış olabilir. Bu da çocuklarının psikolojik sağlamlıklarının olumsuz yönde etkilenmesine sebep olabilir. Puan ortalamaları incelendiğinde anlamlı bir farklılık olmasa da annesi çalışmayan çocukların öz kontrol hariç beş boyutta en yüksek puan ortalamalarına sahip oldukları görülmektedir. Bu durum çalışmayan annelerin çocuklarıyla daha fazla zaman geçirmeleri ilişki ve iletişimlerini arttırmış olmasıyla açıklanabilir. Literatür incelendiğinde çocuklarının psikolojik sağlamlığı ile anne mesleği arasındaki ilişkiyi inceleyen bir araştırmaya rastlanmamış olsa da okul öncesi çocukların psikolojik sağlamlıkları üzerinde anne-çocuk arasındaki iletişimin ve ilişki kalitesinin çocukların psikolojik sağlamlıklarını arttırdığı belirlenmiştir (Malmberg & Flouri, 2011). Erata ve Özbey (2020) anne-çocuk arasındaki etkileşim kalitesinin çocukların psikolojik sağlamlığını olumlu yönde etkilediğini belirtmişlerdir.

Tablo 12

Çocukların Baba Mesleğine Göre PERİK Puanları ANOVA Sonuçları

Baba Meslek	PERİK Puanları												
	İK		ÖK		A		Dİ		GY		KH		
	n	$\bar{x}$	S	$\bar{x}$	S	$\bar{x}$	S	$\bar{x}$	S	$\bar{x}$	S	$\bar{x}$	S
Çalışmıyor	12	22,75	3,30	24,33	2,96	24,33	3,36	20,41	2,42	22,08	3,26	24,08	3,34
Serbest Meslek	173	24,72	4,56	24,98	4,76	24,77	4,26	21,88	4,39	22,28	4,73	24,97	4,52
Profesyonel Meslek	181	23,76	5,12	25,15	4,62	24,36	5,02	21,77	4,37	23,01	4,56	24,75	4,67
Toplam	366	24,18	4,84	25,04	4,63	24,55	4,72	21,78	4,33	22,63	4,61	24,83	4,55
Varyans Analizi	Sd	F	p	F	p	F	p	F	p	F	p	F	p
	2	2,323	0,099	0,207	0,813	0,345	0,708	0,643	0,526	1,190	0,305	0,266	0,767

Tablo 12 incelendiğinde baba mesleği ile çocukların PERİK boyutları arasında anlamlı bir farklılık saptanmamıştır. Puan ortalamaları incelendiğinde anlamlı bir farklılık belirlenmemiş de olsa babaları çalışmayan çocukların tüm alt boyutlarda puan ortalamaları babaları meslek sahibi olan çocukların puan ortalamalarına göre daha düşük olduğu dikkat

çekmektedir. Babanın çalışma durumu genellikle ailenin ekonomik durumunda etkili olabilmektedir. Babası çalışmayan ailelerde geçim sıkıntısı, sosyoekonomik güçlükler yaşanabilmekte ailede çeşitli stresler oluşabilmektedir. Bu stres aile içinde iletişimi ve dolayısıyla çocukların psikolojik sağlamlıklarının olumsuz etkilenmesine neden olabilir. Babası çalışmayan çocukların psikolojik sağlamlıklarının düşük olması bu durum ile açıklanabilir. Arabacı ve Ömeroğlu (2013) tarafından yapılan araştırmada ebeveynlerin çocukları ile iletişimlerinin ailenin sosyoekonomik durumuyla ilişkili olduğu düşük sosyoekonomik düzeye sahip olan ailelerin çocuklarıyla iletişim puanlarının en düşük olduğunu saptamıştır. Dubowitz vd. (2016) yaptıkları araştırmada çocukların psikolojik sağlamlıkları ile ailesinin sosyoekonomik düzeyi arasında negatif yönde bir ilişkinin olduğu bulgusuna ulaşmışlardır.

Tablo 13

Çocukların Okul Öncesi Eğitime Devam Etme Süresine Göre PERİK Puanları ANOVA Sonuçları

Okula Devam	PERİK												
	İK		ÖK		A		Dİ		GY		KH		
	n	$\bar{x}$	S	$\bar{x}$	S	$\bar{x}$	S	$\bar{x}$	S	$\bar{x}$	S	$\bar{x}$	S
Birinci yılı	182	23,72	5,42	24,85	4,83	23,88	5,49	21,85	4,59	22,40	4,63	24,55	5,06
İkinci yılı	151	24,76	4,35	25,28	4,60	25,30	3,94	21,90	4,15	23,00	4,58	25,23	4,06
Üçüncü yılı	33	24,06	3,04	25,00	3,67	24,84	2,52	20,84	3,60	22,24	4,65	24,54	3,61
Toplam	366	24,18	4,84	25,04	4,63	24,55	4,72	21,78	4,33	22,63	4,61	24,83	4,55
Varyans Analizi	Sd	F	p	F	P	F	p	F	p	F	p	F	p
	2	1,937	0,146	0,351	0,704	3,850	0,022*	0,852	0,427	0,814	0,444	1,001	0,369

***p<0,05**

Tablo 13 incelendiğinde okul öncesi eğitime devam etme süreleri ile PERİK atılganlık (A $F_{(2-363)}=3,850$, $p<0,05$) boyutu arasında anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Bonferroni analizine göre anlamlı farklılığın okul öncesi eğitimde ikinci yılı olan çocuklardan kaynaklandığı belirlenmiştir. İkinci yılı olan çocukların puan ortalamalarına bakıldığında iletişim kurma/sosyal performans (İK $\bar{x}=24,76$), öz-kontrol/düşünsellik (ÖK $\bar{x}=25,28$),

atılgnlık (A $\bar{x}$ =25,30), duygusal istikrar/stresle başa ıkma (Dİ $\bar{x}$ =21,90) görev yönelimi (GY $\bar{x}$ =23,00), keşfetmekten hoşlanma (KH $\bar{x}$ =25,23) boyutlarında, diğerk gruplarda yer alan çocuklardan daha yüksek puan ortalamalarına sahip oldukları görülmektedir. Okul ncesi eğitime devam etme süresi iki yıl olan çocukların tüm alt boyutlarda birinci yılı olan çocuklardan daha yüksek puan ortalamalarına sahip olmaları, çocukların okula devam sürelerinin artmasıyla eğitim programlarında sosyal ve duygusal gelişime yönelik kazanımlara yer verilmesi, öğretmenleri ve akranlarıyla etkileşimleri yoluyla benlik saygısı, öz-kontrol, yardımlaşma, paylaşma, işbirliği yapma gibi sosyal-duygusal gelişim alanına yönelik deneyimler kazanmakta olduğuyla açıklanabilir. Uslu (2019) yaptığı araştırmada okula devam süresinin artması ile psikolojik sağamlık puanlarının arttığını tespit etmiştir. Erata ve zbey (2020) yaptıkları araştırmada üç yıl okula devam eden ocukların PERİK leği duygusal istikrar boyutu hariç tüm boyutlarında daha az süre okula devam eden çocuklara göre yüksek puan ortalamalarına sahip olduklarını belirlemişlerdir.

Okul ncesi eğitime devam etme süresi iki yıl olan çocuklar tüm alt boyutlarda üçüncü yılı olan çocuklardan daha yüksek puan ortalamalarına sahip olmaları okul öncesi eğitimde üçüncü yılı olan çocukların eğitim ortamlarında ilgi ve ihtiyaçlarına uygun fırsatların sunulmamasından kaynaklanabilir. Araştırmanın bu bulgusu, çocukların okul öncesi eğitime devam etme süresi iki yılı aştığında psikolojik sağamlık düzeylerinin düştüğünü göstermektedir. Bu bulguya benzer şekilde Astarlar (2019) yaptığı araştırmada çocukların okula devam süresi iki yılı aştığında öz-düzenleme becerileri puanlarının düştüğünü saptamıştır.

Tablo 14

Çocukların Devam Ettiği Okul Türüne Göre PERİK Puanları ANOVA Sonuçları

Okul Türü	n	PERİK											
		İK		ÖK		A		Dİ		GY		KH	
		$\bar{x}$	S	$\bar{x}$	S	$\bar{x}$	S	$\bar{x}$	S	$\bar{x}$	S	$\bar{x}$	S
İlköğretime Bağlı Anasınıfı	195	24,54	4,57	25,51	4,47	24,45	4,54	22,25	4,31	22,88	4,34	25,25	4,32
Bağımsız Anaokulu	135	23,56	5,26	24,19	4,95	23,95	5,06	20,82	4,52	21,82	5,07	24,02	5,11
Uygulama Anaokulu	36	24,55	4,47	25,72	3,84	24,63	4,24	22,83	2,90	24,30	3,60	25,61	2,99
Toplam	366	24,18	4,84	25,04	4,63	24,55	4,72	21,78	4,33	22,63	4,61	24,83	4,55
Varyans Analizi	Sd	F	p	F	p	F	p	F	p	F	p	F	p
	2	1,778	0,170	3,710	0,025*	1,810	0,165	5,603	0,004*	4,803	0,009*	3,548	0,030*

***p<0,05**

Tablo 14 incelendiğinde çocukların devam ettiği okul türü ile PERİK öz-kontrol/düşünsellik (ÖK $F_{(2-363)}=3,710$, $p<0,05$), duygusal istikrar/stresle başa çıkma (Dİ $F_{(2-363)}=5,603$, $p<0,05$), görev yönelimi (GY $F_{(2-363)}=4,803$, $p<0,05$) ve keşfetmekten hoşlanma (KH $F_{(2-363)}=3,548$, $p<0,05$) boyutları arasında anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Bonferroni analizi sonucuna göre anlamlı farklılığın bağımsız anaokuluna devam eden çocuklar ile uygulama anaokuluna devam eden çocuklardan kaynaklandığı belirlenmiştir. Bağımsız anaokuluna devam eden çocukların puan ortalamalarına bakıldığında tüm boyutlarda puan ortalamalarının diğer gruplarda yer alan çocukların puan ortalamalarına göre daha düşük olduğu saptanmıştır. Okulun fiziksel olanakları, okulda uygulanan programlar, çocukların ilgi ve ihtiyaçlarını karşılama derecesi çocukların sosyal ve duygusal gelişimlerini etkilemektedir. Okul öncesi eğitimde geleneksel yöntemler, ilgi ve ihtiyaçlarına karşılık verecek materyallerin yoksunluğu çocukların sosyal ve duygusal gelişimlerine katkı sağlamayacaktır. Bağımsız anaokullarına devam eden çocukların, anasınıflarına devam eden çocuklardan daha iyi şartlara sahip olmalarına rağmen düşük puan ortalamaları çocukların okula devam yılı, bağımsız anaokulunda destek personelinin nitelik olarak yetersiz olabilmesi ve olumsuz örnek teşkil edebilmesi gibi etmeler ile açıklanabilir. Aynı zamanda bağımsız anaokullarına

devam eden çocukların iki yıldan fazla kuruma devam etmeleri ilgi ve ihtiyaçlarına uygun fırsatların sunulmamasından kaynaklanmış olabileceği ihtimalini de düşündürmektedir.

Literatür incelendiğinde Uslu (2019), Erata ve Özbey (2020) de yaptıkları araştırmalarda okul türünün çocukların psikolojik sağlamlıklarını farklılaştırdığını ve bağımsız anaokuluna giden çocukların psikolojik sağlamlıklarının anasınıfına giden çocukların psikolojik sağlamlıklarından daha yüksek olduğu tespit etmişlerdir.

Çocukların aktif olarak yer aldığı programların uygulandığı, çocukların ilgi, ihtiyaç ve isteklerine hitap eden yeterli olanakları bulunan okullar sosyal-duygusal gelişimlerini psikolojik sağlamlıklarını destekleyebilecektir. Uygulama anaokuluna devam eden çocukların tüm boyutlarda puan ortalamalarının en yüksek olduğu göze çarpmaktadır (İK $\bar{x}$ =24,55; ÖK $\bar{x}$ =25,72; A $\bar{x}$ =24,63; Dİ $\bar{x}$ =22,83; GY $\bar{x}$ =24,30; KH $\bar{x}$ =25,61). Uygulama anaokullarında çocukların psikolojik sağlamlıklarının en yüksek olması, bu okullarda çocukların ilgi, ihtiyaç ve isteklerine uygun yeterli olanaklarla psikolojik sağlamlıklarının desteklenmiş olmasıyla açıklanabilir.

ZKÇDDF'ye İlişkin Bulgular ve Yorum

Çocukların akran zorbalığı davranışları ile yaş, cinsiyet, aile yapısı, kardeş sayısı, anne-baba öğrenim durumu, anne-baba mesleği, okul öncesi eğitime devam etme süresi ve okul türü değişkenleri arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığı analiz edilmiş ve elde edilen bulgular tablolar halinde sunulmuştur.

Tablo 15

Çocukların Yaşlarına Göre ZKÇDDF Puanları ANOVA Sonuçları

Yaş(ay)	ZKÇDDF						
	ZÇ			KÇ		PZÇ	
	n	$\bar{x}$	S	$\bar{x}$	S	$\bar{x}$	S
60-64 ay	194	1,27	2,45	2,53	3,69	0,94	1,41
65-69 ay	121	0,55	1,56	1,21	2,12	0,50	1,01
70 ay ve üzeri	51	0,52	1,30	0,94	2,00	0,49	1,04
Toplam	366	0,93	2,08	1,87	3,12	0,72	1,26
Varyans Analizi	Sd	F	p	F	p	F	p
	2	5,658	0,004*	9,762	0,000*	6,036	0,003*

***p<0,05**

Tablo 14 incelendiğinde, çocukların yaşları ile ZKÇDDF zorba (ZÇ $F_{(2-363)}=5,658$, $p<0,05$), kurban (KÇ $F_{(2-363)}=9,762$, $p<0,05$) ve pasif zorba çocuk davranışları (PZÇ $F_{(2-363)}=6,036$, $p<0,05$) boyutları arasında anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Farklılık kaynağının tespiti için yapılan Bonferroni analizine göre anlamlı farklılığın 70 ay ve üzeri çocuklardan kaynaklandığı, tüm alt boyutlarda en düşük puan ortalamalarına sahip oldukları saptanmıştır. Puan ortalamaları incelendiğinde yaşı artması ile birlikte azalan zorbalık davranışları dikkat çekmektedir. Okul öncesi dönemde çocukların yaşlarının ilerlemesine paralel olarak bilişsel, dil, sosyal ve duygusal gelişimlerinde ilerlemeler gözlenebilmektedir. Bu ilerlemeler ile birlikte kazanmış oldukları sosyal beceriler, çocukların kendilerini daha iyi ifade etme, kendi ve akranlarının duygularını daha iyi anlama, duygu düzenleme, akranlarıyla karşılaştıkları sorunlarda problem çözme stratejilerine başvurmalarını sağlayabilmektedir. Tüm bunlar çocukların akran zorbalığı davranışlarını azaltmış olabilir. Araştırma bulgusuna benzer şekilde Baldry ve Farrington (2005) yaptıkları araştırmada zorba ve kurban davranışların yaşla birlikte azaldığını tespit etmiş, bunu öğrencilerin problem çözme ve başa çıkma becerilerine sahip olmalarıyla açıklamıştır. Gültekin Akduman ve Özaslan (2018) yaptıkları araştırmada çocukların yaşları arttıkça akran zorbalığına maruz kalma puanlarının düştüğünü, Özözen Danacı ve Çetin (2019) yaptıkları araştırmada ay olarak daha küçük olan

çocukların ay olarak daha büyük olan çocuklara oranla daha yüksek seviyede akran zorbalığı davranışları gösterdiklerini belirlemişlerdir.

Tablo 16

Çocukların Cinsiyetlerine Göre ZKÇDDF Puanları t-Testi Sonuçları

Cinsiyet	ZKÇDDF						
	ZÇ			KÇ		PZÇ	
	n	$\bar{x}$	S	$\bar{x}$	S	$\bar{x}$	S
Kız	186	0,51	1,43	1,72	2,97	0,53	1,14
Erkek	180	1,36	2,52	2,03	3,27	0,93	1,35
t-Testi		t	p	t	p	T	p
		-3,964	0,000*	-0,941	0,347	-3,053	0,002*

*p<0,05

Tablo 16 incelendiğinde çocukların cinsiyetleri ile ZKÇDDF zorba (ZÇ t=-3,964, p<0,05) ve pasif zorba çocuk davranışları (PZÇ t=-3,053, p<0,05) boyutları arasında anlamlı farklılık bulunmaktadır. Puan ortalamaları incelediğinde erkek çocuklarının tüm boyutlarda kız çocuklarının puan ortalamalarından daha yüksek ortalamalara sahip oldukları görülmektedir. Bu durum erkek çocuklarının daha fazla akran zorbalığı davranışları sergilediklerini göstermektedir. Akran ilişkilerinde davranış biçimlerine bakıldığında, yetiştirilme tutumlarına bağlı olarak kız çocukları ilişkilerinde işbirliği, yardımlaşma ve yakın ilişki kurma gibi sosyal-duygusal ihtiyaçları; erkek çocukları ise sosyal-duygusal ihtiyaçlardan öte gruplarında popüler ve baskın olmayı ön planda tuttukları söylenebilir. Kızların daha çok sosyal davranışlarda bulunmaları; erkeklerin ise, kızlara oranla daha saldırgan, baskın ve rekabete dayalı davranışlarda bulunmaları daha fazla akran zorbalığı davranışları sergilemelerinin nedeni olabilir. Araştırma bulgusuna benzer şekilde Pektane Gülmez vd. (2019) yaptıkları çalışmada erkek çocukların daha yüksek kurban ve pasif zorba çocuk davranış puanlarına sahip olduklarını belirlemişlerdir. İleri (2019), Özdemir, Gültekin Akduman ve Gündüz (2019) erkek çocukların akran zorbalığına maruz kalma puan ortalamalarının daha yüksek olduğunu saptamışlardır. Özözen Danacı ve Çetin (2019) erkek çocuklarının kız çocuklarına göre daha yüksek seviyede zorbalık eğilimli davranışlar

sergilediklerini belirlemişlerdir. Semiz (2018) erkek çocukların zorbalık davranışları gösterme olasılıkları kız çocuklara oranla daha fazla olduğu bulgusuna ulaşmıştır. Erkeklerin kızlara oranla daha fazla akran zorbalığı davranışları içinde yer aldığını belirlenmiştir (Boivin & Hymel, 1997; Salı, 2014).

Tablo 17

Çocukların Aile Yapısına Göre ZKÇDDF Puanları ANOVA Sonuçları

Aile Yapısı	ZKÇDDF Puanları						
	ZÇ			KÇ		PZÇ	
	N	$\bar{X}$	S	$\bar{X}$	S	$\bar{X}$	S
Çekirdek Aile	333	0,98	2,16	1,83	3,07	0,72	1,27
Geniş Aile	22	0,50	1,14	2,45	3,67	0,68	0,99
Parçalanmış Aile	11	0,27	0,64	1,90	3,78	0,81	1,60
Toplam	366	0,93	2,08	1,87	3,12	0,72	1,26
Varyans Analizi	Sd	F	p	F	p	F	P
	2	1,114	0,329	0,401	0,670	0,042	0,959

Tablo 17 incelendiğinde çocukların aile yapıları ile ZKÇDDF boyutları arasında anlamlı bir farklılık saptanmamıştır. Uysal ve Dinçer (2013) çocukların saldırgan davranışları ile aile yapısı arasında anlamlı bir farklılık belirlemedikleri araştırmalarında, aile yapısının saldırganlık üzerinde anlamlı olmadığı yargısına varmak için kategorilerde eşit dağılıma ihtiyaç olduğunu belirtmişlerdir. Bu araştırmada da benzer şekilde kategorilerde eşit dağılım bulunmamakla birlikte çocukların %91'i çekirdek aileye sahiptir. Bu nedenle akran zorbalığı davranışlarında aile yapısının anlamlı olmadığı yargısına ulaşılamaz. Literatüre bakıldığında Semiz (2018) yaptığı araştırmada akran zorbalığı ile evde çekirdek aile dışında bireylerin varlığı anlamlı bir ilişki olmadığı, İleri (2019), İleri ve Gültekin (2019)'in yapmış oldukları araştırmalarda geniş aile yapısına sahip olan çocukların akran zorbalığı davranış puan ortalamalarının daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Tablo 18

Çocukların Kardeş Sayısına Göre ZKÇDDF Puanları ANOVA Sonuçları

Kardeş Sayısı	ZKÇDDF						
	ZÇ			KÇ		PZÇ	
	n	$\bar{x}$	S	$\bar{x}$	S	$\bar{x}$	S
Kardeşi yok	100	0,78	1,74	2,55	3,73	1,00	1,42
Bir kardeşi var	199	1,00	2,19	1,52	2,68	0,60	1,15
İki veya daha fazla kardeşi var	67	0,95	2,24	1,92	3,23	0,68	1,28
Toplam	366	0,93	2,08	1,87	3,12	0,72	1,26
Varyans Analizi	Sd	F	p	F	p	F	p
	2	0,373	0,689	3,658	0,027*	3,270	0,039*

***p<0,05**

Tablo 18 incelendiğinde, çocukların kardeş sayıları ile ZKÇDDF kurban (KÇ $F_{(2-363)}=3,658$, $p<0,05$) ve pasif zorba çocuk davranışları (PZÇ $F_{(2-363)}=3,270$, $p<0,05$) boyutları arasında anlamlı bir farklılık belirlenmiştir. Bonferroni analizine göre anlamlı farklılığın kardeşi olmayan ile bir kardeşi olan çocuklardan kaynaklandığı belirlenmiştir. Puan ortalamaları incelendiğinde kardeşi olmayan çocukların kurban (KÇ $\bar{x}:2,55$) ve pasif zorba çocuk davranışları (PZÇ $\bar{x}:1,00$) alt boyutlarında puan ortalamalarının diğer gruplardaki çocukların puan ortalamalarından daha yüksek olduğu, zorba çocuk davranışları (ZÇ $\bar{x}:0,78$) alt boyutunda puan ortalamalarının diğer gruplarda yer alan çocukların puan ortalamalarından daha düşük olduğu göze çarpmaktadır. Bir kardeşi olan çocukların kurban (KÇ $\bar{x}:1,52$) ve pasif zorba çocuk davranışları (PZÇ $\bar{x}:0,60$) boyutlarında puan ortalamalarının diğer gruplarda yer alan çocukların puan ortalamalarından daha düşük olduğu, zorba çocuk davranışları (ZÇ $\bar{x}:1,00$) boyutunda puan ortalamalarının diğer gruplardaki çocukların puan ortalamalarından yüksek olduğu görülmektedir. Çocukların kardeşleriyle ilişkileri ilk sosyal etkileşimlerinden olduğu gibi, kişiler arası ilişkilere yönelik deneyimlerinde önemli bir yere sahiptir. Kardeş ilişkileri, çocukların gelişimi için benzersiz ve güçlü bir bağlamdır. Sıcaklık ve yakınlık gibi olumlu özelliklerin yanı sıra rekabet, kıskançlık, çatışma ve yıkıcı ilişkiler gibi olumsuz özellikleri de bulunmaktadır. Kardeşler gelişim için hem bir risk hem de

koruyucu bir faktör olabilmektedir (Dirks, Persram, Recchia & Howe, 2015). Yaş ve cinsiyet farklılıkları, çocukların ortamlarını diğer kardeşleri ile paylaşmak zorunda kalmaları gibi etmenlerden dolayı ebeveynlerin çocuklarına yönelik tutum farklılıkları, kardeşlere eşit davranılmaması, birbirleriyle kıyaslanması, kardeşler arasındaki ilişkileri zedeleyebilecektir. Bu da kardeşlerin birbirleriyle rekabete girmelerine, çoğu zaman kardeşleriyle çatışmalar yaşamasına neden olabilecektir. Bir kardeşi olan çocukların daha fazla zorba davranışlar sergilemesi kardeşler arası bu rekabet ve çatışma ortamından kaynaklanmış olabilir. Berndt ve Bulleit (1985) kardeşi olan çocukların, tek çocuklara kıyasla daha saldırgan davranışları olduğunu, Eslea ve Smith (2000) yaptıkları araştırmada kardeşi olan çocukların daha çok zorba davranışlarda bulunduklarını belirlemişlerdir.

Puan ortalamaları incelendiğinde iki veya daha fazla kardeşi olan çocukların tüm boyutlarda bir kardeşi olanlara göre daha düşük puan ortalamalarına sahip olmaları araya giren bir kardeşin varlığı bu rekabet ve çatışma ortamında iki kardeş arası dengeyi bulmaya yardımcı olabilmesi ile açıklanabilir.

Kardeşi olmayan çocukların ise daha fazla kurban ve pasif zorba davranışlar sergilemesi, kardeş etkileşim, rekabet ve çatışma deneyimlememiş olması akranlarıyla ilişkilerinde daha boyun eğici davranışları sergilemesi ile açıklanabilir. Brody (1998) araştırmasında kardeş sahibi olmanın bireylere akranlarıyla yaşadıkları çatışmaları yönetme konusunda yardımcı olduğu, Ross ve Lazinski (2014), Smith ve Ross (2007) araştırmalarında kardeşler arası etkileşimlerin çocukların sosyal ilişkilerinde haklarını savunmayı öğrenmelerine yardımcı olduğu bulgusuna ulaşmışlardır.

Tablo 19

Çocukların Anne Öğrenim Durumuna Göre ZKÇDDF Puanları ANOVA Sonuçları

Anne Öğrenim	ZKÇDDF						
	ZÇ			KÇ		PZÇ	
	n	$\bar{x}$	S	$\bar{x}$	S	$\bar{x}$	S
Okuryazar-İlkokul	33	1,87	3,42	1,93	3,28	0,66	1,13
Lise	126	0,76	1,72	1,70	2,91	0,63	1,17
Önlisans	38	0,71	1,98	2,57	3,94	0,78	1,27
Lisans	148	0,78	1,86	1,82	3,03	0,75	1,30
Lisansüstü	21	1,90	2,56	1,90	3,20	1,14	1,68
Toplam	366	0,93	2,08	1,87	3,12	0,72	1,26
Varyans Analizi	Sd	F	p	F	p	F	p
	4	3,422	0,009*	0,585	0,674	0,783	0,537

***p<0,05**

Tablo 19 incelendiğinde, çocukların anne öğrenim durumu ile ZKÇDDF zorba çocuk davranışları ($ZÇ F_{(4-363)}=3,422$, $p<0,05$) boyutu arasında anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Bonferroni analizine göre anlamlı farklılığın annelerinin öğrenim durumu lisanüstü olan çocuklardan kaynaklandığı belirlenmiştir. Puan ortalamalarına bakıldığında anneleri lisanüstü mezunu olan çocukların zorba ($ZÇ \bar{x}$: 1,90) ve pasif zorba çocuk davranışları ($PZÇ \bar{x}$:1,14) alt boyutlarında puan ortalamalarının diğer gruplardaki çocukların puan ortalamalarından yüksek olduğu göze çarpmaktadır. Annelerin öğrenim düzeyleri çocuk yetiştirme tutumlarını farklılaştırmaktadır. Anne öğrenim durumuna bağlı olan annenin çocuk yetiştirme tutumu, bilgi ve becerileri ile birlikte çocuklarına sosyal becerileri kazandırmada model olma ve rehberlik etmekte yeterli olamaması, çocukların akranlarıyla olan ilişkilerini etkileyerek, zorbalık davranışlarına sebep olabilecektir. Lisanüstü mezunu olan annelerin öğrenim durumlarının yüksek olması ve çalışma durumları sebebiyle çocuklarının bakımı başkalarına bırakılabilmektedir. Lisanüstü mezunu olan annelerin çocuklarının zorba ve pasif zorba çocuk davranışları puan ortalamalarının yüksek olması bu durumdan kaynaklanmış olabilir. Bayraktar (2009) yaptığı araştırmada anne öğrenim

durumunun yükselmesiyle çocuklarda zorbalık davranışlarının artmış olduğu bulgusuna ulaşmıştır.

Tablo 20

Çocukların Baba Öğrenim Durumuna Göre ZKÇDDF Puanları ANOVA Sonuçları

Baba Öğrenim	ZKÇDDF						
	ZÇ			KÇ		PZÇ	
	n	$\bar{x}$	S	$\bar{x}$	S	$\bar{x}$	S
Okuryazar-İlkokul	24	2,20	3,70	2,91	4,13	1,16	1,43
Lise	118	0,85	1,78	1,25	2,30	0,48	1,02
Önlisans	27	0,92	2,05	2,29	3,56	0,62	0,83
Lisans	168	0,76	1,91	2,03	3,30	0,81	1,37
Lisansüstü	29	1,13	2,21	2,24	3,32	0,96	1,52
Toplam	366	0,93	2,08	1,87	3,12	0,72	1,26
Varyans Analizi	Sd	F	p	F	p	F	p
	4	2,655	0,033*	2,192	0,069	2,351	0,054

* $p < 0,05$

Tablo 20 incelendiğinde, çocukların baba öğrenim durumu ile ZKÇDDF zorba çocuk davranışları (ZÇ $F_{(4-363)}=2,655$, $p < 0,05$) alt boyutu arasında anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Bonferroni analizine göre anlamlı farklılığın kaynağının babaları okuryazar-ilkokul mezunu olan çocuklar olduğu belirlenmiştir. Puan ortalamalarına bakıldığında babaları okuryazar-ilkokul mezunu olan çocukların puan ortalamalarının diğer gruplardaki çocukların puan ortalamalarından yüksek olduğu göze çarpmaktadır (ZÇ $\bar{x}$:2,20; KÇ $\bar{x}$:2,91; PZÇ $\bar{x}$:1,16). Babaların öğrenim durumları, çocuk yetiştirme tutumlarını etkileyebilmektedir. Babaların öğrenim durumunun düşüklüğü, çocuklarının gelişim ve eğitimleri konusunda yeterli bilgiye sahip olamamasına neden olmakta bu da çocuklarında davranış ve uyum problemleri, akranlarına karşı daha zorba davranışlar göstermelerine sebep olabilir. Babaları okuryazar-ilkokul mezunu olan çocukların daha fazla akran zorbalığı davranışları göstermeleri, babaların çocuk gelişim ve eğitimleri hakkında yeterli bilgilerinin olmamasından kaynaklanmış olabilir. Gülay (2009) yapmış olduğu araştırmada öğrenim durumu düşük olan babaların çocuklarının öğrenim durumu yüksek olan babaların çocuklarına göre daha çok

akran zorbalığı içinde yer aldıkları bulgusuna ulaşmıştır. Gültekin Akduman (2007) babaları okuryazar-ilkokul mezunu olan çocukların akran istismarı puanlarının en yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır. Perren, Stadelmann ve von Klitzing (2009) düşük öğrenim durumuna sahip olan ebeveynlerin çocuklarının akran zorbalığı içinde bulunma olasılıklarının daha fazla olduğunu belirlemişlerdir.

Tablo 21

Çocukların Anne Mesleğine Göre ZKÇDDF Puanları ANOVA Sonuçları

Anne Meslek	ZKÇDDF						
	ZÇ			KÇ		PZÇ	
	n	$\bar{x}$	S	$\bar{x}$	S	$\bar{x}$	S
Çalışmıyor	179	1,00	2,19	1,79	3,06	0,67	1,22
Serbest Meslek	44	0,54	1,48	2,29	3,26	0,79	1,21
Profesyonel Meslek	143	0,96	2,10	1,85	3,17	0,77	1,33
Toplam	366	0,93	2,08	1,87	3,12	0,72	1,26
Varyans Analizi	Sd	F	p	F	p	F	p
	2	0,865	0,422	0,461	0,631	0,315	0,730

Tablo 21 incelendiğinde çocukların anne mesleği ile ZKÇDDF alt boyutları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. Bu bulgu akran zorbalığı davranışlarında anne mesleğinden çok, anne öğrenim düzeyi, yetiştirme tutumu, model olma gibi durumlarla ilişkili olabileceğiyle açıklanabilir. Araştırma bulgusuna benzer şekilde Pektane Gülmez vd. (2019) yaptıkları araştırma sonucunda anne mesleği ile çocuklarının akran zorbalığı davranışları arasında anlamlı bir farklılık olmadığını belirlemişlerdir.

Tablo 22

Çocukların Baba Mesleğine Göre ZKÇDDF Puanları ANOVA Sonuçları

Baba Meslek	ZKÇDDF						
	ZÇ			KÇ		PZÇ	
	n	$\bar{x}$	S	$\bar{x}$	S	$\bar{x}$	S
Çalışmıyor	12	0,66	1,49	1,66	2,22	0,16	0,57
Serbest Meslek	173	1,02	2,14	1,64	2,85	0,64	1,16
Profesyonel Meslek	181	0,86	2,07	2,11	3,41	0,81	1,38
Toplam	366	0,93	2,08	1,87	3,12	0,72	1,26
Varyans Analizi	Sd	F	p	F	p	F	p
	2	0,362	0,697	0,999	0,369	1,696	0,185

Tablo 22 incelendiğinde çocukların baba mesleği ile ZKÇDDF boyutları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. Farklılığın olmaması akran zorbalığı davranışlarının babaların mesleğinden çok çalışma saatleri, iş yoğunluğu, iş stresi, sosyoekonomik durum ve baba tutumları ile ilişkili olabilir.

Tablo 23

Çocukların Okul Öncesi Eğitime Devam Etme Süresine Göre ZKÇDDF Puanları ANOVA Sonuçları

Okula Devam	ZKÇDDF						
	ZÇ			KÇ		PZÇ	
	n	$\bar{x}$	S	$\bar{x}$	S	$\bar{x}$	S
Birinci yılı	182	1,00	2,25	2,25	3,62	0,76	1,31
İkinci yılı	151	0,94	1,94	1,62	2,57	0,66	1,22
Üçüncü yılı	33	0,51	1,67	0,93	1,93	0,61	1,23
Toplam	366	0,93	2,08	1,87	3,12	0,72	1,26
Varyans Analizi	Sd	F	p	F	p	F	p
	2	0,753	0,471	3,317	0,037*	0,319	0,727

***p<0,05**

Tablo 23 incelendiğinde, okula devam etme süreleri ile ZKÇDDF kurban çocuk davranışları (KÇ $F_{(4-363)}=3,317$, $p<0,05$) boyutu arasında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Bonferroni analizine göre anlamlı farklılığın okul öncesi eğitimde birinci ile üçüncü yılı olan

çocuklardan kaynaklandığı belirlenmiştir. Okul öncesi eğitimde birinci yılı olan çocukların tüm boyutlarda puan ortalamalarının diğer gruplardaki çocukların puan ortalamalarından daha yüksek olduğu (ZÇ $\bar{x}$:1,00; KÇ $\bar{x}$:2,25; PZÇ $\bar{x}$:0,76); üçüncü yılı olan çocukların puan ortalamalarına bakıldığında ise tüm boyutlarda puan ortalamalarının diğer gruplarda yer alan çocukların puan ortalamalarından daha düşük olduğu göze çarpmaktadır (ZÇ $\bar{x}$:0,51; KÇ $\bar{x}$:0,93; PZÇ $\bar{x}$:0,61). Çocukların akran zorbalığı davranışlarının okula devam etme süresinin artışıyla birlikte azalıyor olması, okula uyumun artmasıyla, çocukların kuralları benimsemesiyle akranlarıyla daha sağlıklı ilişkiler kurması ile açıklanabilir. Cesur ve Demir (2020) yaptığı araştırmada daha uzun süre okul öncesi eğitime devam eden çocukların daha kısa devam eden çocuklara göre okul kurallarına daha iyi uyum, özgüven, arkadaşlık ilişkilerini yönetebilme, tek başına ve grupla iş yapabilme ve iletişim becerilerinin daha iyi düzeyde olduğu bulunmuştur (Erata & Özbey, 2020). Gülay (2011) çocukların okula uyumunun artmasıyla olumsuz akran ilişkileri ve akran şiddetinin azalmakta olduğu bulgusuna ulaşmıştır. Salı (2014) yaptığı araştırmada okul öncesi eğitime daha az süre devam eden çocukların daha fazla zorba davranış sergiledikleri ve zorbalığa daha fazla maruz kaldıkları sonucuna ulaşmıştır.

Tablo 24

Çocukların Devam Ettiği Okul Türüne Göre ZKÇDDF Puanları ANOVA Sonuçları

Okul Türü	ZKÇDDF						
	ZÇ			KÇ		PZÇ	
	n	$\bar{x}$	S	$\bar{x}$	S	$\bar{x}$	S
İlköğretime Bağlı Anasınıfı	195	0,84	2,03	1,83	3,15	0,60	1,13
Bağımsız Anaokulu	135	1,08	2,27	2,25	3,38	1,05	1,49
Uygulama Anaokulu	36	0,80	1,61	0,66	0,86	0,19	0,57
Toplam	366	0,93	2,08	1,87	3,12	0,72	1,26
Varyans Analizi	Sd	F	p	F	p	F	p
	2	0,610	0,544	3,783	0,024*	8,882	0,000*

*p<0,05

Tablo 24 incelendiğinde, çocukların devam ettiği okul türü ile ZKÇDDF kurban (KÇ $F_{(2-363)}=3,783$, $p<0,05$) ve pasif zorba çocuk davranışları (PZÇ $F_{(2-363)}=8,882$, $p<0,05$) alt boyutları arasında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Bonferroni analizine göre anlamlı farklılığın bağımsız anaokuluna devam eden çocuklar ile uygulama anaokuluna devam eden çocuklardan kaynaklandığı belirlenmiştir. Bağımsız anaokuluna devam eden çocukların puan ortalamalarının diğer gruplardaki çocukların puan ortalamalarından daha yüksek olduğu göze çarpmaktadır (ZÇ $\bar{x}:1,08$; KÇ $\bar{x}:2,25$; PZÇ $\bar{x}:1,05$). Uygulama anaokuluna devam eden çocukların puan ortalamalarının ise diğer gruplarda yer alan çocukların puan ortalamalarından daha düşük olduğu görülmektedir (ZÇ $\bar{x}:0,80$; KÇ $\bar{x}:0,66$; PZÇ $\bar{x}:0,19$). Okulun fiziksel olanakları, okulda uygulanan programlar, çocukların ilgi ve ihtiyaçlarını karşılama derecesi, öğretmenlerin tavır ve davranışları çocukların sosyal-duygusal gelişimlerini, akranlarıyla olan iletişim ve ilişkilerini etkileyebilmektedir. Uygulama anaokullarında çocukların daha az akran zorbalığı davranışları göstermeleri, bu okullarda çocukların ilgi, ihtiyaç ve isteklerine uygun yeterli olanaklar ile akranlarıyla olumlu ilişkileri, sosyal-duygusal gelişimlerinin desteklenmiş olduğu ile açıklanabilir. Bağımsız anaokullarının çocuklara sağlanan bakım, fiziksel şartlar ve eğitim imkânları bakımından anasınıflarına oranla çocuklar için daha kaliteli eğitim ortamları olarak görülmektedir. Bağımsız anaokullarına devam eden çocukların, anasınıflarına devam eden çocuklardan daha fazla akran zorbalığı davranışları sergilemesi günlük öğretim süresi, bağımsız anaokuluna devam eden çocuk sayısının fazlalığı, çocukların okula devam yılı, bağımsız anaokulunda destek personelinin sayıca fazla, nitelik olarak yetersiz olabilmesi ve olumsuz örnek teşkil edebilmesi gibi etmelerden kaynaklanmış olabilir.

PERİK ile ZKÇDDF Korelasyon Analizi Bulguları ve Yorum

Çocukların sosyal duygusal iyi oluş ve psikolojik sağlamlıkları ile çocukların akran zorbalığı davranışları arasındaki ilişkiler Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı ile incelenmiştir.

Tablo 25

Çocukların PERİK ile ZKÇDDF Puanları Korelasyon Analizi Sonuçları

		İK	ÖK	A	Dİ	GY	KH	ZÇ	KÇ	PZÇ
İK	r	1								
	p									
ÖK	r	0,539	1							
	p	0,000**								
A	r	0,740	0,390	1						
	p	0,000*	0,000*							
Dİ	r	0,560	0,567	0,487	1					
	p	0,000*	0,000*	0,000*						
GY	r	0,496	0,541	0,420	0,540	1				
	p	0,000*	0,000*	0,000*	0,000*					
KH	r	0,691	0,540	0,666	0,558	0,647	1			
	p	0,000*	0,000*	0,000*	0,000*	0,000*				
ZÇ	r	-0,223	-0,580	-0,082	-0,313	-0,263	-0,207	1		
	p	0,000*	0,000*	0,119	0,000*	0,000*	0,000*			
KÇ	r	-0,434	-0,175	-0,552	-0,345	-0,234	-0,380	0,087	1	
	p	0,000*	0,001	0,000*	0,000*	0,000*	0,000*	0,097		
PZÇ	r	-0,317	-0,294	-0,330	-0,309	-0,222	-0,292	0,386	0,582	1
	p	0,000*	0,000*	0,000*	0,000*	0,000*	0,000*	0,000*	0,000*	

*p<0,05

Tablo 25 incelendiğinde; PERİK iletişim kurma/sosyal performans boyutu ile ZKÇDDF zorba çocuk davranışları arasında r:-0,223 negatif yönde zayıf düzeyde, kurban çocuk davranışları arasında r:-0,434 negatif yönde orta düzeyde ve pasif zorba çocuk davranışları arasında r:-0,317 negatif yönde orta düzeyde bir ilişki vardır. Bu değişkenler arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki saptanmıştır (p<0,05). Çocukların iletişim kurma/sosyal performans puanları arttıkça zorba, kurban ve pasif zorba çocuk davranışları azalmakta, iletişim

kurma/sosyal performans puanları azaldıkça zorba, kurban ve pasif zorba çocuk davranışları artmaktadır.

Akran zorbalığı, okul öncesi kurumlarında çocukların çok sık karşılaştıkları önemli iletişim ve etkileşim sorunlarından biri olarak görülmektedir. Çocukların iletişim-sosyal becerilerinin artmasıyla çevresindeki bireylerle sağlıklı ilişkiler kurması akran zorbalığı davranışlarının oluşmasını engelleyebilecektir. Çocukların iletişim-sosyal becerilerinin düştükçe daha çok saldırgan davranışlara yöneldiği, daha çok akran zorbalığına maruz kaldıkları söylenebilir.

PERİK öz-kontrol/düşüncelilik boyutu ile ZKÇDDF zorba çocuk davranışları arasında $r:-0,580$ negatif yönde orta düzeyde, kurban çocuk davranışları arasında $r:-0,175$ negatif yönde zayıf düzeyde ve pasif zorba çocuk davranışları arasında $r:-0,294$ negatif yönde zayıf bir ilişki vardır. Bu değişkenler arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki saptanmıştır ($p<0,05$). Çocukların öz-kontrol/düşüncelilik puanları arttıkça zorba, kurban ve pasif zorba çocuk davranışları azalmakta, öz-kontrol/düşüncelilik puanları azaldıkça zorba, kurban ve pasif zorba çocuk davranışları artmaktadır.

Öz kontrol becerisi yoluyla çocukların, davranışlarını yönetmeleri, düşüncelilik becerileri ile başkalarının bakış açısından bakarak sevgi, saygı ve empati kullanarak akranlarıyla olumlu etkileşimler kurmaları beklenmektedir. Çocukların öz kontrol/düşüncelilik becerileri akran zorbalığı davranışlarını engelleyebilecektir. Çocukların öz kontrol/düşüncelilik becerileri düştükçe daha çok saldırgan davranışlara yöneldiği dolayısıyla daha çok akran zorbalığına maruz kaldıkları söylenebilir.

PERİK atılganlık boyutu ile ZKÇDDF zorba çocuk davranışları arasında anlamlı bir ilişki saptanmamıştır ($p>0,05$). PERİK ölçeğinin atılganlık boyutu ile kurban çocuk davranışları arasında $r:-0,552$ negatif yönde orta düzeyde ve pasif zorba çocuk davranışları arasında $r:-0,330$ negatif yönde orta düzeyde bir ilişki vardır. Bu değişkenler arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki saptanmıştır ($p<0,05$). Çocukların atılganlık, puanları arttıkça kurban ve

pasif zorba çocuk davranışları azalmakta; atılganlık puanları azaldıkça kurban ve pasif zorba çocuk davranışları artmaktadır.

Zorbaların davranışlarına sessiz kalma, kurban çocukların daha çok zorbalığa uğramasına, pasif zorba çocukların ise zorbalık davranışlarına seyirci kalma davranışı sürdürmelerine yol açmaktadır. Atılganlık çocukların yaşantılarında fikirlerini, duygularını, düşüncelerini, istek ve ihtiyaçlarını kendine güvenen bir tavırla çekinmeden rahatça karşısındakilere iletmesi demektir. Çocukların atılganlık becerilerinin artması ile kendine ya da başkasına uygulanan akran zorbalığı davranışlarına sessiz kalmamaları ve haklarını savunabilmeleri kurban ve pasif zorba çocuk davranışlar göstermelerini engelleyebilecektir. Atılganlık becerilerinin azalması çocukların daha çok akran zorbalığına maruz kalmalarına yol açtığı söylenebilir.

PERİK duygusal istikrar/stresle başa çıkma boyutu ile ZKÇDDF zorba çocuk davranışları arasında $r:-0,313$ negatif yönde orta düzeyde, kurban çocuk davranışları arasında $r:-0,345$ negatif yönde orta düzeyde ve pasif zorba çocuk davranışları arasında $r:-0,309$ negatif yönde orta düzeyde bir ilişki vardır. Bu değişkenler arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki saptanmıştır ($p<0,05$). Çocukların duygusal istikrar/stresle başa çıkma puanları arttıkça zorba, kurban ve pasif zorba çocuk davranışları azalmakta, duygusal istikrar/stresle başa çıkma puanları azaldıkça zorba, kurban ve pasif zorba çocuk davranışları artmaktadır.

Okul öncesi dönemde çocukların stres durumlarıyla başa çıkma ve duygularını uygun şekilde yönetebilme becerileri akran zorbalığı davranışlarını engelleyebilecektir. Çocukların duygusal istikrar/stresle başa çıkma becerileri düştükçe becerisi düştükçe çocukların daha çok saldırgan davranışlara yöneldiği dolayısıyla daha çok akran zorbalığına maruz kaldıkları söylenebilir.

PERİK görev yönelimi boyutu ile ZKÇDDF zorba çocuk davranışları arasında $r:-0,263$ negatif yönde zayıf düzeyde, kurban çocuk davranışları arasında $r:-0,234$ negatif yönde zayıf düzeyde ve pasif zorba çocuk davranışları arasında $r:-0,222$ negatif yönde zayıf bir ilişki vardır. Bu değişkenler arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki saptanmıştır ($p<0,05$).

Çocukların görev yönelimi puanları arttıkça zorba, kurban ve pasif zorba çocuk davranışları azalmakta, görev yönelimi puanları azaldıkça zorba, kurban ve pasif zorba çocuk davranışları artmaktadır.

Görev ve sorumluluk bilinci çocukların akranlarıyla uyum içinde olma gibi sosyal ilişkilerinde ve aynı zamanda okul kurallarına uymalarında belirleyici rol oynamaktadır. Çocukların görev yönelimi becerilerinin artması akran zorbalığı davranışlarını engelleyebilecektir. Çocukların görev yönelimi becerileri düştükçe daha çok saldırgan davranışlara yöneldiği, daha çok akran zorbalığına maruz kaldıkları söylenebilir.

PERİK keşfetmekten hoşlanma boyutu ile ZKÇDDF zorba çocuk davranışları arasında $r:-0,207$ negatif yönde zayıf düzeyde, kurban çocuk davranışları alt boyutu arasında $r:-0,380$ negatif yönde orta düzeyde ve pasif zorba çocuk davranışları alt boyutu arasında $r:-0,292$ negatif yönde zayıf bir ilişki vardır. Bu değişkenler arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki saptanmıştır ($p<0,05$). Çocukların keşfetmekten hoşlanma puanları arttıkça zorba, kurban ve pasif zorba çocuk davranışları azalmakta, keşfetmekten hoşlanma puanları azaldıkça zorba, kurban ve pasif zorba çocuk davranışları artmaktadır.

Keşfetmekten hoşlanan çocukların yeni ve farklı etkinliklere daha kolay yönelmeleri, motivasyonlarının yüksek olması, iş birliği yapmaları okulda daha uyumlu olmaları akran zorbalığı davranışlarını engelleyebilecektir. Çocukların keşfetmekten hoşlanma becerileri düştükçe daha çok saldırgan davranışlara yöneldiği, daha çok akran zorbalığına maruz kaldıkları söylenebilir.

Çocukların psikolojik sağlamlıkları arttıkça zorba, kurban ve pasif zorba çocuk davranışları azalmakta, psikolojik sağlamlık puanları azaldıkça zorba, kurban ve pasif zorba çocuk davranışları artmaktadır. Eminoğlu (2018) ve Gündüz (2019) yaptıkları araştırmalarda araştırma bulgusuna benzer şekilde akran zorbalığı ile psikolojik sağlamlık arasında negatif yönde zayıf düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu bulgusuna ulaşmışlardır. Psikolojik sağlamlık ile akran zorbalığının negatif bir ilişkide olması psikolojik sağlamlığı yüksek bireylerin

yaşadıkları stres verici olumsuz durumlarda daha sabırlı olduklarını, öfke ve şiddete başvurmadan duygularını etkili biçimde düzenleyebildiklerini, stresle başa çıkma konusunda daha etkili olduklarını ve olumsuz durumlara daha kolay uyum sağlayabildikleri ile açıklanabilir. Erwin (1995), Bryant (1992) akran zorbalığı davranışları sergilemeyen çocukların çatışma durumlarında başa çıkma stratejileri etkin bir şekilde kullandıkları ve sorun çözme odaklı olduklarını belirtmişlerdir (Baldry & Farrington). Psikolojik sağlık düzeyleri yüksek olan bireylerin, zorba ya da kurban olma olasılıklarının, psikolojik sağlık düzeyi düşük olan bireylere göre daha az olduğu belirlenmiştir (Donnon & Hammond, 2007; Moore & Woodcock, 2017). Bu doğrultuda, psikolojik sağlık ile akran zorbalığı arasındaki ilişki incelendiğinde, akran zorbalığının yol açtığı olumsuz durumlarla başa çıkmada psikolojik sağlamlığın koruyucu faktör olarak kullanılabilmesi ön plana çıkmaktadır (Baldry & Farrington, 2000; Hinduja & Patchin, 2017; Sapouna & Wolke, 2013). Psikolojik sağlık, zorbalık davranışlarını azaltmakta, akran zorbalığı davranışlarını önleme noktasında etkili bir rolü bulunmaktadır. Çocukların sağlıklı gelişimleri, akranlarıyla uyumlu ilişkiler kurdukları ve kendilerini güvende hissetmeleri ile mümkündür. Araştırmanın sonucunda çocukların psikolojik sağlık düzeyinin düşük olmasının akran zorbalığı davranışlarını artırdığı, psikolojik sağlık becerileri gelişmiş olan çocukların daha az akran zorbalığı davranışları sergiledikleri söylenebilir. Okul öncesi dönemde çocukların karşılaştıkları zorluklarla baş etmede psikolojik sağlamlığın kritik bir öneme sahip olduğu düşünülmektedir.

BÖLÜM V

SONUÇ VE ÖNERİLER

Okul öncesi çocuklarının psikolojik sağlamlık düzeyleri ile akran zorbalığı davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi amacıyla yapılan bu araştırma;

2020-2021 eğitim-öğretim yılı, Ankara ili Yenimahalle ilçesinde okul öncesi eğitime devam eden 60 ay ve üzeri 366 çocuk ile yürütülmüştür. “Genel Bilgi Formu”, “PERİK” ve “ZKÇDDF” veri toplama aracı olarak kullanılmıştır. Elde edilen veriler SPSS paket programında analiz edilmiş olup aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

Sonuçlar

PERİK’e İlişkin Sonuçlar:

- Çocukların PERİK iletişim kurma/sosyal performans, atılganlık ve keşfetmekten hoşlanma alt boyutlarından aldıkları puanlar ile yaş arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir.
- Çocukların PERİK iletişim kurma/sosyal performans, öz-kontrol, duygusal istikrar/stresle başa çıkma ve görev yönelimi alt boyutlarından aldıkları puanlar ile cinsiyet arasında anlamlı bir farklılık saptanmıştır.

- Çocukların PERİK iletişim kurma/sosyal performans alt boyutundan aldıkları puanlar ile kardeş sayısı arasında anlamlı bir farklılık tespit bulunmuştur.
- Çocukların PERİK iletişim kurma/sosyal performans, atılganlık, duygusal istikrar/stresle başa çıkma, görev yönelimi ve keşfetmekten hoşlanma alt boyutlarından aldıkları puanlar ile anne mesleği arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur.
- Çocukların PERİK iletişim kurma/sosyal performans alt boyutundan aldıkları puanlar ile okul öncesi eğitime devam etme süresi arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir.
- Çocukların PERİK öz-kontrol/düşünsellik, duygusal istikrar/stresle başa çıkma, görev yönelimi ve keşfetmekten hoşlanma alt boyutlarından aldıkları puanlar ile okul türü arasında anlamlı bir farklılık belirlenmiştir.
- Çocukların PERİK alt boyutlarından aldıkları puanlar ile anne-baba öğrenim durumu ve baba mesleği arasında anlamlı bir farklılık saptanmamıştır.

ZKÇDDF'ye İlişkin Sonuçlar:

- Çocukların ZKÇDDF zorba, kurban ve pasif zorba çocuk davranışları alt boyutlarından aldıkları puanlar ile yaş arasında anlamlı bir farklılık belirlenmiştir.
- Çocukların ZKÇDDF zorba ve pasif zorba çocuk davranışları alt boyutlarından aldıkları puanlar ile cinsiyet arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir.
- Çocukların ZKÇDDF kurban ve pasif zorba çocuk davranışları alt boyutlarından aldıkları puanlar ile kardeş sayısı arasında anlamlı bir farklılık saptanmıştır.
- Çocukların ZKÇDDF zorba çocuk davranışları alt boyutundan aldıkları puanlar ile anne öğrenim durumu arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur.
- Çocukların ZKÇDDF zorba çocuk davranışları alt boyutundan aldıkları puanlar ile baba öğrenim durumu arasında anlamlı bir farklılık belirlenmiştir.

- Çocukların ZKÇDDF pasif zorba çocuk davranışları alt boyutundan aldıkları puanların baba çalışma durumuna göre anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir.
- Çocukların ZKÇDDF kurban çocuk davranışları alt boyutundan aldıkları puanlar ile okul öncesi eğitime devam etme süresi arasında göre anlamlı bir farklılık saptanmıştır.
- Çocukların ZKÇDDF kurban ve pasif zorba çocuk davranışları alt boyutlarından aldıkları puanlar ile okul türü arasında anlamlı bir farklılık belirlenmiştir.
- Çocukların ZKÇDDF alt boyutlarından aldıkları puanlar ile aile yapısı ve anne-baba mesleği arasında anlamlı bir farklılık saptanmamıştır.

PERİK ile ZKÇDDF Korelasyon Sonuçları:

- PERİK iletişim kurma / sosyal performans, öz-kontrol / düşüncelilik, duygusal istikrar / stresle başa çıkma, görev yönelimi ve keşfetmekten hoşlanma boyutları ile ZKÇDDF tüm boyutları arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki vardır. Atılganlık boyutu ile kurban ve pasif zorba çocuk davranışları boyutu arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki vardır.
- PERİK atılganlık boyutu ile ZKÇDDF zorba çocuk davranışları boyutu arasında anlamlı bir ilişki olmadığı belirlenmiştir.

Öneriler

- Araştırmada psikolojik sağlamlık ile akran zorbalığı arasında negatif bir ilişki bulunmuştur. Çocukların psikolojik sağlamlıklarının arttıkça akran zorbalığı davranışlarının azalıyor olmasından yola çıkarak çocukların okul öncesi dönemde psikolojik sağlamlıklarının artırılması ortaya çıkabilecek akran zorbalığı davranışlarını önleyebilir.

- Yapılan hizmet içi eğitimlerle öğretmenlerin okul öncesi dönemde psikolojik sağlık, akran zorbalığıyla başa çıkma stratejileri ile zorba davranışlar sergileyen ve zorbalığa maruz kalan çocukların ayırt edilebilmesi konularında farkındalıkları artırılabilir.
- Öğretmenler psikolojik sağlık düzeyi düşük olan çocukların akran zorbalığı davranışlarına maruz kalmalarını önleyici tedbirler alabilirler. Etkinliklerin planlanması ve uygulanması aşamasında çocukların psikolojik sağlıklarını artırmaya yönelik uygulamalara yer verilebilir.
- Öğretmenler psikolojik sağlık ve akran zorbalığı davranışları konularını aile eğitim çalışmalarında ele alabilir. Bu sayede anne-babaların psikolojik sağlık ve akran zorbalığı konularında aileden kaynaklı risk ve koruyucu faktörler konusunda bilgi sahibi olmaları aileden kaynaklı risk faktörlerin etkisinin en aza indirilmesi sağlanabilir.
- Bu araştırmada, çocukların psikolojik sağlıkları ile akran zorbalığı davranışları arasındaki ilişki öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmiştir. Sonraki çalışmalarda birebir çocuklardan veri toplanması, psikolojik sağlık ile akran zorbalığı davranışları arasındaki ilişkinin daha net ortaya konulması alana katkı sağlayabilir.
- Araştırma, Ankara ili Yenimahalle ilçesinde okul öncesi eğitime devam eden 60 ve üzeri çocuklar ile sınırlıdır. Araştırmacılar tarafından psikolojik sağlık düzeyleri ve akran zorbalığı arasındaki ilişki farklı il ve ilçelerde, farklı yaş grupları ile incelenebilir.

KAYNAKLAR

- Arabacı, N. & Ömeroğlu, E. (2013). 48-72 aylık çocuğa sahip anne babaların çocuklarıyla iletişimlerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 30, 41- 53.
- Arabacı, N. (2011). *Anne-baba-çocuk iletişimini değerlendirme aracı'nın geliştirilmesi ve anne-baba-çocuk iletişiminin bazı değişkenler açısından incelenmesi*. (Doktora tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Aral, N., Kandır, A. & Can Yaşar, M. (2000). *Okul öncesi eğitim*. İstanbul: Ya-Pa.
- Armstrong, A. & Galligan, R. (2011). Eş and psychological resilience to negative life events. *Personality and Individual Differences*, 51, 331- 336.
- Arora, C. M. (1987). Defining bullying for a secondary school. *Educational and Child Psychology*, 3(4), 110- 120.
- Aslan, Ş. & Güzel, Ş. (2018). Duygusal zekâ, problem odaklı stresle başa çıkma, iyileşme ve duygusal tükenme ilişkileri. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 16(31), 59- 82.
- Astarlar, F. (2019). *Okul öncesi eğitime devam eden 4-6 yaş çocuklarının öz-düzenleme becerilerinin izlenmesi*. (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Balaban Dağal, A. & Bayındır, D. (2018). Okul öncesi dönem çocuklarının ego sağlamlık düzeylerinin incelenmesi. *Erken Çocukluk Çalışmaları Dergisi*, 2(1), 132- 150. <http://dx.doi.org/10.24130/eccd-jecs.196720182169>

- Balaban, S. (2020). *5-6 yaş grubunda çocuğu olan anne babaların kabul-red düzeyleri ile çocukların yılmazlıkları arasındaki ilişkilerin incelenmesi*. (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Baldry, A. C. & Farrington, P. D. (2000). Bullies and delinquents: Personal characteristics and parental styles. *Journal of Community and Applied Psychology*, 10, 17- 31.
- Barankin, T. & Khanlou, N. (2007). *Growing up resilient: Ways to build resilience in children and youth*. Canada: CAMH Publications.
- Bayraktar, F. (2009). *Ergenlerin zorba ve kurban davranışlarında birey, aile, akran ve okula dair özelliklerin rolü: bütüncül bir model önerisi*. (Doktora tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Berndt, T. J., & Bulleit, T. N. (1985). Effects of sibling relationships on preschoolers' behavior at home and at school. *Developmental psychology*, 21(5), 761- 767.
- Best Start Resource Centre (2018). Building resilience in young children. <http://www.ecdc.syr.edu/wp-content/uploads/BuildingResilience-1.pdf> sayfasından erişilmiştir.
- Bilodeau, F., Brendgen, M., Vitaro, F., Côté, S. M., Tremblay, R. E., Touchette, E., Montplaisir, J. & Boivin, B. (2018). Longitudinal association between peer victimization and sleep problems in preschoolers: The moderating role of parenting, *Journal of Clinical Child & Adolescent Psychology*, 47(1), 555- 568. <http://dx.doi.org/10.1080/15374416.2018.1469091>
- Björkqvist, K., Ekman, K., & Lagerspetz, K. M. (1982). Bullies and victims: Their ego picture, ideal ego picture and normative ego picture. *Scandinavian Journal of Psychology*, 23(4), 307–313. <http://dx.doi.org/10.1111/j.1467-9450.1982.tb00445.x>
- Boivin, M. & Hymel, S. (1997). Peer experiences and social self-perceptions: A sequential model. *Developmental Psychology*, 33(1), 135- 145.

- Bolat, Z. (2013). *Üniversite öğrencilerinin psikolojik sağlık ve öz-anlayışları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Brodeski, J. & Hembrough, M. (2007). *Improving social skill in young children, an action research project*. Degree of Master of Art in Teaching and Leadership. Saint Xavier University, Chicago.
- Brody, G. H. (1998). Sibling relationship quality: its causes and consequences. *Annual review of psychology*, 49(1), 1- 24.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. & Demirel, F. (2018). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Camodeca, M., & Coppola, G. (2018). Participant roles in preschool bullying: The impact of emotion regulation, social preference, and quality of the teacher-child relationship. <http://dx.doi.org/10.1111/sode.12320>
- Campbell, L., Cohan, S. L., & Stein, M. B. (2006). Relationship of resilience to personality, coping, and psychiatric symptoms in young adults. *Behaviour Research and Therapy*, 44(4), 585- 599.
- Condly, S. J. (2006). Resilience in children: A review of literature with implications for education. *Urban Education*, 41(3), 211- 236.
- Çataloğlu, B. (2011). *Madde kullanan ve kullanmayan ergenlerin psikolojik sağlık, aile işlevleri açısından karşılaştırılması*. (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Deckard, K., Dunn, J. & Lussier, G. (2002). Sibling. Relationships and social-emotional adjustment in different family contexts. *Social Development*, 11(4), 571- 588.
- Denham, S. A., Blair, K. A., DeMulder, E., Levitas, J., Sawyer, K., Auerbach Major, S. & Queenan P. (2003). Preschoolers emotional competence: Pathway to social competence. *Child Development*, 74(1), 238- 256.

- Dirks, M. A., Persram, R., Recchia, H. E. & Howe, N. (2015). Sibling relationships as sources of risk and resilience in the development and maintenance of internalizing and externalizing problems during childhood and adolescence. *Clinical psychology review*, 42, 145- 155.
- Donnon, T. & Hammond, W. (2007). Understanding the relationship between resiliency and bullying in adolescence: An assessment of youth resiliency from five urban junior high schools. *Child and adolescent psychiatric clinics of North America*, 16(2), 449-471.
- Dubowitz, H., Thompson, R., Proctor, L., Metzger, R., Black, M. M., English, D., ... & Magder, L. (2016). Adversity, maltreatment, and resilience in young children. *Academic pediatrics*, 16(3), 233- 239.
- Durmuşoğlu Saltalı, N. (2020). Çocuk gelişimini etkileyen koruyucu faktörler ve risk faktörleri. Gülay Ogelman, H. (Ed.), *Dezavantajlı çocuklar içinde* (s. 1- 25). Ankara: Eğiten Kitap.
- Durmuşoğlu Saltalı, N., Erbay, F., Işık, E. & İmir, H. M. (2018). Turkish validation of social emotional well-being and resilience scale (PERIK). *International Electronic Journal Of Elementary Educational*, 10(5), 525- 533.
- Dwivedi, K. N. & Brinley Harper, P. (2004). *Promoting the emotional well-being of children and adolescents and preventing their mental ill health*. London: Jessica Kingsley Publishers.
- Eminağaoğlu, N. (2006). *Güç koşullarda yaşayan sokak çocuklarında dayanıklılık (Sağlamlık)*. (Doktora tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Eminoğlu, M. (2018). *Ergenlerde sosyal ve duygusal yalnızlık ile akran zorbalığı arasında psikolojik dayanıklılığın aracı rolü*. (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Erata, F. & Özbey, S. (2020). Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden çocukların psikolojik sağlamlık düzeylerinin bazı demografik değişkenlere göre incelenmesi.

- Pearson Journal Of Social Sciences & Humanities*, 5(9), 125- 151.
<http://dx.doi.org/10.46872/pj.171>
- Erdem, E. (2017). *Okul öncesi eğitime devam eden 4-5 yaşındaki çocukların yılmazlık özellikleri ve yılmazlığı destekleyici faktörlerin incelenmesi*. (Yüksek lisans tezi).
<https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Ergin, H. (2004). Okul öncesi dönem çocukları için iletişim becerileri ölçeklerinin geçerlik, güvenirlik ve norm çalışması. *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2, 181-199.
- Ergüner Tekinalp B. & Işık Terzi, Ş. (2015). *Eğitimde Pozitif Psikoloji Uygulamaları*. Ankara: Pegem Akademi.
- Erk, A. B. (2019). *Akran Zorbalığı*. İstanbul: Ekinoks.
- Ernst, J., Johnson M. & Burcak, F. (2018). The nature and nurture of resilience: exploring the impact of nature preschools on young children's protective factors. *The International Journal of Early Childhood Environmental Education*, 6(2), 7- 18.
- Eslea, M., & Smith, P. K. (2000). Pupil and parent attitudes towards bullying in primary schools. *European Journal of Psychology of Education*, 15(2), 207-219.
- Farina, E. & Belacchi, C. (2021). Being visible or being liked? Social status and emotional skills in bullying among young children. *European Journal of Developmental Psychology*. <http://dx.doi.org/10.1080/17405629.2021.1903864>
- Farrington, D. P. (1993). Understanding and preventing bullying. Tonny, M. & Morris, N.(Ed.), *Crime and justice* içinde. Chicago: University of Chicago Press.
- Garnezy, N. (1991). Resiliency and vulnerability to adverse developmental outcomes associated with poverty. *American Behavioral Scientist*, 34(4), 416- 430.
- George, D. & Mallery, M. (2010). *SPSS for windows step by step: a simple guide and reference*. Boston: Pearson.

- Gizir, C. A. (2007). Psikolojik sağamlık, risk faktörleri ve koruyucu faktörler üzerine bir derleme çalışması. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(28), 113- 128. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/200204> sayfasından erişilmiştir.
- Goldstein, S., & Brooks, R. B. (2013). *Why study resilience?* In S. Goldstein & R. B. Brooks (Ed.), *Handbook of resilience in children* (s.3-14). New York: Springer Science Business Media. http://dx.doi.org/10.1007/978-1-4614-3661-4_1
- Gökler, R. (2009). Okullarda akran zorbalığı. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 6(2), 511- 537.
- Gülay Ogelman, H. & Erten Sarıkaya, H. (2014). 5-6 yaş çocukların sosyal beceri, akran ilişkileri ve okula uyum düzeyleri ile kardeş değişkenleri arasındaki ilişkiler. *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi*, 41, 1- 11.
- Gülay Ogelman, H. & Özyürek, A. (2020). Koruyucu ve biyolojik aileye sahip okul öncesi çocukların ego sağamlıklarının karşılaştırılması. *Current Research in Social Sciences*, 6(2), 161- 169. <http://dx.doi.org/10.30613/curesosc.758158>
- Gülay, H. (2009). Okul öncesi dönemde akran ilişkileri. *Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12(22), 82- 93. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/857167> sayfasından erişilmiştir.
- Gülay, H. (2011). The peer relations of 5-6 year old children in relation to age and gender. *Eurasian Journal of Educational Research*, 43, 107-124
- Gültekin Akduman, G. & Özaslan, H. (2018). Okul öncesi dönem çocukların akran zorbalığına maruz kalma durumları ile duygularını yönetme becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *2.International Symposium on Innovative Approaches in Scientific Studies*, 3, 1370- 1376.
- Gültekin Akduman, G. (2007). *Suçta karışan 12-15 yaş grubundaki çocuklarda akran istismarı ve kendilik algısının karşılaştırmalı olarak incelenmesi*. (Doktora tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.

- Gültekin Akduman, G. (2012). Okul öncesi dönemde akran zorbalığının incelenmesi. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 23(1), 121- 137.
- Gündüz, B. (2019). *Zorba ve mağdur olan ortaokul öğrencilerinin psikolojik dayanıklılıklarının incelenmesi*. (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Gürkan, U. (2006). *Grupla psikolojik danışmanın üniversite öğrencilerinin yılmazlık düzeylerine etkisi*. (Doktora tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Güvenir, T. (2010). *Okulda akran istismarı*. Ankara: Kök.
- Hartati, S., Safitri, D., Marini, A. & Wahyudi, A. (2020). Bullying behavior in early childhood: Study at early childhood education institution in East Jakarta in Indonesia. *International Research Association for Talent Development and Excellence*, 12(1), 55- 63.
- Hinduja, S. & Patchin, J. W. (2017). Cultivating youth resilience to prevent bullying and cyberbullying victimization. *Child abuse & neglect*, 73, 51- 62.
- İleri, G. & Gültekin Akduman, G. (2019). Okul öncesi dönem çocukların sosyal beceri düzeyleri ile zorba ve kurban çocuk davranışları arasındaki ilişkinin belirlenmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 12(64), 581- 587.
- İleri, G. (2019). *Okul öncesi dönem çocukların öz düzenleme becerileri ile akran zorbalığına maruz kalma düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Karaırmak, Ö. & Siviş Çetinkaya, R. (2011). The effect of self-esteem and locus of control on resilience: The mediating role of affects. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(35), 30- 41. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/tpdrd/issue/21455/229666> sayfasından erişilmiştir.
- Karaırmak, Ö. (2006). Psikolojik sağlamlık, risk faktörleri ve koruyucu faktörler. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(26), 129- 139.

erişilmiştir.

Karasar, N. (2012). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel.

Kocher, K. (2017). *Predictors of bullying role behavior in preschool* (Master's thesis).

Retrieved from <https://thekeep.eiu.edu/theses/2674>

Korkut, E. S. (2019). *Okul öncesi dönemdeki çocukların zorba-kurban davranışları ile sosyal becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yüksek lisans tezi).

<https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.

Koyutürk Koçer, N., & Gültekin Akduman, G. (2019). Examination of peer bullying during (bully-victim-passive bully) preschool period. *Educational Research International*, 8(4), 1- 10.

Kumpfer, K. L. (1999). Factors and processes contributing to resilience: the resilience framework. (Ed. M. D. Glantz ve J. L. Johnson) *Resilience and development: Positive life adaptations*. New York: Kluwer Academic/Plenum Publishers.

Lee, S. (2020). Kindergarten teachers perspectives on young children's bullying roles in relation to dominance and peer relationships: a short-term longitudinal approach in South Korea" *Int. J. Environ. Res. Public Health*, 17(5), 1-24.
<http://dx.doi.org/10.3390/ijerph17051734>

Luthar, S. S., Cicchetti, D., & Becker, B. (2000). The construct of resilience: A critical evaluation and guidelines for future work. *Child Development*, 71(3), 543- 562.
<http://dx.doi.org/10.1111/1467-8624.00164>

Malmberg, L. E. & Flouri, E. (2011). The comparison and interdependence of maternal and paternal influences on young children's behavior and resilience. *Journal of Clinical Child & Adolescent Psychology*, 40(3), 434- 444.
<http://dx.doi.org/10.1080/15374416.2011.563469>

Masten A. S. & Gewirtz. A. H. (2006). Resilience in development: the importance of early childhood development. *Encyclopedia on Early Childhood Development*, 1- 6.

- Masten, A. S. & Coatsworth, J. D. (1998). The development of competence in favorable and unfavorable environments: Lessons from research on successful children. *American Psychologist*, 53, 205- 220.
- Masten, A. S. & Reed, M. J. (2002). Resilience in development. Snyder, C. R. & Lopez, S. J. (Ed.). *The handbook of positive psychology* içinde (s.74- 88). Oxford University Press. <https://www.slideshare.net/koccintosbor9/snyder-c-r-lopez-s-j-eds-handbook-of-positive-psychology> sayfasından erişilmiştir.
- Masten, A. S. (2001). Ordinary magic: Resilience processes in development. *American Psychologist*, 56(3), 227- 238. <http://dx.doi.org/10.1037/0003-066X.56.3.227>
- Masten, A. S., Best, K. M. & Garmezy, N. (1990). Resilience and development: Contributions from the study of children who overcome adversity. *Development and Psychopathology*, 2, 425- 444. <http://dx.doi.org/10.1017/S0954579400005812>.
- Mayr, T. & Ulich, M. (2009). Social-emotional well-being and resilience of children in early childhood settings- PERIK: An empirically based observation scale for practitioners. *International Research Journal*, 29(1), 45- 57. <http://dx.doi.org/10.1080/09575140802636290>
- Metin Aslan, Ö. & Tuğrul, B. (2014). Okul öncesi dönemdeki çocukların oyunlarında ortaya çıkan zorbalık ve mağdur olma davranışlarının içerik analizi. *Kuramsal Eğitim Bilim Dergisi*, 7(1) , 60- 77. <http://dx.doi.org/10.5578/keg.6205>
- Metin Aslan, Ö. (2013). *Anaokuluna devam eden çocukların oyun davranışları ve oyunlarında ortaya çıkan zorbalık davranışlarının incelenmesi*. (Doktora tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Moore, B. & Woodcock, S. (2017). Resilience, bullying, and mental health: Factors associated with improved outcomes. *Psychology in the Schools*, 54(7), 689- 702.
- Murphy, L. B. (1987). Further reflections on resilience. (Eds. Anthony E. J. & Cohler B. J.) *The Invulnerable Child*. New York: The Guilford.

https://books.google.com.tr/books/about/The_Invulnerable_Child.html?id=tp4NKEfh5pcC&redir_esc=y sayfasından erişilmiştir.

Mutlu Çaykuş, T. (2020). Okul öncesi dönem zorlu yaşam olaylarına psikososyal müdahale. Demircioğlu, H. & Gençoğlu, C. (Ed.), *Okul öncesi eğitimde rehberlik* içinde. Ankara: Pegem Akademi.

Nikolaou, E. & Markogiannakis, G. (2017). Greek preschool teachers' perceptions about the effective strategies for bullying prevention in preschool age. *International Journal of Criminology and Sociology*, 6, 172- 177. <https://www.lifescienceglobal.com/pms/index.php/ijcs/article/view/5001> sayfasından erişilmiştir.

Nikolaou, E., Papavasileiou, V., Andreadakis, N., Xanthis, A., Xanthacou, Y. & Kaila, M. (2021). Promoting psychological resilience: Preschool teachers'perspectives. *IJASOS-International E-journal of Advances in Social Sciences*, 7(19), 111- 119.

Olweus, D. (1993). *Bullying at school: What we know and what we can do*. Oxford: Blackwell. http://93.174.95.29/_ads/B115773D9856D64415FB0D9A887CA14C sayfasından erişilmiştir.

Olweus D. (1994). Bullying at school; Basic facts and effects of a school based intervention program. *J Child Psychol Psychiatry*. <http://dx.doi.org/10.1111/j.1469-7610.1994.tb01229.x>

Olweus, D. (1999). Sweden. P. K. Smith, Y. Morita, J. Junger-Tas, D. Olweus, R. Catalano, P. Slee (Eds.), *The nature of school bullying: a cross national perspective*. Londra/ NewYork:Routledge.https://books.google.com.tr/books/about/The_Nature_of_School_Bullying.html?id=Fj6i8AHNT5AC&redir_esc=y sayfasından erişilmiştir.

Olweus, D. (2012). Cyberbullying: an overrated phenomenon. *European Journal of Developmental Psychology*, 9(5), 520- 538. <http://dx.doi.org/10.1080/17405629.2012.682358>

Oxford İngilizce Sözlüğü. <https://www.lexico.com/en/definition/resilience> sayfasından erişilmiştir.

Öğülmüş, S. (2001). *Bir kişilik özelliği olarak yılmazlık (resiliency)* I. Ulusal Çocuk ve Suç: Nedenler ve Önleme Çalışmaları Sempozyumu'nda sunulmuş bildiri. https://www.kriminoloji.com/Bir_Kisilik_Ozelligi_Olarak_Yilmazlik_Selahattin_Ogulmus.htm sayfasından erişilmiştir.

Önder A. & Gülay Ogelman, H. (2020). *Çocuk ve psikolojik dayanıklılık*. Ankara: Nobel Yayınevi.

Öz, F. & Bahadır Yılmaz, E. (2009). Ruh sağlığının korunmasında önemli bir kavram: Psikolojik sağlamlık. *Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi*, 16(3), 82- 89.

Özbey, S. (2019). Okul öncesi çocuklar için sosyal duygusal iyi oluş ve psikolojik sağlamlık ölçeğinin (PERİK) geçerlik güvenirlik çalışması. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 10(17), 756- 786. <http://dx.doi.org/10.26466/opus.518062>

Özdemir, A. N., Gültekin Akduman, G. & Gündüz, A. (2019). Okul öncesi dönem çocuklarının akran şiddetine maruz kalma düzeyleri ve empatik becerileri ilişkisi üzerine bir inceleme. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 12(64), 600- 605. <http://dx.doi.org/10.17719/jisr.2019.3382>

Özdinçer Arslan, S. & Savaşer, S. (2009). Okulda zorbalık. *Milli Eğitim Dergisi*, 39(184), 218- 227. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/milliegitim/issue/36201/407174> sayfasından erişilmiştir.

Özer, E. (2013). *Üniversite öğrencilerinin psikolojik sağlamlık düzeylerinin duygusal zeka ve beş faktör kişilik özellikleri açısından incelenmesi*. (Doktora tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.

Özözen Danacı, M. & Çetin, Z. (2019). 48-60 aylık çocukların okul zorbalığına yönelim düzeyleri. *Journal of Instructional Technologies and Teacher Education*, 8(2), 21- 29. <https://dergipark.org.tr/en/pub/jitte/issue/50885/635735> sayfasından erişilmiştir.

- Özyürek, A. & Kurnaz, F. (2019). Zorba ve kurban çocuk davranışlarını değerlendirme formu: güvenilirliği ve geçerliliği. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(1), 246- 261. <http://dx.doi.org/10.17860/mersinefd.401251>
- Pasin, S. (2017). *Okul öncesi 3-6 yaş arasında görülen akran zorbalığı konusunda öğretmen görüşlerinin incelenmesi*. (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Pearce, J. (2002). What can be done about the bully. *Bullying a practical guide to coping for schools*, 74-91.
- Pektane Gülmez, A., Gültekin Akduman, G. & Gündüz, A. (2019). Okul öncesi dönem çocuklarının annelerinin duygusal zeka düzeyleri ile çocuklarının akran zorbalığı düzeyi arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 12(64), 605- 611. <http://dx.doi.org/10.17719/jisr.2019.3383>
- Perren, S. (2000). Kindergarten children involved in bullying: social behaviour, peer relationships, and social status. Doctoral Dissertation, University of Bern, Switzerland. https://sospais.files.wordpress.com/2010/05/bullying_.pdf sayfasından erişilmiştir.
- Perren, S., Stadelmann, S. & von Klitzing, K. (2009). Child and family characteristics as risk factors for peer victimization in kindergarten. *Schweizerische Zeitschrift für Bildungswissenschaften*, 31(1), 13-32.
- Phillips S. P., Jiang M., Lakkadghatwala R. & Wang S. (2019). Assessing wellness in the well-child check: What about social and emotional development. *Canadian Family Physician Medecin de Famille Canadien*. 65(3), 113- 120.
- Pişkin, M. (2002). Okul zorbalığı: tanımı, türleri, ilişkili olduğu faktörler ve alınabilecek önlemler. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2(2), 531- 562.
- Richman, J. M. & Fraser, M. W. (2001). *The context of youth violence: Resilience, risk and protection*. Westport, Connecticut: Praeger.

- Roland, E. (1989). Bullying: the scandinavian research tradition. Tattum, D.P. & Lane, D.A. (Ed.). Bullying in schools içinde (s. 21-33). London: Trentham Books.
- Ross, H. S., & Lazinski, M. J. (2014). Parent mediation empowers sibling conflict resolution. *Early Education and Development*, 25(2), 259- 275.
- Rutter, M. (1987). Psychosocial resilience and protective mechanisms. *American Journal of Orthopsychiatry*, 57(3), 316- 331. <http://dx.doi.org/10.1111/j.1939-0025.1987.tb03541.x>
- Saarni, C. (2001). Cognition, context and goals : significant components in social-emotional effectiveness. *Social Development*, 10(1), 125- 127.
- Sakarya, S. & Pekdoğan, S. (2020). Mizaç özelliklerinin çocuğun zorba ve kurban davranışlarını yordama gücü. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 8(23), 311- 324. <http://dx.doi.org/10.33692/avrasyad.655616>
- Salı, G. (2014). Okulöncesi dönem çocuklarında akran ilişkilerinin ve akran şiddetine maruz kalmanın çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 43(2), 195- 216.
- Sapouna, M., & Wolke, D. (2013). Resilience to bullying victimization: The role of individual, family and peer characteristics. *Child abuse & neglect*, 37(11), 997- 1006.
- Satan, A. (2006). *İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin zorba davranış eğilimlerinin okul türü ve bazı sosyo demografik değişkenler ile ilişkisi*. (Doktora tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Sayan Korkutata, F. (2020). *Okul öncesi öğretmenlerinin akran zorbalığı ve sınıf içi istenmeyen davranışlara yönelik tutumlarının değerlendirilmesi*. (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Semiz, S. (2018). *Erken çocukluk döneminde görülen akran zorbalığının duygusal zekâ ve aile değişkenleri temelinde incelenmesi*. (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.

- Smith, J., & Ross, H. (2007). Training parents to mediate sibling disputes affects children's negotiation and conflict understanding. *Child development*, 78(3), 790-805.
- Smith, P. K. & Shu, S. (2000). What good schools can do about bullying: Findings from a survey in English schools after a decade of research and action. *Childhood: A Global Journal of Child Research*, 7, 193- 212.
- Şahan Aktan, B. & Önder, A. (2018). Okul öncesi dönemde psikolojik dayanıklılık. *Eğitim Kuram ve Uygulama Araştırmaları Dergisi*, 4(2), 20- 30.
- Şahbaz, Ü. & Yüce, G. (2021). Okulöncesi eğitime devam eden atipik ve tipik gelişim gösteren çocukların saldırganlıklarının ve akran şiddetine maruz kalma düzeylerinin belirlenmesi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 52, 235- 255. <http://dx.doi.org/10.9779.pauefd.740329>
- Tabachnick, B. G. & Fidell, L. S. (2007). *Using multivariate statistics*. Boston: Allyn and Bacon.
- Terzi, Ş. (2008). Üniversite öğrencilerinde kendini toparlama gücünün içsel koruyucu faktörlerle ilişkisi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi*, 35, 297- 306.
- Thomas L. J. & Revell S. H. (2016). Resilience in nursing students: An integrative review. *Nurse Educ Today*, 36, 457- 462. <http://dx.doi.org/10.1016/j.nedt.2015.10.016>
- Topcu, Z. G. (2019). *Okul öncesi dönem resimli çocuk kitaplarının psikolojik sağlık açısından incelenmesi*. (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Uslu, Ş. S. (2019). *Okul öncesi dönem çocukların yılmazlıkları ile sosyal değerleri kazanımları ve ailelerin yılmazlıkları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Uysal, H. & Dinçer, Ç. (2012). *Okul öncesi dönemde akran zorbalığı*. *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi*, 5(4), 468- 483. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/akukeg/issue/29347/314047> sayfasından erişilmiştir.

- Ülker Tümlü, G. & Recepoğlu, E. (2013). Üniversite Akademik Personelinin Psikolojik Dayanıklılık ve Yaşam Doyumu Arasındaki İlişki, *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 3, 205- 213.
- Ülker Tümlü, G. (2012). *Psikolojik dayanıklılık düzeyleri farklı üniversite öğrencilerinin temas engellerinin incelenmesi*. (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Ünsal, F. Ö. (2016). *Okul öncesi çocuklar için psikolojik dayanıklılık programının 5 yaş çocuklarının sosyal becerilerine ve problem davranışına etkisi*. (Doktora tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Wright, M. O. D. & Masten, A. S. (2006). Resilience processes in development. In S. Goldstein & R. B. Brooks. (Ed.), *Handbook of resilience in children* içinde (s. 17-37). New York: Springer Science Busines Media.
- Wu, M. Y., Alexander, M. A., Frydenberg, E. & Deans, J. (2020). Early childhood social-emotional learning based on the Cope-Resilience program: Impact of teacher experience. *Issues in Educational Research*, 30(2), 782- 807. <http://www.iier.org.au/iier30/wu.pdf> sayfasından erişilmiştir.
- Yaman N. & Yüksel M. (2020). Psikolojik dayanıklılığın okulda desteklenmesi. Önder A. & Gülay Ogelman, H. (Ed.), *Çocuk ve psikolojik dayanıklılık* içinde (s. 115-129). Ankara: Nobel Yayınevi.
- Yaman, E., Eroğlu, Y. & Peker, A. (2011). *Okul zorbalığı ve siber zorbalık*. İstanbul: Kaknüs.
- Yıldız, D., Arslan, E., Eravcı, Ş. & Adagideli, F. (2020). Ebeveynlerin internet kullanımı ile okul öncesi dönem çocuklarının ego sağlamlığı arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(1), 31- 45. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/mcbuefd/issue/56385/769706> sayfasından erişilmiştir.

- Yorgun Yaşar, E. & Özbey, S. (2020). Okul öncesi dönemdeki korunmaya muhtaç çocukların akran şiddetine maruz kalma durumları üzerine bir inceleme. *Pearson Journal Of Social Sciences & Humanities*, 5(7), 279- 293.
- Yule, K. (2017). *Caregivers Role in Fostering Resilience in Preschoolers* (Master's thesis). Retrieved from http://epublications.marquette.edu/theses_open/427
- Zhang, J., Wu, Y., Qu, G., Wang, L., Wu, W., Xue Tang, Liu, H., Chen, X., Zhao, T., Xuan, K. & Sun, Y. (2020). The relationship between psychological resilience and emotion regulation among preschool left-behind children in rural China, *Psychology. Health & Medicine*. <http://dx.doi.org/10.1080/13548506.2020.1849748>
- Zimmerman, M. A. (2013). Resiliency theory: a strengths-based approach to research and practice for adolescent health. *Health Education & Behavior: The Official Publication of the Society for Public Health Education*, 40(4), 381- 383. <http://dx.doi.org/10.1177/1090198113493782>

EKLER



EK 1. Etik Kurul Onayı

İvraak Tarih ve Sayısı: 14.02.2020-E.23679



T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
Ölçme Değerlendirme Etik Alt Çalışma Grubu



Sayı : 91610558-302.08.01-
Konu : Bilimsel ve Eğitim Amaçlı

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi : 30.12.2019 tarih ve E.166037 sayılı yazı

İlgi yazınız ile göndermiş olduğunuz, Enstitünüz Temel Eğitim Anabilim Dalı, Okul Öncesi Eğitimi Bilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi Rabia Şeyma GÜN'ün, Prof.Dr. Gölümser GÜLTEKİN AKDUMAN'ın danışmanlığında yürüttüğü "*Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Psikolojik Sağlamlık Düzeyleri ile Akran Zorluğu İlişkisinin Öğretmen Görüşlerine Göre İncelenmesi*" adlı tez çalışması ile ilgili konu Kurulumuzun 04.02.2020 tarih ve 02 sayılı toplantısında görüşülmüş olup,

İlgilinin çalışmasının, yapılması planlanan yerlerden izin alınması koşuluyla yapılmasında etik açıdan bir sakınca bulunmadığına cybirligi ile karar verilmiş ve karara ilişkin imza listesi ekte gönderilmiştir.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

e-imzalıdır
Prof. Dr. İsmail KARAKAYA
Kurul Başkanı

Araştırma Kod No: 2020-104

Ek: 1 Liste



Akademik
Tel:0312) 202 20 57 - 8 (312) 2... Faks:0312) 202 28 76
İnternet Adresi: <http://www.gazi.edu.tr>

Bügi için Bank Çiçek
Bügi için Bank Çiçek

EK 2. İl Milli Eğitim Müdürlüğü İzni

Evrak Tarih ve Sayısı: 16.03.2020-E.12112



T.C.
ANKARA VALİLİĞİ
Milli Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 14588481-605.99-E.5456450
Konu : Araştırma İzni

13.03.2020

GAZİ ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE

- İlgi: a) 02.03.2020 tarihli ve 7723 sayılı yazınız.
b) MEB Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğünün 2020/2 nolu Genelgesi.

Üniversiteniz Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Öğrencisi Rabia Şeyma GÜN'ün "Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Psikolojik Sağlamlık Düzeyleri İle Akran Zorbalığı İlişkisinin Öğretmen Görüşlerine göre İncelenmesi" konulu tezi kapsamında Yenimahalle İlçesine bağlı okullarda uygulanacak olan veri toplama araçları ilgi (b) Genelge çerçevesinde incelenmiştir.

Yapılan inceleme sonucunda, söz konusu araştırmanın Müdürlüğümüzde muhafaza edilen ölçme araçlarının; Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, Millî Eğitim Temel Kanunu ile Türk Millî Eğitiminin genel amaçlarına uygun olarak, ilgili yasal düzenlemelerde belirtilen ilke, esas ve amaçlara aykırılık teşkil etmeyecek, eğitim-öğretim faaliyetlerini aksatmayacak şekilde okul ve kurum yöneticilerinin sorumluluğunda gönüllülük esasına göre uygulanması Müdürlüğümüzce uygun görülmüştür.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Turan AKPINAR
Vali a.
Milli Eğitim Müdürü

Ek:

- 1- Uygulama Araçları (14 sayfa)
2- Okul listesi (2 sayfa)

Dağıtım:

Gereği:
Gazi Üniversitesi Rektörlüğüne

Bilgi:
Yenimahalle İlçe MEM

Adres: Emniyet Mah. Alparslan Türkeş Cad. 4/A Yenimahalle

Elektronik Ağ: ankara.meb.gov.tr
e-posta: isticatistik06@meb.gov.tr

Bilgi için: Emine Konuk

Tel: 0 (312) 306 89 30
Faks: 0 () _____

EK 3. Genel Bilgi Formu

1. Yaşı: (ay olarak)	2. Cinsiyeti: Kız () Erkek ()
3. Anne: Sağ () Ölü ()	4. Baba: Sağ () Ölü ()
5. Aile Yapısı: Çekirdek aile () Geniş aile () Parçalanmış aile ()	
6. Kardeş Sayısı: Kardeşi yok () 1 kardeşi var () 2 kardeşi var () 3 kardeşi var () 4 kardeşi var () 5 ve daha fazla kardeşi var ()	
7. Anne Öğrenim Durumu: Okuryazar-İlkokul mezunu () Lise mezunu () Önlisans mezunu () Lisans Mezunu () Lisansüstü mezunu ()	
8. Anne Çalışma Durumu Çalışıyor () ise Annenin Mesleği: Çalışmıyor ()	
9. Baba Öğrenim Durumu: Okuryazar değil () İlkokul mezunu () Lise mezunu () Onlisans mezunu () Lisans Mezunu () Lisansüstü mezunu ()	
10. Baba Çalışma Durumu: Çalışıyor () ise Babanın Mesleği: Çalışmıyor ()	
11. Çocuğun Okul Öncesi Eğitime Devam Etme Süresi: 1 () 2 () 3 ()	
12. Çocuğun Devam Ettiği Okul Türü: İlköğretime Bağlı Anasınıfı () Bağımsız Anaokulu () Uygulama Anaokulu ()	

EK 4. PERİK Örnek Maddeler

Okul Öncesi Çocuklar İçin Sosyal Duygusal İyi Oluş ve Psikolojik Sağlamlık Ölçeği (PERİK)	Her zaman	Genellikle	Kısmen	Nadiren	Asla
İletişim Kurma / Sosyal Performans					
Akranlarıyla kolaylıkla iletişim kurar.					
Diğer çocuklarla yakın arkadaşlıklar kurar.					
Öz-Kontrol/ Düşüncelilik					
Atılganlık					
Duygusal İstikrar/Stresle Başa Çıkma					
Heyecanlı ve stresli bir durum sonrasında kendini toparlaması oldukça uzun zaman alır.					
Görev Yönelimi					
Keşfetmekten Hoşlanma					

EK 5. ZKÇDDF Örnek Maddeler

	Zorba ve Kurban Çocuk Davranışlarını Değerlendirme Formu	Evet	Hayır
Z1.	Sıklıkla arkadaşının oynadığı oyuncakçı veya bir eşyasını zorla elinden alır.		
K1.	Oyuncağı veya bir eşyası zorla elinden alındığında bu duruma göz yumar.		
PZ.1	Arkadaşı diğer bir arkadaşına ya da arkadaşının eşyasına zarar verdiğinde aynı davranışa katılır/davranışı sürdürür.		

EK 6. PERİK İzni

Ölçek Kullanma İzni (Okul Öncesi Çocuklar İçin Sosyal Duygusal İyi Oluş ve Psikolojik Sağlık Ölçeği)

Inbox



Rabia Şeyma GÜN 2 days ago
to saideozbey, sozbey ✓



Değerli Hocam;

Ben Gazi Üniversitesi, Okul Öncesi Eğitimi yüksek lisans öğrencisi Rabia Şeyma GÜN.
Prof.Dr.Gülümser Gültekin AKDUMAN danışmanlığında Psikolojik Sağlık ve Akran Zorbalığı arasındaki ilişkiyi inceleyeceğim tez çalışmamda "Okul Öncesi Çocuklar İçin Sosyal Duygusal İyi Oluş ve Psikolojik Sağlık Ölçeği" ni izniniz olursa kullanmak istiyorum.



Saide Özbey 12:45
to me ✓



Şeyma ölçeği tezinde belirttiğin çalışmada kullanabilirsin. Ekteki izin formunu doldurup göndermen yeterli.Kolaylıklar dilerim.

EK 7. ZKÇDDF İzni

Ölçek Kullanma İzni (Zorba ve Kurban Çocuk Davranışlarını Değerlendirme Formu)

Inbox



Rabia Şeyma GÜN 18 Jul

to a.ozyurek ✓



Değerli Hocam;

Ben Gazi Üniversitesi Okul Öncesi Eğitimi Bölümü yüksek lisans öğrencisi Rabia Şeyma GÜN. Doç.Dr.Gülümser Gültekin AKDUMAN danışmanlığında Psikolojik Sağlamlık ve Akran Zorbalığı arasındaki ilişkiyi inceleyeceğim tez çalışmamda "Zorba ve Kurban Çocuk Davranışlarını Değerlendirme Formu" nu izniniz olursa kullanmak istiyorum.



ARZU OZYUREK 19 Jul

to me ✓



Kullanabilirsiniz. Ölçekle ilgili tüm bilgiler ve ölçek formu ilgili makalede yer almaktadır. Kolaylıklar dilerim.

Prof.Dr.Arzu ÖZYÜREK
Karabük Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Çocuk Gelişimi Bl.
Demir Çelik Kampüsü/KARABÜK



GAZİLİ OLMAK AYRICALIKTIR

